No. ४६०८

Title गरुड़पुराणं प्रेतकल्पः

Author नीलकण्ठः गोविन्दसूरिसूनुः

Extent ६४ पत्राणि Age सं. १७७५

Subject पुराणम्

𑆓𑆫𑆶𑆝𑆥𑆶𑆫𑆳𑆟𑆥𑇀𑆫𑆼𑆠𑆑𑆭𑇀𑆥𑆂

[illegible]° 𑇘

५८

गारूडपुराणपत्र ६४

श्रीगणेशायनमः विभीषणावरदायश्रीरामचंद्रायनमः श्रीशारदायैनमः सूतउवाच धर्म
१ दृढबद्धमूलो वेदस्कंधः पुराणशाखाढ्यः क्रतुकुसुमोमोक्षफलोमधुसूदनपादपोजयति
१ नारदउवाच भवत्प्रसादाद्वैकुंठत्रैलोक्यंसचराचरं मयाविलोकितं देवमुत्तमाधममध्य स २
मं २ भूर्लोकात्सत्यपर्यंतं पुरंयाम्यंविनाप्रभो भूर्लोकःसर्वलोकानांप्रचुरःसर्वजंतुषु ३
मानुष्यंतत्रदुर्लभं तत्रानांभुक्तिमुक्त्योःफलप्रदं अतः सुकृतिनांलोकोनभूतोनभविष्यति ४ गा
यंतिदेवाःकिलगीतकानिधन्यास्तुयेभारतभूमिभागे स्वर्गापवर्गस्यफलार्जनाभवंतिभू
यः पुरुषाःसुरत्वात् ५ मानुष्यंलभतेकस्मात्प्राप्नोतितत्कथं त्रिपतेकः सुरश्रेष्ठदेह
मात्रिमकुरुचित् ६ कर्यातितानीद्रियाणि अस्पृश्यः सकथंभवेत् ककर्माणिकृतानी
हकथंमुक्तिमवाप्नोति ७ प्रसादंकुरुमेमोहंछेत्तुमर्हसिशोभनः विनतागर्भसंभूतःकाश्यप
पस्तववाहनं ८ इतिप्रीतिपरोभूत्वाकथयस्वयथातथ्यं यमलोकेकथंयातिविष्णुलो राम
१

केचमानवाः ९ श्रीभगवानुवाच वैनतेयमहाभागश्रृणुसर्वंयथातथं प्रीसाकथयतोमसं
सुहृद्दस्तिभवान्मम १० परस्पयोषितंहृत्वाब्रह्मस्वमपहृत्यच अरण्येनिर्जलेदेशेजायतेब्र
ह्मराक्षसः ११ हीनजातौप्रजायेतरत्नानामपहारकः यंयंकाममभिध्यायेत्तत्तल्लिंगोभिजा
यते १२ नैनंछिंदंतिशस्त्राणिनैनंदहतिपावकः नचैनंक्लेदयंत्यापोनशोषयतिमारुतः १३
वाक्चक्षुर्नासिकाकर्णौगुदोमूत्रस्पर्शसंचरः अण्डजादिषुजंतूनांछिद्राण्येतानिसर्वदा १४
नाभेस्तुमूर्धपर्यंतमूर्ध्वंछिद्राणिचाष्टधा अतःसुकृतिनोयेचऊर्ध्वछिद्रेणयांतिते १५
मृतादौवार्षिकंपावत्तावत्सम्यग्विधिनाखग कार्याणिसर्वकर्माणिनिर्धनैरपिमानवैः
१६ देहेयत्रवसेज्जंतुस्तत्रभुंक्तेशुभाशुभं मनोवाक्कायजनितंतत्रतत्रखगेश्वर १७
मृतःसुखमवाप्नोतिमायायाशैर्नबध्यते पापकृद्दुःखमाप्नोतिस्वविकर्मणिरतोहियः
१८ इतिश्रीगरुडपुराणेप्रेतकल्पेसारोद्धारःप्रथमोध्यायः १ श्रीभगवानुवाच एवं

२

2

तेकथितंतात्सर्वंजीवितस्यविचेष्टितं मानुषाणांहितार्थायप्रेतत्त्वविनिवृत्तये १ चतुराशीतिलक्षाणि
चतुर्भेदाश्चजंतवः अंडजाःस्वेदजाश्चैवउद्भिदाश्चजरायुजाः २ एकविंशतिलक्षाणि अंडजाःपरि
कीर्त्तिताः स्वेदजाश्चतथैवोक्ताउद्भिजाश्चक्रमेणतु ३ जरायुजास्तथासंख्यामानुषाद्याःप्रचक्ष
ते सर्वेषांचैवजंतूनांमानुषत्वंहिदुर्लभं ४ पंचेंद्रियविधानेतुबहुपुण्यैरवाप्यते ब्राह्मणाःक्षत्रि
यावैश्याःशूद्रास्तुरीयजातयः ५ रजकश्चर्मकारश्चनटोवरुडएवच कैवर्त्तभेदभिल्लाश्चसप्तैते
अंत्यजाःस्मृताः ६ म्लेच्छदुश्चविभेदैश्चजातिभेदाह्ययोदश जंतूनामिहसर्वेषांभेदाश्चैवसहस्र
शः ७ आहारोमैथुनंनिद्राभयंक्रोधस्तथैवच जायतेसर्वजंतूनांविवेकोदुर्लभःपरः ८ एकपा
दाद्विपैश्चदेशभेदाहिमानवाः कृष्णसारोमृगोयत्रधर्मदेशःसउच्यते ९ ब्रह्माद्याऋषयो
देवाःपितरोमुनयःस्वग धर्मःसत्यंचविद्याचतत्रतिष्ठतिसर्वदा १० भूतानांप्राणिनःश्रेष्ठाःप्रा
णिनांमतिजीविनः मतिमत्सुनराश्रेष्ठानरेषुब्राह्मणाःस्मृताः ११ ब्रह्मणेषुचविद्वांसोविद्वत्सुकृ राम २

- नबुद्धयः क्व तत्त्वबुद्धिषु कर्त्तारः कर्तृषु ब्रह्मवादिनः १२ मानुष्यं यः समासाद्य स्वर्गमोक्षस्य साधनं
द्वयोर्न साधयेदेकं तेनात्मा वंचितो ध्रुवं १३ इक्षुति शतीसहस्रेषु सहस्री लक्षमीपतेः कर्तुं लक्षाधि
पती राज्ये राज्येपि देवसकलचक्रवर्त्तित्वं १४ चक्रधारोपि सुरत्वं सुरत्वलाभे सुरपतित्वं भवितुं सुर
पतिरूर्ध्वगतित्वं तथापि न निवर्त्तते तृष्णा १५ तृष्णया चाभिभूतस्तु नरकं प्रतिपद्यते तृष्णामु
क्ताश्च ये केचित्स्वर्गवासं लभंति ते १६ आत्माधीनः पुमाल्लोके सुखीभवति निश्चितं तथाच
विषयाधीनो दुःखीभवति नान्यथा १७ कुरंगमातंगपतंगभृंगमीना हताः पंचभिरेव पंच ए
कः प्रमादी स कथं न हन्यते यः सेव्यते पंचभिरेकजंतुः १८ पितृमातृमयो बाल्ये यौवने दयिता
मयः पुत्रपौत्रमयः पश्चात्ते मूढो नात्ममयः क्वचित् १९ लोहदारुमयैः पाशैः पुमान्बद्धो विमुच्य
ते पुत्रदारमयैः पाशैर्न तु बद्धः प्रमुच्यते २० मत्वा न ज्ञायते मूढो बालो वृद्धो युवापि वा सुख
दुःखाधिधिको वापि पुनरायाति याति च । २१ सर्वेषां पश्यतामेको म्यजः सर्वं जहाति तत्र

म२

एकः प्रजायते जंतुरेक एव विलीयते २२ एकोनुभुंक्ते सुकृतमेकः प्राप्नोति दुष्कृतं मृतं शरीरमुत्सृ
३ ज्य काष्ठलोष्ठसमं क्षितौ २३ एकः पापानि कुरुते फलं भुंक्ते महाजनः भोक्तारो विप्रमुच्यंते कर्त्ता
3 दोषेण लिप्यते २४ गृहेष्वर्था निवर्त्तंते श्मशानात्सर्वबांधवाः शुभाशुभं कृतं कर्म गच्छंतमनु
गच्छति २५ शरीरं वह्निना दग्धं कृतं कर्म सहस्थितं शुभं वा यदि वा पापं भुंक्ते सर्वत्र मानवः २६
अनस्तमितसूर्ये यत्र दत्तं दानमर्थिनां न जानामीति तद्वित्तं प्रातः कस्य भविष्यति २७ रारटीति
धनं तस्य को मे भर्त्ता भविष्यति न दत्तं द्विजमुख्येभ्यो नाम्नो तीर्थे सुहृज्जने २८ पूर्वजन्मकृता
द्दानाद्यल्लब्धं बहु वाल्पकं तदीदृशं परिज्ञाय धर्मार्थे दीयते धनं २९ धनेन धार्यते धर्मः श्रद्धा
युक्तेन चेतसा श्रद्धाविहीनो धर्मस्तु परत्रेह धर्मभाक् ३० धर्मात्संजायते ह्यर्थो धर्मात्कामोभि
जायते धर्म एवापवर्गाय तस्माद्धर्मं समाश्रयेत् ३१ श्रद्धया धार्यते धर्मो बहुभिर्नार्थराशिभिः
अकिंचना हि मुनयः श्रद्धावंतो दिवं गताः ३२ अश्रद्धया हुतं दत्तं तपस्तप्तं संचयद्भवेत् असत् एम
दित्युच्यते पार्थ न च तत्प्रेत्य चेह न तत्फलं ३३ इति श्रीगरुडपुराणे धर्मकथनं नाम द्वितीयः २ ग रु ३

उउवाच कर्मणाकेन देवेश प्रेतत्वं नैव जायते पृथिव्यां सर्वजातीनां तन्मे ब्रूहि सुरेश्वर १ श्रीभगवानु
वाच शृणु वक्ष्यामि संक्षेपात्क्रियां चाप्यूर्ध्वदेहिकीं स्वहस्तेनैव कार्या प्रेतमोक्षमभीप्सुभिः २ स्त्रीणा
मपि विशेषेण पंचवर्षाधिके शिशौ वृषोत्सर्गादिकं कर्म प्रेतत्वविनिवृत्तये ३ वृषोत्सर्गादृते ना
न्यत्किंचिदस्ति महीतले जीवन्वापि मृतो वापि वृषोत्सर्गं करोति यः ४ प्रेतत्वं न भवेत्तस्य विना दा
नव्रतैर्मखैः गरुडउवाच कस्मिन्काले वृषोत्सर्गं जीवन्वापि मृतोपि वा कुर्वन्किं फलमाप्नो
ति कृतैः श्राद्धैश्च षोडशैः ५ श्रीभगवानुवाच अकृत्वा तु वृषोत्सर्गं कुरुते पिंडपातनं नोपति
२५ ष्ठति त[illegible]यो दातुः प्रेतस्य निःफलं ६ एकादशाहे प्रेतस्य नोत्सृज्यते वृषः प्रेतत्वं सुस्थिरं तस्य द केचित्५
त्तैः श्राद्धशतैरपि ७ गरुडउवाच सर्पादिप्राप्तमृत्यूनां अग्निदाहादिना तथा जलेन शृंगिणा
वापि शस्त्राद्यैर्म्रियते यदि ८ असंस्कृतिमृतानां च कथं शुद्धिर्भवेत्प्रभो एतन्मे संशयं देव छेत्तु
मर्हस्यशेषतः ९ श्रीभगवानुवाच षण्मासे श्रीं[illegible]ः शुद्धिमाप्नोति येन स्त्रियः सार्धमासेन वै
श्यस्तु शूद्रो मासेन शुध्यति १० जीवितस्य मृतस्यैव वृषोत्सर्गं करोति यः गतास्ते पितृलोकं

४ तुक्तऋषिः शातातपोऽब्रवीत् ११ हत्वात्मानात्मनेकानिस्तुतीर्थेम्रियतेयदि ब्रह्मचारीयतिर्भूत्वान
गच्छेद्दश्युभांगतिं १२ वृषोत्सर्गादिकंकृत्वायतिधर्मंसमाचरेत् यतित्वात्मनःस्तुमाप्नोतिसगच्छे
द्ब्रह्मशाश्वतं १३ विकर्मकुरुतेयस्तुशिष्टाचारविवर्जितः वृषोत्सर्गादिकंकुर्यान्नगच्छेद्यम
सादनं १४ पुत्रोवापिपितावापिपौत्रोबंधुजनस्तथा योकारणस्यार्थभागीस्यान्मृतेकुर्याद्वृषो
त्सवं १५ पुत्राभावेतुपत्नीस्याद्दौहित्रोदुहितापिवा पुत्रेषुविद्यमानेषुनान्येनकारयेद्वृषं १६
अकलत्रोऽस्यपुत्रश्चस्वयमेवतुकारयेत् अपुत्रश्चमृतःकश्चित्पत्नीकुर्यात्सपिंडनं १७ भर्त्ता
दिभिश्चविभिः कार्यंपुत्रवत्कुरुतेसदा तस्मात्सर्वप्रयत्नेनस्वयमेवतुकारयेत् १८ गरुडउवा
च पुत्रायस्यनविद्यंतेभ्रातरोनचबांधवाः नपत्नीनचभर्त्तावाकथंतस्यौर्ध्वदैहिकं १९ के
नमुक्तिंप्रपद्यंतेनरानार्योविपद्गताः एषमेसंशयोदेवछेत्तुमर्हस्यशेषतः २० श्रीभगवानु
वाच अपुत्रस्यगतिर्नास्तिस्वर्गोनैवचनैवच येनकेनप्रकारेणपुत्रस्यजननंचरेत् २१ स
पुत्रोवाप्यपुत्रोवानरोनारीयतिस्तथा जीवन्नेवस्वयंकुर्यान्मृतोयत्तपमाप्नुयात् २२ या राम ४

नियानिचदत्तानानिस्वयंदत्तानिमानवैः तानितानिचसर्वाणिउपतिष्ठंतिचाग्रतः २३ भंजनानिविचि
त्राणिभक्ष्यभोज्यानियानिच स्वयंहस्तेनदत्तानिदेहांतेचाक्षयंफलं २४ गोभूहिरण्यवासांसिभोज
नानिपदानिच पत्रपत्रवसेज्जंतुस्तत्रतत्रोपतिष्ठते २५ यावत्स्वस्थशरीरंस्वंतावद्धर्मंसमाचरेत्
अस्वस्थोरितश्चान्यैर्नकिंचित्कर्तुमुत्सहेत् २६ जीवतश्चमृतस्येहनभूतेचोर्ध्वदेहिकं वायुभूतः
क्षुधाविष्टोभ्रमतेचदिवानिशं २७ कृमिःकीटःपतंगोवाजायतेम्रियतेतुसः अस्तुर्भेवसेत्सो
पिजातःसद्योविनश्यति २८ यावत्स्वस्थमिदंशरीरमरुजंयावज्जरादूरतोयावच्चेंद्रियशक्ति
रप्रतिहतायावत्क्षयोनायुषः आत्मश्रेयसितावदेवविदुषाकार्यःप्रयत्नोमहान् संदीप्तेभव
नेचकूपखननंप्रत्युद्यमःकीदृशः २९ इतिश्रीगरुडपुराणेप्रेतकल्पेऊर्ध्वदेहिकोनामतृतीयः
गरुडउवाच स्वहस्तैःकिंफलंदैवपरहस्तैश्चतद्वद रचस्थावस्थैःरसंज्ञैर्वाविधिहीनमयापिवा १
श्रीभगवानुवाच एकागोस्वस्थचित्तस्यह्यातुरस्यचगोशतं सहस्रंम्रियमाणस्यदत्तंवि

दे ५

सं

५ त्तंविवर्जितं २ मत्तस्यैव पुनर्लब्धं विधिपूर्वं नस्मृतं तीर्थपात्रसमायोगात्दैकावै पुण्यफलं हरा ३ पा
त्रे दत्ताखगश्रेष्ठ अहन्यहनि वर्धते दातृदानमपापायं ज्ञानिनां न प्रतिग्रहः ४ विषशीतापहौमंत्र
वह्नौ किं दोषभागिनौ दातव्यं प्रयत्नेन निमित्तेषु विशेषतः ५ अपात्रे सा तु गौ र्दत्ता दातारं नर
कं नयेत् कुलैकविंशतिपूतं गृहीतारं तु पातयेत् ६ देहान्तरे पदाप्राप्य स्वहस्तेन कृतं च यत् भूमि
ष्ठं च धनं यद्द[illegible] हस्तेन [illegible] विशितः ७ तद्दत्फलमवाप्नोति अहं वच्मि खगेश्वर अधनोपि विशेष
शक्तिपांचै वोर्ध्वदेहिकां २ प्रकुर्यान्मोक्षकामश्च निर्धनश्च विशेषतः स्वल्पेनापि हि वित्तेन स्वयं
हस्तेन यत्कृतं ८ तद्दत्तयं भवेत्सर्वं आज्येनेव हुताशनः अदेशकाले यद्दत्तं विधिहीनमथापि वा
१० सर्वसंपूर्णतां याति वृषोत्सर्गे कृते सति एका एकस्य दातव्या बहूनां न कदाचन ११ सा विक्री
ता विभक्ता च दहत्यासप्तमं कुलं तस्मात्सर्वं प्रकुर्वीत त्वं चले जीविते सति १२ गृहीतदानपा
थेयः सुखं याति महाध्वनि अन्यथा क्लिश्यते जंतुः पाथेयरहितः पथि १३ एवं ज्ञात्वा खग राम ५

श्रेष्ठपक्षं समाचरेत् अकृत्वाश्रिपतेपक्षं पुत्रवान्नैव मुक्तिभाक् २४ अपुत्रोपि हि पकुर्या
त्सुरर्थ पाति महाध्वनि अग्निहोत्रादिभिर्यज्ञैर्दानैश्च विविधैरपि २५ न तां गतिमवाप्नोति स्व
कृते वै बयागतिः सर्वेषामिह यत्नानां वृषयज्ञस्तथोत्तमः २६ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन वृषयज्ञं
समाचरेत् गरुड उवाच कथयस्व प्रसादेन क्रियां चैवोर्ध्वदैहिकीं कस्मिन्मासे तिथौ कस्यां
विधिना केन तद्भवेत् कृत्वा किं फलमाप्नोति पतन्मे वद सर्वशः २७ श्रीभगवानुवाच का
र्त्तिकादिशुभे मासि हत्ते पयन गोरवौ शुक्लपक्षेथवा कृष्णे द्वादश्यादि तिथौ शुभे २८ शु
भे लग्ने मुहूर्त्ते वा शुचौ देशे समाहितः ब्राह्मणान्हु समाहूय विधिज्ञं शुभलक्षणं २९ जप
होमैस्तथा दानैः प्रकुर्याद्देहशोधनं पुण्येहनि शुनहत्वेग्रहान्देवान्समर्चयेत् ३० होमं
कुर्याद्यथाशक्ति मंत्रैश्च विविधैरपि महाणां स्थापनं पूर्वं पूजनं च खगेश्वर ३१ मातृ
णां पूजनं कुर्याद्वसोर्धाराश्च पातयेत् वह्निं संस्थाप्य तत्रैव पूर्णहोमं तु कारयेत् ३२ सा

त्वग्रामं तु संपूज्य वैष्णवं श्राद्धमाचरेत् वृषं संपूज्य तत्रैव वस्त्रालंकारभूषणैः २४ चतस्रो वत्सत
६ र्यश्च पूर्वं समधिवासयेत् प्रदक्षिणां प्रकुर्वीत होमांते च विसर्जयेत् २५ इमं मंत्रं समुच्चार्य होमां
ते च उदङ्मुखः धर्मस्त्वं वृषरूपेण ब्रह्मणा निर्मितः पुरा २६ तवोत्सर्गप्रभावेन मामुद्धर भ
उ४ वार्णवात् अनेनैव वृषोत्सर्गे कुंभोदकेन तु २७ वह्निमूले समास्थाप्य सोदकं शिर
सि प्रसेत् अभिषिच्य शुभैर्मंत्रैः पावनैर्विधिपूर्वकं २८ तेन क्रीडंति मंत्रेण वृषोत्सर्गे कृ
ते सति आत्मश्राद्धं ततः कुर्याद्दत्वा चान्नं द्विजातये २९ उदकांते चगांतव्यं तत्पुच्छे तर्पणं च
रेत् यदि षंजीवतश्चासौ तत्तद्द्यात्स्वशक्तितः ३० स्वदत्तं परदत्तं वा नेहामुत्रोपतिष्ठते त्रयो
दशनथानुत्र पंच त्रीणि यथाक्रमं ३१ पददानानि कुर्वीत श्रद्धाभक्तिसमन्वितः तिल
पात्राणि कुर्वीत त्रीणि पंच च सप्त वा ३२ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चादूर्ध्वमेकं च प्रदापयेत् राम
वामे चक्रं प्रकुर्वीत त्रिशूलं दक्षिणे तथा ३४ मूल्यं दत्वाथ तस्यैव वृषमेव विसर्जयेत् एको ६

6

दृष्टविधानेन स्वाहाकारेणाधीमता ३५ कुर्यादेकादशाहं तु द्वादशाहादियत्नतः सपिंडीक
२ रणादर्वाक् कुर्याच्छ्राद्धानि षोडश ३६ ब्राह्मणान्भोजयित्वा तु पददानानि दापयेत् कार्पासो
परि संपूज्य ताम्रपात्रस्थितं हरिं ३७ वस्त्रेणावेष्टितं तस्य अर्घं दद्यात् शुभैः फलैः नावमि
क्षुमयीं कुर्यात् सदसूत्रेणावेष्टयेत् ३८ कांस्यपात्रेष्ठितं छाद्य वैतरणापानिमित्तकं नावमारोह
णं कुर्यात् पूजयेद् रुद्रध्वजे ३९ आत्मवित्तानुसारेणात्र दानमनंतकं भवसागरमग्नानां
शोकतापोर्मिदुःखिनां ४० धर्मप्लवविहीनानां नौरेका हि जनार्दनः एवं संचित्य हृदयेम
न्नः सुकृतिनो नहि ४१ तिलाल्लोहं हिरण्यं च कर्पासं लवणं तथा सप्तधान्यं क्षितिर्गावः ए
कैकं पावनं स्मृतं ४२ तिलपात्रं यथाशक्त्या शय्यादानं तु कारयेत् दीनानाथविशिष्टेभ्यो
दक्षिणाभिश्च तोषयेत् ४३ उपवेश्यासने तु ताम्रवाप्यद्विजसत्तमे एवं ये कुर्वन्ति पत्निस्तु

७ त्रि शिरोघ्नपुत्रिणः ४४ सर्वसिद्धिफलावाप्तिर्यथा ते ब्रह्मचारिणः नित्यं नैमित्तिकं कुर्याद्यावज्जी
वतिमानवः ४५ यत्किंचित्कुरुते धर्ममक्षय्यफलमाप्नुयात् तीर्थयात्राव्रतादीनां श्राद्धं संवत्सरा
दिषु ४६ देवतानां गुरूणां च मातापित्रोस्तथैव च पुण्यं देयं प्रयत्नेन प्रत्यहं वर्धते खग ४७
अस्मिन्पक्षे भूरिदानयः कश्चित्प्रपद्यति ततः स्नात्वा तु यत्सर्वं वेदिकायां यथा किल ४८
पू ५ -यथापूज्यतमो लोके पतयो ब्रह्मचारिणः तथैव प्रतिज्ञं ते लोके सर्वे च नित्यशः ४९ व
२५ दोहं सघनस्यश्रेतमोहं ददामि च तेषां तु परमाल्लोकानिति सत्यं वचो मम ५० पूर्णिमा
स्यां चरेद्वत्सां तिलमेकं विसर्जयेत् सक्रान्तीनां सहस्राणि सूर्यपर्वशतानि च ५१ कृत्वाय
फलमाप्नोति तद्वन्नीलं विसर्जने वत्सतर्यः प्रदानत्वाद्ब्राह्मणेभ्यः प्रदानि च उमामहेश्व
रं चैकं परिधाप्य प्रद्यपयेत् ५२ अतसीपुष्पसंकाशं पीतवाससमच्युतं ये नमस्यंति गोवि -एम
दं न तेषां विद्यते भयं ५२ प्रेतत्वान्मोहयामि छंतो ये च रिष्यंति सत्क्रिया यास्यंति ते परां ल्लो

कानितिसत्यंवचोमम ५३ एतत्तेसर्वमाख्यातंमयात्त्वौर्ध्वदेहिकं पठछ्रुत्वासर्वपापेभ्योमु
च्यतेनात्रसंशयः ५४ श्रुत्वामाहात्म्यमतुलंगुरुडोहर्षमागतः मार्गंषाणांहित्वार्थायपुनः
पप्रच्छकेशवं ५५ इतिश्रीगुरुडपुराणेप्रेतकल्पेऊर्ध्वदेहिकोनामचतुर्थः ४ गुरुडउवा
च भगवन्ब्रूहिमेसर्वंयमलोकस्यनिर्णयं जंतोःप्रयाणमार्गस्यमाहात्म्यंवर्त्मनिर्णयं
१ भगवानुवाच शृणुतार्क्ष्यप्रवक्ष्यामियममार्गस्यनिर्णयं प्रयाणकानिसर्वाणिभुवना
निचषोडश २ षडशीतिसहस्राणियोजनानांप्रमाणतः यमलोकस्यचाध्वानमंतरंमानु
षस्यच ३ सुकृतंदुष्कृतंवापिभुक्त्वालोकेपूर्वार्जितं कर्मयोगाद्यदाकश्चिद्व्याधिरुत्पद्य
तेखग ४ निमित्तमात्रःसर्वेषांकृतकर्मानुसारतः यस्ययोविहितोमृत्युःसएवमवाप्नु
यात् ५ कर्मयोगाद्यदादेहीमुंचत्यत्रनिजंवपुः तदाभूमिगतंकुर्याद्गोमयेनोपलिप्यच
तिलान्दर्भान्विकीर्याथमुखेस्वर्णंविनिक्षिपेत् तुलसीसंनिधौकृत्वासालग्रामशिला

८

लांतथा ७ सेतुसामादिसूक्तैश्च मरणं मुक्तिदायकं विकलेंद्रियसंघाते चैतन्ये जडतां गते ८ प्र
चलंति ततः प्राणाः याम्यैर्निकटवर्तिभिः एकीभूतं जगत्सर्वं दैवी दृष्टिः प्रजायते ९ बीभत्संदा
रुणंरूपंप्राणैः कंठसमाश्रितैः फेनमुद्गिरते कोपि मुखं लालाकुलं भवेत् १० दुरात्मानश्चता
ड्यंते किंकरैः पाशबंधनैः सुखं सुकृतिनस्तत्र नीयंते नाकनायकैः ११ दुःखेन पापिनो यांति
यममार्गे च दारुणे यमश्च तुर्भुजो भूत्वा शंखचक्रगदादिभृत् १२ पुण्यकर्मरतान्सम्यक् स्ने
हान्मित्रवदाचरेत् आहूय पापिनः सर्वान्यमदंडेन तर्जयन् १३ प्रयालंबुदनिर्घोषः अंजना
द्रिसमप्रभः महिषस्थो दुराराध्यो विद्युत्तेजः समद्युतिः १४ योजनत्रयविस्तारदेहो रौद्रोति
भीषणः लोहदंडधरो भीमः पाशपाणिर्दुराकृतिः १५ वक्रनेत्रोतिभयदो दृश्यते याति पा
पिनां अंगुष्ठमात्रः पुरुषो हाहाकुर्वन्कलेवरात् १६ तदैव नीयते दूतैर्याम्यैर्वीक्षन्स्वकं
गृहं निर्विचेष्टं शरीरं तु प्राणैर्मुक्तं जुगुप्सितं १७ अस्पृश्यं जायते तूर्णं दुर्गंधं सर्वनिंदि- एम

८

तं त्रिधावस्थाच देहस्य कामिविंदु भस्मसंस्थिता १८ कोगर्वः क्रियते तात्हर्षो हत्त्वाणाविध्वंसिभिर्नरैः दा
ने विन्ना दत्तं वाचः कीर्त्तिं धर्मौ तथायुषः १९ परोपकारं कायादसारात्सारमुद्धरत् तस्यैवनीयमा
नस्य दूताः संतर्जयंति हि २० दृष्ट्वा यंति भयंतीव्रं नरकाणां पुनः पुनः शीघ्रं प्रचलदुष्टात्मस्त्वया
स्यांति यमालयं २१ कुंभीपाकादि नरकानूत्वां नेष्यामो वयं लघु एवं वाचस्तथाप्याव नू बंध
नां हृदिते तथा २२ उच्चैर्हाहेति विलपन्नूनीयते यमकिंकरैः स्थाने श्राद्धं प्रकुर्वीत अथचैकाद
दशेहनि २३ मृतस्योत्क्रांतिसमयात् षट्पिंडान्क्रमशो ददेत् मृतस्थाने तथा द्वारि चत्वरे
२४ विश्रामे काष्ठचयने तथा संचयने च षट् शृणु तत्कारणं तार्क्ष्य षट्पिंड
ताख्यकारणात् २५ मृतस्थाने शवो नाम तेन नाम्ना प्रदीयते तेन भूमिर्भवेत्तुष्टा तदधिष्ठात्
परिकल्पने २६ द्वारदेशे भवेत्सांथस्तेन नाम्ना प्रदीयते तेन दत्तेन तुष्यंति गृहवास्त्वधि देवताः
देवता २८ चत्वरे खेचरो नाम तमुद्दिश्य प्रदापयेत् न चोपघातं कुर्वंति भूतादि देवयोनयः २८ विश्रा
२७

मेभूतसंज्ञोयंतेनतत्रप्रदापयेत् पिशाचाराक्षसायक्षायेचान्येदिग्निवासिनः २९ तस्यहोतम
८ दहेहं स्वनेवयोग्यत्वकारणं चितामोक्षप्रभृतिकं प्रेतत्वमुपजायते ३० चितायांसाधकंनामव
ह्नस्येकेत्वगेश्वर केचित् तंप्रेतमित्याहूर्येयाकल्पविरक्तया ३१ तदाहितत्रतत्रापिप्रेतनाम
प्रदीयते इत्येवंपंचपिंडेस्तत्रावस्थाहूतियोग्यता ३२ अन्यथाचोपघातायपूर्वोक्तास्तेभ
वंतिहि संमृज्यचोपलिप्याथ उल्लिख्योद्धृत्यवेदिकां ३३ अभ्युक्ष्योपसमाधायवह्निंतत्रवि
धानतः पुष्पाक्षतैश्चसंपूज्यदेवं क्रव्यादसंज्ञितं ३४ त्वंभूतकृज्जगद्योनेत्वंलोकपरिपाल
क उक्तसंहारकस्तस्मादेनंस्वर्गंमितंनय ३५ इतिक्रव्यादमभ्यर्च्यचैतांराहूतिमाचरेत् अ
स्मात्त्वमभिजातोसित्वदयंजायतांपुनः ३६ असौस्वर्गायलोकायस्वाहाज्वलतिपावकः ए
वंमाज्याहूतिंदत्वातिलमिश्रांसमंत्रकां ३७ रोदितव्यंततोगाढंएवंतस्यसुखंभवेत् अर्ध एम
दग्धेतथादेहेदद्याद्राज्याहूतिंततः ३८ दग्धस्यानंतरंतत्रकृत्वासंचयनक्रियां प्रेतपिंडंप्रद ८

घाद्ब दाहार्त्तिशमनं खग ३९ तेन दत्ता प्रतीक्षंते तं प्रेतं बांधवार्थिनं दाहस्यानंतरं कार्यं पुत्रैः स्नानं
सचैलकं ४० तिलोदकं ततो दद्यान्नामगोत्रोपतिष्ठत केचिद्वृक्षेन सिंचंति चिंताख्यानं खगेश्वर ४१
अश्रूपातं न कुर्वीत दत्वा दद्यांजलांजलीन् श्लेष्माश्रु बांधवैर्मुक्तं प्रेतो भुंक्ते यतोवशः ४२ अतोन
रोदितव्यं हि क्रियाः कार्याः स्वशक्तितः दुग्धं च मृन्मये पात्रे तोयं दद्याद्दिनत्रयं ४३ सूर्ये चास्तंगते ता
र्दवलम्मोचत्वरेपि वा बद्धः संमूढहृदयो देहमिच्छन्कृताबुगः ४४ श्मशानं चत्वरं गेहं वीक्षन्
यामेःसनीयते गर्त्ते पिंडो दशाहश्च दातव्यश्च दिने दिने ४५ जलांजलिः प्रदातव्यः प्रेतमुद्दिश्य
प्रत्यहं तावद्धि स्थ कर्त्तमाया वत्पिंडं दद्यादाह्निके ४६ श्मशाने चान्यतीर्थे वा जले पिंडं य दापर्य
येत ओदनामिषसकृना शाकमूलफलादिना ४७ प्रथमेहनि यद्दद्यात्तद्दद्यादुत्तरेहनि। दिना
निदद्यात्पिंडान्सकृत्कुर्वंत्यत्र सुजातयः ४८ प्रत्यहं ते विभज्यंते चतुर्भागैः खगोत्तमः भागद्वयं तु देहा
र्थे प्रीतिदं भूतपंचके ४९ तृतीयं यमदूतानां चतुर्थं चोपजीवति अहोरात्रैस्तु नवभिः प्रेतो निष्प

त्तिमाप्नुयात् ५० जंतोर्निष्पन्नदेहस्य दशमेवलुपतत्क्षुधा नद्विजोनैवमं त्वश्रुनस्वधावाहनाशिषः ५१
९ नाम गोत्रे समुच्चार्य यद्दत्तं तद्दशाह्निकं दशघे हे पुनर्देहमुत्पाद्येवं चकाम्रुपय ५२ प्रथमेहनि यः पिं
डस्तेन मूर्द्धा प्रजायते ग्रीवास्कंधौ द्वितीये च तृतीये हृदयं भवेत् ५३ चतुर्थे च भवेत्पृष्ठिः पंचमे
नाभिरेव च षष्ठे सप्तमके चैव गुह्यमूरुं चाप्यष्टमे तथा ५४ जानुपादौ च नवमे दशमेह्नि क्षुधा
भवेत् देहभूतः क्षुधाविष्टोऽन्हद्वारस्थ तिष्ठति ५५ दशमेहनि यः पिंडस्तं दद्यादामिषेण तु यतो
देहे समुत्पन्ने प्रेतोतीव क्षुधान्वितः ५६ अतस्त्वामिषं बाधंते क्षुधातस्य न नश्यति एकादशे द्वा
दशे च प्रेतो भुंक्ते दिनद्वये ५७ योषितः पुरुषस्यापि प्रेतश्राद्धे समुद्धरेत् दीयमन्नं जलं वस्त्रं अन्य
द्वा दीयते च यत् ५८ प्रेतश्राद्धेन यद्दत्तं तस्यान्नं दद्यायकं त्रयोदशेह्नि संप्रेतो नीयते वै महाप
थि ५९ पिंडजं देहमाश्रित्य दिवारात्रौ बुभुक्षितः शीतोष्णशं कृत्वा दवह्निमार्गस्तुपापिनो राम
६० क्षुधात्तस्माद्दिकं पद्मसोम्यं सर्वं कृतात्मनां मार्गे वै तानि दुःखानि असिपत्रवनान्विते ६१ हसि १०

त्यासादितो नित्यं प्रेतमार्गे प्रयाति च अहन्यहनि वै प्रेतो योजनानां शतद्वयं ६१ चत्वारिंशत्तथा सप्त
अहोरात्रेण गच्छति गृहीतो यमपाशैश्च हाहेति रुदते वनं ६३ स्वगृहं तु परित्यज्य याम्यं पुरमेव व्रजे
त् क्रमेण याति स प्रेतो पुरं याम्यं शुभाशुभं ६४ अतीत्य तानि तान्येवमार्गे पुरवराणि च याम्यं सौरि पु
रं नरेन्द्रभवनं गंधर्वं सिद्धागमं क्रौंचं क्रूरपुरं विचित्रभवनं बह्वापदं दुःखदं नानाक्रोशपुरं सुतप्तभव
नं रौद्रं पयोवर्षणं शीताढ्यं बहुधर्मभीति भवनं याम्यं पुरं चाग्रतः ६५ याम्योदूतैर्दुष्टप्रेतो गृहीतोय
मकिंकरैः तस्मिन्मार्गे व्रजत्येको गृहीत इव मर्कटः ६६ तथैव स व्रजन्मार्गे पुत्रपुत्रेति ब्रुवन्
हाहेति क्रंदते नित्यं कीदृशं तु मया कृतं ६७ मानुष्यं च लभेत्कस्मादिति ब्रूते प्रसर्पति महत्पापु
ण्ययोगेन मानुष्यं जन्म लभ्यते ६८ तस्माद्यन्न प्रदत्तं हि याचकेभ्यः स्वकं धनं पराधीनं तदृ
मेदिति ब्रूते स गरुड ६९ किंकरैः पीड्यते स यथैव स्मरते पूर्व दैहिकं मयान दत्तं हूतं कृतं चानेन तपो व३
न तप्तं हिमशैलगह्वरे न सेवितं गांगमहो महाजलं शरीर हे निस्तर त्वया कृतं ७० जलाश्र न२
यो नैव कृतो निरूढ के मनुष्य हेतोः पशुपक्षिहेतवे गोत्र विप्रहेतोर्न विमुक्तगोचरं शरीर हे निस्तर

२१

११ पत्नयाकृतं ७१ ननित्यदानं नगवाह्निकं कृतं न वेददानं न च शास्त्रदानं पुराणवृक्षा नहि सेविता ध्वाश-
रीरहे निस्तरयत्त्वयाकृतं ७२ मयानभुक्तं पतिसौख्यसंगमं वह्निप्रवेशेन कृतो मृते सति तस्मिन्मृते
त सूतपालनं नहि शरीरहे निस्तरयत्त्वयाकृतं ७३ मासोपवासैर्नविशोधितं वपुश्चान्द्रायणो वा नियमैः
कृतः सुव्रतैः नारीशरीरं बहुदुःखभाजनं लब्धं मयापूर्वकृतैर्विकर्मभिः ७४ उक्तानि वा कानि मया
नराणामतः शृणुष्वात्वहं त्वापिपृच्छन् स्वीयं शरीरं तु विलक्ष्य देही ब्रवीति कर्माणि कृतानि पूर्वं
७५ इति श्रीगारुडपुराणे प्रेतकल्पे पंचमः ५ श्रीभगवानुवाच एवं विलपतस्तस्य प्रेतस्य वरखगे-
श्वर कंदमानः सुदुःखार्त्तः पीडितश्चापि किंकरैः १ सप्तदशदिनान्येको वायुमार्गे प्रकृष्यते अष्टाद-
शाहे ततः प्राणी याम्यपुरं व्रजेत २ तस्मिन्सुरवरे रम्ये प्रेतानां च गणो महान् पुष्पभद्रा नदी तत्र
न्यग्रोधः प्रियदर्शनः ३ पुरे तत्र स विश्रामं संप्राप्यते यमकिंकरैः जायापुत्रादिकं सौख्यं स्मरते
तत्र दुःखितः ४ रोदिति करुणो वाक्यैस्तृषार्त्तः श्रमपीडितः स्वधनं स्वकलत्राणि गृहं पुत्रांस्तु राम
वाणि च ५ भृत्यामित्राणि चान्यच्च सर्वं शोचति वै तदा क्षुधार्त्तस्य पुरे तस्मिन्किंकरैस्तस्य चोच्य ११

ते ६ किंकरानुचुः कृधनं धान्यसुताजायाकिंचान्यकिंचिदीदृशं स्वकर्मोपार्जितं भोक्तास्मृ इया
ताचिरंपथि ७ जानासिशंबलंवृथांबलमध्वगानांनोशंबलायपततसे परलोकपाथः शं
तवमुक्तितवनिश्चितमेतदेवमार्गणा येननमवेक्ष्यविक्रयोपि ८ यमदूतमवंवाक्यानै
वमत्र्यैश्च तंतया एवमुक्तस्ततःसर्वैर्हन्यमानःसमुद्धरैः ९ यदिदत्तसुतैःसर्वैः स्नेहाद्वा -२५
कृपयाथवा मासिकं पिंडमश्नातिततः सौरिपुरंव्रजेत १० तत्रनाम्नातुराजावैजंगमः
कालरूपधृक् तंदृष्ट्वा भयभीतस्तु विश्रामे कुरुतेमतिं ११ यद्दत्तंचान्नसंयुक्तं भुंक्तेत
स्मिन्पुरेगतः त्रिभिःपक्षैस्तथापिंडैस्ततपुरंसव्यतिक्रमेत १२ नोंइनगरेरम्यप्रेतोयाति
दिवानिशं वनानितत्ररौद्राणिदृष्ट्वाक्रंदतिभीषणं १३ भीषणैः क्लिश्यमानस्तुरुद
द्वि२ तेषुपुनःपुनः मासेयावसाने तुततपुरंसव्यतिक्रमेत १४ भुक्त्वाचान्नंजलंवस्त्
रंपदां दत्तंपदाधवैरिह क्लिश्यमानस्तथापारोनीयतेयमकिंकरैः १५ तमो

१२ येमासिसंप्राप्ते गंधर्वनगरे शुभे तृतीयमासिकं दत्तं तत्र भुंक्ते स गच्छति १६ शैलागमं च तुर्ये तु मासे चै
व खगेश्वर पाषाणास्तत्र वर्षंति प्रेतस्योपरि सत्वरं १७ चतुर्थं मासिकं श्राद्धं भुक्त्वा तत्र सुखी भवेत् त
तो गच्छति स प्रेतः क्रूरं मासे तु पंचमे १८ इह दत्तं तत्र यो भुंक्ते प्रेतस्तारसस्थितः न्यूनषाण्मासिके क्रौंचे पं
चभिः सार्धमासिकैः १९ तत्र दत्तेन पिंडेन श्राद्धेनाप्यायितः पुरे मुहूर्तं तु विश्रम्य कंपमानः सुदुःखितः
२० तत्पुरं स परित्यज्य तर्जितो यमकिंकरैः प्रयाति चित्रनगरं विचित्रो नाम पार्थिवः २१ यमस्य
वानुजः सौरिर्यत्र राज्यं प्रशास्ति हि तत्र षाण्मासपिंडेन तृप्तः स हभ्यते नरैः २२ मार्गे पुनः पुनः
स्तस्य बुभुक्षा पीडयत्यलं तिष्ठते कोपि मदीयः सुकृती सुत बांधवः २३ दुःखं मे यो न जानाति प
तितः शोकसागरे एवं विलपते मार्गे वार्यमाणस्तु किंकरैः २४ आयांति संमुखास्तत्र कैवर्ता
स्तु सहस्रशः वयं नेतुं तु कामाय महावैतरणी नदी २५ शतयोजनविस्तीर्णा पूयशोणितक
र्दमा नानासत्त्वसमाकीर्णा नानापक्षिसमावृता २६ तत्र येन प्रदत्ता गौस्तदा नावं प्रसर्पति एम
मात्रेणाहितं दानं मंते वैतरणी नदी २७ दत्तापापं हरेत्सर्वं विष्णुलोकं च सानयेत् नदत्ताचेत्तव २८

गाङ्करीं प्राप्य दुःखार्त्तो मज्जति २८ स्वल्पाब्धिवच्छरीरे च वैतरणीपारतं च रेत देयाच विदुषे धेनुस्तां न हि
तर्तुमिच्छति २९ अदत्ते मज्जमानस्तु निहत्यात्मानमात्मना याष्टे यार्थं मया किंचिन्न प्रदत्तं द्विजातये
३० न दत्तं न हुतं जप्तं स्नातं न श्रितं तपः याद्दृशं कर्म चाचीर्णं मूढ भोक्ष्यसे तत्तादृशं ३१ हा दैव इति संमूढो
भीवतोऽस्ताप्युते हृदि वैतरणीपाः परतटे भुङ्क्ते दत्तं घटाह्निकं ३२ षण्मासिकं च पश्चार्द्धं तत्र भुक्त्वाऽप्र
सर्पति तार्क्ष्य तत्र विशेषेणाभोजये ब्राह्मणान्नृभान ३३ चत्वारिंशान्तथा सप्तयोजनानि निश्चात
हृष्टं प्रयाति प्रसहतान्त्यीग्रहो रात्रेण कर्षितः ३४ सप्तमे मासि संप्राप्ते पुरं बह्वापदं व्रजेत् तत्र
भुक्त्वा प्रदत्तं यत्तत्सप्तमासिकसंभवं ३५ तस्मिन्पुरे स्यात्तिक्रम्य दुःखदं पुरमाश्रयेत् महादुःखमनु
प्राप्य तन्मार्गगश्च तेपुनः ३६ नानाक्रन्दगणान् दृष्ट्वा क्रन्दमानानसुदारुणान् स्वयं च भृत्य हृ
हृयः समाक्रन्दति दुःखितः ३७ विहाय तत्पुरं प्रेतो याति तत्तत्पुरं प्रति कुलसन्नगरं प्राप्य दृष्ट्वा मेमा
सिसो श्नते ३८ भोजनैः पिण्डदानैश्च दत्तैस्तत्र स्त्रवि भवेत मासि चैकादशे पुरो रौद्रं स्थानं स गच्छति
३९ दृष्टोकमासिकं भुक्त्वा पयोवर्षा निष्क्रान्ति मेघा तत्र प्रवर्षति प्रेतानां दुःखदायकाः ४० सूना
हृकं च यस्मात्तत्र भुङ्क्ते स दुःखितः संपूर्णेऽनवर्षे वै प्रेतः शीत पुरं व्रजेत ४१ शीतार्द्धं नगरं त

न्नमहाशीतंपतत्यपि शीतार्त्तः क्षुधितः सोथवीक्षते हि दिशो दश ४२ तिष्ठते बांधवः कोपियोमे दुःखं
१२ व्यपोहति किंकरास्तं वदंत्येवं कृते पुण्ये हि तादृशं ४३ श्रुत्वा तेषां च तद्वाक्यं हा दैव इति भाषते दै
वं यत्पूर्वं सुकृतं न मया पूर्वं संचितं ४४ एवं संचिंत्य बहुशो धैर्यमालंबते पुनः चत्वारिंशद्योजना
नि चहर्युक्तानि वै ततः ४५ धर्मराजपुरं रम्यं गंधर्वाप्सरसाकुलं चतुराशीतिलक्षैश्च मर्त्त्यमूर्त्तैरधि
ष्ठितं ४६ त्रयोदशप्रतीहारा धर्मराजपुरे स्थिताः शुभाशुभं तु यत्कर्म ते विचार्य पुनः पुनः ४७
13 श्रवणा ब्रह्मणः पुत्रा मानुषाणां हि चेष्टितं कथयंति तदा लोके पूजिताः पूजिताः स्वयं ४८ नरे
ष्टेश्च दृष्टेश्च ततस्तोत्तं सुकृतं च यत् सर्वं निवेदयंति स्म चित्रगुप्ताय वै तदा ४९ दूराच्छ्रवणा
विज्ञानं दूराद्दर्शनगोचरं एवमैश्वर्यमस्त्येते घष्टौ स्वर्भूपातालचारिणः ५० व्रतैर्दानैश्च यत्नेषां
पूजयेद्यस्तु मानवः जायंते तस्य ते सौम्याः सुखमृत्युप्रदायिनः ५१ इति श्रीगरुडपुराणे प्रे
तकल्पे षष्ठोध्यायः ६ श्रीभगवानुवाच अथ वक्ष्यामि संक्षेपाद्यममार्गस्य निष्कृतिं वर्षोत्स रम
र्गस्य पुण्येन पितृलोकं स गच्छति १ एकादशाहपिंडेन शुद्धदेहो भवेत्तु सः उदकुंभप्रदानेन किंक १२

रास्तृप्तिमाप्नुयुः २ शय्यादानैर्विमानस्थो याति मार्गे खगेश्वर तदङ्घ्रि दीयते सर्वं वस्त्राद्याहे विशेषतः
३ पदानि सर्ववस्तूनि वशिष्टानि त्रयोदश यो ददाति मृतस्येह जीवन्वाप्यात्महेतवे ४ शय्यापिते
महामार्गे विनतेयमसमगच्छति एकएवास्थितु सर्वत्र व्यवहारः खगेश्वर ५ उत्तमाधममध्यानां तत्तद्दावज
नं भवेत् यावद्वासं भवेद्यस्य तावन्मार्गो निरिच्यते ६ स्वयं स्वहस्तेन पद्दत्तं सुखी तत्र करोति तं मृते
यद्बांधवैर्दत्तं तदाश्रित्य सुखी भवेत् ७ गरुड उवाच कस्मात्पदानि देयानि किंविधानि त्रयोदश दीय
ते कस्य देशात तद्वद स्वयथातथं ८ भगवानुवाच छत्रोपानहवस्त्राणि मुद्रिका च कमंडलुं आस
वे ६ नं भाजनं चैव पदं सप्तविधं स्मृतं ९ आतपस्तत्र रौद्रो यो दह्यते येन मानवः छत्रदानेन तच्छायाजा
यते प्रेत तुष्टिदा १० असिपत्रवनं घोरं सोतिक्रामति वै सुखं अश्वारूढाश्च ते यांति ददते मे त्युपा
नहौ ११ बहुघर्मसमाकीर्णे निवासे तोयवर्जिते कुमंडलुप्रदानेन सुखी भवति निश्चितं १२ आ
सने भाजने चैव दत्ते सम्यक्द्विजातये सुखेन भुंजते प्रेतः पथि गच्छन् शनैः शनैः १३ मृतोद्दे
नयो दद्यादुदयात्रं तु ताम्रजं प्रपालोकसहस्रस्य तत्फलं सोश्नुते ध्रुवं १४ यमदूता महारौद्राः

करालाः कृष्णपिंगलाः नपीडयंति यस्तस्याः दत्त्वाभरणदानतः १५ सोप्युधावध्यमानास्तेन मार्गे दृष्टि
१४ गोचरे प्रयाति यमहर्म्यस्थाने मुद्रिकायाः प्रदानतः १६ भाजनासनदानेन आमान्नभोजनेन च आज्य
पत्रोपवीतेन पदसंपूर्णतो व्रजेत् १७ एवं मार्गे गच्छमानस्तृषार्त्तः श्रमपीडितः माहिषीरथगोदाना
त्सुखी भवति निश्चितं १८ गरुड उवाच मृतोद्देशेन यत्किंचिद्दीयते स्वगृहे विभो सगच्छति महामार्गे तद्द
14 त्तं केन गृह्यते १९ श्रीभगवानुवाच गृह्णाति वरुणो दानं ममहस्ते प्रयच्छति अहं च भास्करे देवे
भास्करात्सोश्नुते फलं २० विकर्मणः प्रभावेन वंशच्छेदः स्थिताविह सर्वे ते नरकं यांति यावत्पापस्य
संक्षयः २१ कस्मिंश्चित्समये पूर्णो महिषासनसंस्थितः नरकान्वीक्ष्य धर्मात्मा नानाकंदसमा
कुलान् २२ चतुराशीतिलक्षाणां नरकाणां सहस्रशः तेषां मध्ये श्रेष्ठतमा घोरेया ह्येकविंशति
: २३ तामिश्रं लोहशंकुं च महाभैरवशाल्मली रौरवं कुड्मलं पूतिमृत्तकं कालसूत्रकं २४ सं
घातं लोहतोदं च सविषं संप्रतापनं महानरककाकोलं संजीवनमहापथं २५ अवीचिमंधता
मिस्रं कुंभीपाकं तथैव च असिपत्रवनं चैव पतनं चैकविंशति २६ येषां तु नरके घोरे बहून्यब्द
गतानि वै संततिर्नैव वा वंशो नदूतत्वे ते प्रयांति च २७ यमेन प्रेषितास्ते वै मानुषस्य गृहस्थवै दिने एम १४

द्दिनेऽप्रगच्छति दत्तमन्नं घटादिकं २७ प्रेतस्यैव प्रयच्छंति सन्नवामावुधस्थिताः मासांते भोजनं पिंडमे
कं यच्छंति तत्र वै २९ तृप्तिं प्रयांति ते सर्वे प्रत्यहं वै वत्सरं एवमादिकृतैः पुत्राद्यैः क्रमतो वत्सरे व्रजे
त् ३० ततः संवत्सरस्यांते प्रत्यासन्ने यमालये बहुभीतिकरे प्रेतो हस्तमात्रं सङत्सृजे त् ३१ दशाभि
र्दिवसैर्जातं तं देहं दशपिंडजं जामदग्न्यं यथा रामं दृष्ट्वा नेजः प्रसपति ३२ कर्मजं देहमाश्रित्य
पूर्वदेहं समुत्सृजेत् अंगुष्ठमात्रो वायुश्च समिपत्रे समारुहेत् ३३ व्रजेत्क्षितिं छन्य दैकेन यथैवके
नगच्छति यथा तृणजलौकेव देही कर्मानुगो वशः ३४ वासांसि जीर्णानि यथा विहाय नवा
नि गृह्णाति नरोऽपराणि तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संयाति नवानि देही ३५ इति श्री
गरुडपुराणे प्रेतकल्पे सप्तमः ७ श्रीभगवानुवाच वायुभूतः क्षुधाविष्टः कर्मजं देहमाश्र
येत् तं देहं समासाद्य यमेन सह गच्छति १ चित्रगुप्तपुरे तत्र योजनानां तु विंशतिः कायस्थं
तत्र पश्यंति पापाः पुण्याश्च सर्वशः २ महादानेषु दत्तेषु गतस्तत्र सुखी भवेत् योजनानि च
त्वारिंशत्तु देवैवस्वतं शुभं ३ लोहं लवणकार्पासं तिलपात्रं च यैः कृतं तेन दत्तेन नात्प्यांति य
मस्य पुरश्चारिणः ४ गत्वा तत्र तु ते सर्वे प्रतिहारं वदंति हि धर्मध्वजः प्रतीहारस्तत्र तिष्ठति

सर्वदा ५ व्रीहयो यवगोधूमा मुद्गमाषाः प्रियंगवः गे तिलाश्च सप्तमाः प्रोक्ताः सप्तधान्यमुदाहृतं
१५ ६ सप्तधान्यस्य दानेन प्रीतो धर्मध्वजो भवेत् तत्र गत्वा प्रतीहारो ब्रूते तस्य शुभाशुभं ७ धर्म
ति२ राजस्य यद्रूपं संतः सुकृतो जनाः पश्यंति चतुरात्मानो यमरूपं सुभीषणं ८ तं दृष्ट्वा भयभी
तस्तु हाहेति रुदते पुनः कृतं दानं तु यैर्मर्त्यैस्तेषां नास्ति भयं क्वचित् ९ प्राप्तं सुकृतिनं दृष्ट्वा
स्थानाच्चलति सूर्यजः एष मे मंडलं भित्वा ब्रह्मलोकं प्रयातु भोः १० दानेन सुलभो धर्मो यम
15 मार्गसुखावहः एष मार्गो विना दानैर्न केनाप्यनुगम्यते ११ दानैः पुण्यैर्विना वत्स न गच्छेद्धर्म —
मंदिरं यस्मिन्मार्गे ति रौद्रास्तु भीषणा यमकिंकराः १२ पाशदंडधरा घोराः महत्त्वाग्नित्रयो
दश एकैकस्य पुरस्याग्रे क्रूरा रौद्रास्तु विकृताननाः १३ पापिनं प्राप्य याचंते उत्कोचं यम
किंकराः महंति मासमासांते पदं द्वौ यं तद्यद्भवेत् १४ ऊर्ध्वदेहिकदानानि यैर्न दत्तानि का
श्यप महाकष्टेन ते यांति तस्माद्दद्यानि शक्तितः १५ अदत्वा पश्यु वधाति गृहीतो बधबंध
नैः एवं कृतेव तं पश्येत्स नरः कृतकर्मणा १६ दैवकी पैतृकी योनिर्मानुषी वा यनारकी धर्म राम
१५

राजस्यवचनान्मुक्तिर्भवतिनान्यथा १७ मानुषत्वंततःप्राप्यसुकुलेप्रव्रजेत् यथाहातंकर्मयेन
सतोयोनिंव्रजेन्नरः १८ तत्तथैवचभुंजानोविचरेत्सर्वलोकतः अशाश्वतंपरिज्ञायसर्वलोकमवसुखं
१९ यदाभवतिमानुष्यत्वंतदाधर्मंसमाचरेत् कृमयोभस्मविष्ठावादेहिनांप्रकृतिःसदा २० अंधकूपे
महारौद्रेदीर्घहस्तःपतत्स्वपि महत्पुण्यप्रभावेनमानुष्यंजन्मलभ्यते २१ यस्तंप्राप्यचरेद्धर्मंसगच्छे
संरमोगतिं अविज्ञानन्नरस्तांधर्मंदुःखमायातियातिच २२ जातीशतेषुलभतेकिलमानुषत्वंत
त्रापिदुर्लभतरंखलुभोद्विजत्वं यस्तन्नपालयतिलालयतीन्द्रियाणि तस्यामृतंक्षरतिहस्तगतंप्र
माहात् २३ इतिश्रीगरुडपुराणेप्रेतकल्पेष्टमः ८ गरुड उवाच येकेचित्प्रेतरूपेणकुत्रवासंल
भंतिते प्रेतलोकाद्विनिर्मुक्ताः कथंभोगायमुक्तिदे १ चतुराशीतिलक्षेषु नरकैःपर्युपासिताः यमे
नरक्षितास्तत्रदूतैश्चैवसहस्रशः २ विचरंतिकथंलोकेनरकाद्विविनिर्गताः रक्षितारक्षपालैश्च
विचरंतिदिवानिशं ३ श्रीभगवानुवाच पक्षिनाथशृणुष्वत्वंयत्रप्रेताश्चरंतिवै परार्थंदारुणाहार
रणान्छलाद्वोमाग्निशाचराः तथैवपापकर्त्तारः आत्मजान्वेषणेरताः ४ विचरंत्यशरीरास्तेहृत्पि

१६ पासादिंत्तामन्शं बंदिग्रहणान्निर्मुक्तायेम्योनश्यंतिजंतवः ५ तेच्यवसंतिवैप्रेताबधोपापंचजंतुषु पि
तृक्षाराणि रुधंतिमार्गो द्वेगकराश्चया ६ पितृभर्णाव्विगर्हितितस्करा इवपांथकान् स्ववेश्मपुनरा
गम्यपुत्रक्षेदेववगाधिप ७ तत्रस्थितानिरीक्षंतेरोगशोकादिबंधने ज्वररूपेणपीड्यंतेद्येकांतरमि
षेणतु ८ ततोपरस्तुज्वरोभूत्वाशीतवातादिपीडितः अन्यांश्चविविधान्रोगान्शिरोर्त्तिंचविषूचि
का ९ चिंतयंतिसदातेषांछिद्रादिस्थलस्थिताः आत्मजापाछलाल्लोभाद्भूतवातैश्चराक्ष
ताः १० पिबंतितत्रपानीयंभोजनोच्छिष्टसंभवं एवंप्रेताःप्रवर्तंतेनानादोषैर्विकर्मिणः ११ ग
रुडउवाच कथंकुर्वंतितेप्रेताःकेनरूपेणकस्यचित् जायंतेकेनविधिनातिष्ठंतिचवदंतिकिं १२
एतंछिंधिमनोमोहं ममचेदस्तिसुप्रियं कलिकालेहृषीकेशप्रेतत्वंजायतेबहु १३ भगवानुवा
च स्वकुलेपीडयेत्प्रेतःपरछिद्रेणपीडयेत् जीवितेहरपतेस्नेहोमृतोदुष्टत्वमाप्नुयात् १४ तद्जा
पीधर्मरतोदेवतातिथिपूजकः सत्यवाक्प्रियवादीचनसप्रेतैश्चपीड्यते १५ गायत्रीजाप्यनिरतो राम
वैष्णवदेवक्रियापरः श्राद्धकृत्तीर्थसेवीचनसप्रेतैश्चपीड्यते १६ सर्वक्रियापरिभ्रष्टोनास्तिकोवेदनिंदकः १६

16

असत्यवाक् कुव्यसनो नरः प्रेतैश्च पीड्यते १७ कोलोप्रेतत्वमाप्नोति ताड्यो शुद्धक्रियापरः कृतादौ
द्वापरान्ते च न प्रेतो नैव पीडनं १८ बहूनामेकजातानामेकः सोत्यंसमश्नुते एको दुःकृतकर्मा च एकः
अ३ संततिवान् भवेत् १९ एकः संपीड्यते प्रेतैरेकोधर्मसमन्वितः एकस्य पुत्रनाशः स्यादेको दुहितवा
न् भवेत् २० विरोधो बंधुभिः सार्द्धं प्रेतदोषात्त्विमे खग संततिर्दृश्यते नैव समुत्पन्ना विनश्यति
२१ पशुद्रव्यविनाशश्च सा पीडा प्रेतसंभवा प्रकृतेश्च विपर्यासो विद्वेषः सह बंधुभिः अकस्माद्व्यस
नप्राप्तिः सा पिडा प्रेतसंभवा २२ पितृमातृगुरून् हंता देवतातिथिनिंदकः नास्तिक्यं व्रतलोपश्च
महालोभस्तथैव च दंभश्चदंतकलहः सा पीडा प्रेतसंभवा २३ नीत्यकर्मविनिर्मुक्तो जपहोमवि
वर्जितः हर्त्ता च परद्रव्याणां सा पीडा प्रेतसंभवा २४ सुभिक्षे कृषिनाशश्च व्यवहारो विनश्यति
लोके कलहकारी च सा पीडा प्रेतसंभवा २५ मार्गे च गच्छमानाच पीड्यते वातमंडली तत्र संपी
ड्यते प्रेतैरिति सत्यं वचो मम २६ हीनजात्या च संबंधो हीनकर्म करोति च अधर्मे रमते चि
त्तं सा पीडा प्रेतसंभवा २७ व्यसनाद्द्रव्यनाशः स्यादुपार्ज्जितं विनश्यति चौराग्निराजतो हा
निः सा पीडा प्रेतसंभवा २८ महारोगोपपत्तिश्च स्वतनोः पीडनं च यत् जायासंपीड्यते पत्न सा

१७ पीडाप्रेतसंभवा २९ देवतीर्थे द्विजातीनां प्रत्ययो नैव दृश्यते प्रत्यक्षं वा परोक्षं वा दूषयेत्प्रेतभावतः ३०
17 गृहे दत्तकाले च श्चैव भोजने कोपसंयुतः परद्रोहमतिश्चैव सापीडाप्रेतसंभवा ३१ भावशुद्ध्यानकुरू
ते श्राद्धं सांवत्सरादिकं स्वयमेव न कुर्वीत सापीडाप्रेतसंभवा ३२ तीर्थं गत्वा परासक्तः स्वकृत्यं तु
परित्यजेत् धर्मकामेषु संपत्तिः सापीडाप्रेतसंभवा ३३ स्वयंतिहरणं पश्यत्र सशायो भिजायते
वंशच्छेदः प्रदृश्येत सापीडाप्रेतसंभवा ३४ स्त्रीणां गर्भविनाशः स्यान्न पुष्पं दृश्यते क्वचित्
बालानां मरणं यत्र सापीडाप्रेतसंभवा ३५ पित्रौ वा कनकुलेषु पत्नी नैव सेवते सदा क्रू
रमतिर्व्यसनः सापीडाप्रेतसंभवा ३६ वियोगो जायते चित्ते सदोद्वाटकरेन्नरणां स्वकृत्ये निष्फलं
तिजः सापीडाप्रेतसंभवा ३७ विकर्मी जायते प्रेतो ह्यविधिक्रियया तथा तत्काल दुष्टसंसर्गी
द्विदुःगेसबेम्मनेनया ३८ दुष्टमृत्युवशात्क्वापि प्रदुष्टवस्तुयस्तथा प्रेतत्वं जायते तान्नर्थपीड्यन्ते
येनजंगवः ३९ एवं ज्ञात्वा एवगश्रेष्ठ प्रेतमुक्तिं समाचरेत् यो वै न मन्यते प्रेतं मृतः प्रेतत्वमाप्नुया
त् ४० प्रेतदोषाकुले यत्र सुखं तत्र न विद्यते मतिः प्रीतिर्धृतिर्बुद्धिर्लक्ष्मीस्तत्र न तिष्ठति ४१
तृतीये पंचमे वापि वंशच्छेदो भिजायते दारिद्र्यो निर्धनश्चैव पापकर्मा भवे भवे ४२ व्याधि राम
१७

तो दुःखितश्चैव मंदभाग्योभिजायते तस्मात्सर्वप्रयत्नेन प्रेतमुक्तिं समाचरेत् ४३ येकेचित्प्रेत
रूपा विकृतमुखदृशो रौद्रदंष्ट्राकराला मन्यंते नैव गोत्रं सुतदुहितृपितॄन्भ्रातृजायां च बंधून्
कृत्वा चान्यूरूपं ह्युग्रगतिरहिता भावमाना यथेष्टं हा कष्टं भो हुकामा विधिवशपतिताः संस
रंति स्वपाके ४४ इति श्रीगरुडपुराणे प्रेतपीडाख्यानम्ः ~ गरुड उवाच एतैश्च लक्षणैर्देव
पीडा प्रेतभवा यदा तदा तेषां भवेन्मुक्तिः प्रेतत्वेन कथं भवेत् १ प्रेतत्वं किं प्रमाणं च कति वर्षा
णि संख्यया चिरं प्रेतत्वमाप्नोति स कथं मुक्तिमाप्नुयात् २ श्रीभगवानुवाच मुक्तिं प्रयांति ते प्रे
तास्तद्वक्ष्ये कथयामि ते यदैवं मत्यो मर्त्यो मम पीडाकृतस्त्विपं ३ एवार्थे च तमिछंतो गुणान्वे
विनिवेदयेत् स्वप्ने दृष्टः शुभो वृत्तः फलितश्चूतचंपकः ४ विप्रो वा वृषभो देवो भ्रमते
तीर्थगो यदि एवं दृष्ट्वा यथा स्वप्ने मृतः कोपि स्वगोत्रजः ५ स प्रेतत्वं परित्याय दृष्ट्वा प्रे
तभावतः अद्भुतानि प्रदृश्यंते प्रेतदोषाद्विनिश्चितं ६ तीर्थस्नानेन मतिर्यावद्यावद्वि
त्तैपरायणं धर्मोपायं प्रकुर्वन्ने प्रेतपीडा तदा हरेत् ७ तदा तत्तान्नाशाय चित्तभंगक

१८ रोतिच श्रेयांसि बहुविघ्नानि भवंतिच पदेपदे ८ अश्रेयसि प्रवर्त्तंते चश्रेयंति पुनःपुनः उच्चाट
नंचक्रूरत्वं सर्वं प्रेतकृतं खग ९ सर्वविघ्नानि संत्यज्य मत्पापं करोतियः तस्य कर्मफलं साधु प्रेत
त्वमिति च शाश्वती १० न भवेत्तत्र भक्तिश्च दत्तं श्रेयस्करं परं स्वयं तत्प्यति भोक्ता च यस्या दृश्यते न दी
यते ११ शृणु सत्यमिदं तार्क्ष्य यो ददाति स भुंजति आत्मैव श्रेयसे भुंज्यात्प्रेतस्तत्पीडितं व्रजे द्विज
१२ ते प्रेताः शुभमिहंति आत्मबंधुषु सर्वदा अन्यानपि दुरात्मानः क्लेशयंति स्ववंशजान् १३
निवारयंति तस्मात्ते जायमानानुपद्रवान् पश्चात्ते मुक्तिमायांति काले प्राप्ते सुपुत्रतः १४
सदा बंधुषु पश्यंति वह्निस्फुलिंगं खगाधिप दर्शनाद्भाषणाद्धस्तचेष्टनात्पीडनाकृतिं १५ नश्रा
पपति मूढात्मा प्रेतपापैः सलिप्यते अपुत्रको महादुःखी दरिद्री व्याधितस्तथा १६ वर्त्तिही
नश्च दीनश्च भवेज्जन्मनि जन्मनि एवं ब्रुवंति ते प्रेताः पुनर्योनिं समाश्रयेत् १७ तत्रस्थानां
भवेन्मुक्तिः स्वकाले कर्मसंक्षये गरुड उवाच नामगोत्रं न दृश्येत प्रतीतिर्नैव जायते कि
चिद्दहंति तिष्ठंता पीडां प्रेतसमुद्भवां नत्वप्रंचेष्टितं नैव दर्शनं न कदाचन १९ किंकर्त्तव्यं सुर राम

१८

18

श्रेष्ठं तन्ममे ब्रूहि निश्चयं श्रीभगवानुवाच श्रुतं वाप्यनृतं वापि वदंति त्विति देवताः २० तन्मनसो चित्त
त२ • हृदये सत्यमेतद्धि जोरितं भावभक्तिपुरस्कारं द्विजभक्तिपरायणाः २१ कृत्वा कुसुमबलिं चैव पुरश्च
रणापूर्वकं जपहोमैस्तथा दानैः प्रकुर्याद्देहशोधनं २२ कृतेन तेन विघ्नानि विनश्यंति खगे
श्वर भूतप्रेतपिशाचाद्यैर्न कदापि प्रपीड्यते २३ पितृदेशेन वै कुर्यान्नारायणबलिं ततः विमु
क्तः सर्वपीडाभ्य इति सत्यं वचो मम २४ पितृपीडा भवेन्नात्र कृत्यैरन्यैर्विमुच्यते तस्मात्सर्वप्र
यत्नेन पितृभक्तिपरो भव २५ नवमे दशमे वर्षे पितृदेशेन यः पुमान् गायत्र्या अयुजं साहस्रं त६
शेन च होमयेत २६ कृत्वा कुसुमबलिं चैव वृषोत्सर्गादिकाः क्रियाः सर्वापद्विहीनस्तु सर्व
सौख्यमवाप्नुयात् २७ उत्तमं लोकमाप्नोति ज्ञातिप्राधान्यमेव च पितृमातृसमं लोकेना
स्त्यस्मद्दैवतं परं २७ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन पूजयेद्धै पितॄन्गुरून् हितानामुपदेष्टा हि प्रत्यक्षं दे
वतं पिता २९ अन्याश्च देवता लोके ताश्च देहस्य भावना शरीरमेकजं तन्नो नियतस्वर्गमोक्षदं ३०
देहो हन्तो हि येनैव कोन्यः पूज्यतमस्ततः इति संचित्य हृदये पितरं यः प्रपश्यति ३१ तत्सर्वमा

१९ त्मनोभोक्तादानंवेदविदेविदुः पुंनाम्नोन[illegible]रकाद्यस्मात्पितरंत्रायतेसुतः ३४ तस्मात्पुत्रइतिप्रो
क्तःइहचापिपरत्रच अपमत्सुवशांस्यातांपितरौपत्यकस्यचित् धर्मतीर्थविवाहादिश्राद्धसं
वत्सरंसजेत् ३३ इतिश्रीगरुडपुराणेप्रेतकल्पेदशमोध्यायः १० गरुडउवाच संभवंति
कथंप्रेताकेनस्याद्वतरीगतिः कीदृक्तेषांभवेद्रूपंभोजनंकिंचवैभवेत् १ सुप्रीतास्तेक
थंप्रेताःक्वतिष्ठंतिसुरेश्वर प्रसादंकुरुदेवेशप्रश्नमेनेवदस्वमे २ श्रीभगवानुवाच पाप
19 कर्मरतायेचपूर्वकर्मवशानुगाः जायंतेतेमृताःप्रेतास्तान्मृणुष्ववदाम्यहं ३ वापी
कूपतडागांश्चआरामःसुरमंदिरं प्रपासद्मसुचित्रंचतथाभोजनशालिकाः ४ पितृपैता
महंधर्मंविक्रिणातिसपापकृत् मृतःप्रेतत्वमाप्नोतियावदाभूतसंप्लवं ५ गोचरंग्रा
मसीमाचतडागारामगह्वरं कर्षयंतिचयेलोभात्प्रेतास्तेसंभवंतिहि ६ चंडालादुदका
त्सर्पाद्ब्राह्मणाद्वै[illegible]ताद्पि दंष्ट्रिभ्यश्चपशुभ्यश्चमरणंपापकर्मणां ७ उद्बंधनमृतायेचवि राम
१९

धु १

पशात्त्र हताश्चये आत्मोपघातिनोपेच विषव्यादिमृतास्तथा ८ महारोगैर्मृतायेच पापरोगैश्च दस्युभिः
असंस्कृतप्रणीताश्च सदाचारविवर्जिताः ९ वृषोत्सर्गादिसंस्कारलुप्ताः पिंडैश्च मासिकैः यस्या
नयति भूः शोभिनं तृणकाष्ठहवींषिच १० पतनेपर्वतानांच भित्तिपातेच येमृताः रजस्वलादि दोषेश्च
नभूमौ म्रियते यदि ११ अंतरिक्षे मृतायेच विष्णुस्मरणवर्जिताः सूतकादिकसंपर्कैः प्रेतभावादु
मेहितो १२ एवमादिभिरन्यैश्च कुमृत्युवशगाश्चये तेसर्वे प्रेतयोनिस्थाविचरंतिनराः स्थले
१३ मातरं वा दुहितरं कलत्रं वा स्नुषामपि अदृष्टदोषांत्यजति सप्रेतोजायते ध्रुवं १४ मतरं ध्रु
कृतघ्नः ब्रह्महागोघ्नः सुरापो गुरुतल्पगः हेमहर्त्तीच भूमिर्यः सप्रेतत्वमाप्नुयात् १५ कुलमार्गां
श्च संत्यज्य ह्यन्यमार्गेरतः सदा पश्चविद्याविहीनश्च सप्रेतोजायते खग १६ अत्रैवोदाहरंती
ममितिहासंपुरातनं युधिष्ठिरस्य संवादं भीष्मेणसह सुव्रत १७ तमहं कथयिष्यामि श्रुत्वा
सोत्वमवाप्नुहि युधिष्ठिर उवाच केनकर्मविपाकेन प्रेतत्वमुपजायते केनवामुच्यतेतस्मात्त
न्मे ब्रूहि पितामह १८ भीष्म उवाच अहंतेकथयिष्यामि सर्वमेतदशेषतः यच्छ्रुत्वानपुनर्मो

१०

हमेवंयास्मासिस्तुव्रत १९ येनैवजायतेजंतुर्येनवापिसमुच्यते प्राप्नोतिनरकंघोरंदुस्तरंदेव
तैरपि २१ सततंश्रवणाघस्यपुराणपतीर्थानुकीर्तनात् मानवाविप्रमुच्यंतेस्यापन्नाःप्रेतयोनिषु
श्रूयतेहिपुरावत्सब्राह्मणःशंसितव्रतः २१ सुतपानामविख्यातस्तपोर्थेवनमाश्रितः स्वा
ध्यायहोमसंयुक्तःसदाचारोजितेंद्रियः २२ यजतेसकलान्यज्ञान्युक्तयाकालेविपेत्सदा श्र
द्धयाचयुक्तःसदापुत्रोयुक्तात्सतपसिमादृवे २३ परलोकभयेयुक्तःसत्यशौचपरायणः युक्तोगुरु
णांवाक्येतुयुक्तश्चातिथिपूजने २४ विद्वांश्चात्मयोगेषुसर्वद्वंद्वविवर्जितः योगाभ्यासे
सदायुक्तःसंसारविजिगीषया २५ एवंव्रतःसदाचारोमोहकोहोजितेंद्रियः बहून्यष्टानि
चवनेतस्मिन्जातानितस्यवै २६ मुनेर्बुद्धिस्ततोजातातानार्थतीर्थाटनंप्रति पुरोपत्तीर्थज
लेरेतच्छोषयिष्येकलेवरं २७ सतीर्थेत्वरितंस्नात्वाभास्करस्योदयंप्रति कृतजाप्यनमस्का
रःसोध्वानंप्रतिपद्यत २८ एकस्मिन्दिवसेविप्रोमार्गभ्रष्टोभवत्तदा त्वरितोपिवनेऽपश्य
त्संचप्रेतान्सुभीषणान् २९ अरण्येनिर्जलेदेशेकंटकीवृक्षसंकुले पंचतान्विकृताका राम

१०

20

रान्दृष्ट्वावैघोरदर्शनान् ३० ईषत्संत्रस्तहृदयस्तिष्ठन्मीलितलोचनः अवलंब्यततोधैर्यंत्रास
मुत्सृज्यदूरतः ३१ पप्रच्छमधुराभाषीकेयूयंविकृताननाः किंवाऽशुभंकृतंकर्मयेनप्राप्ताःस्ववै
कृतिं ३२ कथंवाप्यकृताःकर्मप्रस्थिताःकुत्रनिश्चितं प्रेताऊचुः॥ स्वैस्वैःस्वकर्मभिःप्राप्तंप्रे
तत्वंहिद्विजोत्तम ३३ परद्रोहरताःसर्वेनष्टसंज्ञाविचेतसः नजानीमोदिशंतातनविदिशंवाति
दुःखिताः ३४ क्वनुगच्छाममभोमूढाःपिशाचाःकर्मजावयं नमातानपितास्माकंप्रेतत्वंकर्मभिः
स्वकैः ३५ प्राप्ताःस्मसहसाविप्रदुःखोद्वेगसमाकुलाः दर्शनेनचतेविप्रह्लादिताव्यापितावयं
३६ मुहूर्त्तंतिष्ठवक्ष्यामोवृत्तांतंसर्वमादितः अहंपर्युषितोनामएषसूचिमुखःस्मृतः ३७ शी
घ्रगोरोधकश्चैवपंचमोलेखकस्तथा ब्राह्मणउवाच प्रेतानांकर्मजातीनांकथंनामानिचसंभ
वः किंतत्कारणमुद्दिश्ययतोयंनामनिर्णयः ३८ प्रेतराजऊचुः मयास्वादुसदाभुक्तंदत्तंपर्युषि
तंद्विजे एतत्कारणमुद्दिश्यनाम्नापर्युषितस्त्वहं ३९ सूचिताबहवोनेनाद्विजाभुक्त्यर्थमागताः
तत्कारणंसमुद्दिश्यएषसूचिमुखस्मृतः ४० शीघ्रंगच्छतिविप्रेणयाचितःक्षुधितेनवै एतत्का

रणामुद्रिरूपशीघ्रगोयं द्विजोत्तम ४१ एकाकी मिष्टमश्नाति क्रुद्धः पोष्येषु नित्यशः ब्राह्मणो वृत्तयै
२१ वायं तेन रोधकनामकः ४२ पुराणं मौनमास्थाय यया चितो विलूत्वनभुवं तेन कर्मविपाकेन लेखं
न ३ कोनाम नामतः ४३ प्रेतत्वे कर्मभावैः संप्राप्ताः स्मो वयं द्विज मौनेन लेखको पातिरोधकः पर्वता
ननः शीघ्रगः पश्चुर्तीप्रामः सूचकः सूचिवक्त्रवान् ४४ अहं च केवलमीवः पश्यरूपविपर्यये
स्थितास्वहुचिरं कालं दुःखितावनरकार्णवे ४५ निःकाशितावयं सर्वे विलुनानरकार्णवा
21 त सर्वे न्चाविकृताताकारलंबोष्ठाविकृताननाः ४७ दीर्घदंताः स्थूलपादावक्राश्याः स्वेनक
र्मणा एतत्ते सर्वमाख्यातं प्रेतलोकारणमया ४८ ज्ञानिनस्तु वयं सर्वे सधः संदर्शनात्तव
यदि तेष्ववरोऽस्त्र दापट्क्षास्मान्पचादिच्छमि ४९ ब्राह्मण उवाच ये जीवा भुवि जीवंति सर्वे यस्मा-
हारमूलकाः युष्माकमपि चाहारं श्रोतुमिच्छामि तत्वतः ५० प्रेतराज उवाच शृणु चाहारमस्मा
कं सर्वे सत्वविगर्हितं यत्श्रुत्वा गर्हसे ब्रह्मन् भूयो भूयश्च गर्हितं ५१ श्लेष्ममूत्रपुरीषोत्थै राम
वीमितानां मलैस्तथा उच्छिष्टैश्चैव चान्यैश्च प्रेतानां भोजनं भवेत् ५२ महाशीत्यत्र शो ११

चानिविप्रकीर्णोष्टकानिच मलिनैरभिभूतानि प्रेताभुंजंतितत्रवै ५३ शौचंनास्तिगृहेयस्य
नसत्यंनचसंयमः पतितैर्दस्युभिर्युक्तं प्रेताभुंजंतितत्रवै ५४ बलिमंत्रविहीनानि होमहीनानि
यानिच स्वाध्यायव्रतहीनानि प्रेताभुंजंतितत्रवै ५६ यत्रलोभमतिक्रोधनिद्राशोकभयम
दः यत्रचाकालिकोमृत्युः प्रेताभुंजंतितत्रवै भर्तृहीनाचयानारी परवीर्यंनिषेवते तद्द्विजे
रक्तसंयुक्तं प्रेताभुंजंतितत्रवै ५८ लज्जानोजायतेतातवदतोभोजनेस्वकं निर्विष्टाःप्रेतभा
वेनएष्टामिलाहृढव्रत ५९ यथानभविताप्रेतस्तन्मेवदतपोधन नित्यमस्तुवर्जंतोःप्रेत
त्वंनचकविद्वरे ६० ब्राह्मणउवाच उपवासपरोनित्यंकृच्छ्रचांद्रायणैरतः व्रतैश्चविविधैः
पूतनप्रेतोजायतेनरः ६१ एकादश्यांव्रतंकुर्याज्जागरेणसमन्वितं किमन्यैःसुकृतैःप्रे
तनप्रेतोजायतेनरः ६२ [illegible] ष्टावैवाश्वमेधाहीनुहत्वादानानियोनरः देवोद्यानमथाराम
वापीकूपादिकारकः ६३ यःकुमारीब्राह्मणाय विवाहयतिशक्तितः देवो[illegible]
म[illegible]कृ विघा[illegible] नप्रेतोजयतेनरः ६४ मूढोन्नेचविष्णुक्तेतुजठरस्थेचयोमृ

[illegible]:१३१

दानस्तोयस्य१

नः क्षिपते वा पश्चात्सोपि सः प्रेतो जायते नरः ६५ अयाज्ययाजकश्चैव याज्यानां च विवर्जकः का
२२ लस्मिन्नुरतो नित्यं स प्रेतो जायते नरः ६६ श्री[illegible] उवाच एवं ब्रुवति वै विप्रे आकाशे दुंदुभिःस्व
नः प्रपतत्पुष्पवर्षं च देवैर्मुक्तं द्विजोपरि ६७ पंच देवविमानानि प्रेतानामागतानि च सर्वेग
22 ताविमाने स्थित्वा ते पुण्यं संसेव्य तं मुनि ६८ ज्ञानि विप्रस्य संभाषात्पुण्यस्य कीर्त्तनेन च प्रेताः पा
मे ५ पविनि[illegible]क्ताः परंपदमवाप्नुयुः ६९ सूत उवाच इदमाख्यानकं श्रुत्वा कंपितोश्वत्थप
त्रवत् मानुषाणां हितार्थाय गारुडः पृच्छते पुनः ७० गरुड उवाच विना मानुषदेहं तु प्रेतः
किं रूपवान्भवेत् वदंति किं प्रकर्त्तव्यं तद्वदस्व सुरेश्वर ७१ श्रीभगवानुवाच ये पापं कुर्वंति
ते प्रेताः पिशाचत्वं स्थवस्थिताः तेषां स्वरूपं वक्ष्यामि चिह्नं स्वप्ने यथा तथा ७२ क्षुत्पिपासा
र्दितास्ते वै प्रविशेयुः स्ववेश्मानि प्रविष्टा वायुदेहे तु शयानांस्तु स्ववंशजान् ७३ तत्र गत्वा
तु लिंगानि दर्शयंति खगेश्वर यत्र चापि कलत्राणि स्वबंधुर्यत्र तिष्ठति ७४ गवो हयो वा बा
वापि दृश्यते विह्वलाननः शयानं विपरीतं तु आत्मानं च विपर्ययं ७५ उत्थितः पश्यते पत्नी राम २२

तत्प्रेतैः क्रियते मन्त्रशं निगडैर्बध्यते पक्षि बध्यते बहुधा यदि ७६ अन्नस्य याचकः स्वप्ने क्षुवेषा
पूर्वदर्शनः भुंजानस्य च यः स्वप्ने गृहीत्वान्नं पलायते ७७ आत्मनः पक्षि परस्यापि तत्पात्रं पक्षि पिबे
ज्जलं वृषभारोहणं स्वप्ने वृषभैः सह गच्छति ७८ उत्पत्य गगनं यान्ति तीर्थं याति तत्पाशुरः स्व
वाचं वहते पक्षि गोवृषाद्विजवाजिषु ७९ हयेगजे तथा दृश्यन्ते प्रेत निशाचरे स्वप्नमध्ये तु प
हीड्प्रेतलिंगान्यनेकधा ८० स्वकलत्रं स्वबंधुं च स्वसुतं स्वपतिं विधुं विद्यमानं मृतं पश्येत्स्वप्ने न
दोषेणानिश्चितं ८१ याचते च परं स्वप्ने क्षुत्तृष्णाभ्यां च परिप्लुतः एवमन्यात्तु गृह्णाति प्रेतदोषैः स्वप्नपश्य
ति ८२ चिह्नान्येतानि पक्षीन्द्र विप्राय विनिवेदयेत् कृत्वा स्नानं गृहे तीर्थे श्रीवृक्षे च जलांजली
न् ८३ सप्तधान्यानि संपूज्य प्रदद्याद्वेदपारगे प्रेतं कुर्याद्यथाशक्त्या संपूर्णं पावयेत्सुधी ८४
स्वप्नाध्यायमिमं पक्षि प्रेतलिंगनिदर्शनं पठते [illegible] ति वापि प्रेतचिह्नं न पश्यति ८५ इति
श्रीगरुडपुराणे प्रेतकल्पे स्वप्नाध्यायो नामैकादशः ११ गरुड उवाच यदुक्तं ब्रह्मणा पूर्वं
वेदेषूक्तं तु यद्वाक्यं शतं जीवंति मानवाः १ जीवंति मानुषे लोके सर्वेषु
नानृतं तद्धि दृश्यते

२३ णो द्विजातयः अंत्यजा म्लेच्छजाश्चापि त्वं डेमारतसंतके २ कलौ तत्र प्रदृश्येत कस्माद्देवसमा
हिता आधानान्मृत्युमाप्नोति किं बालः स्थविरोऽथवा ३ सधनो निर्धनो वापि सुकुमारः सुरूपवान्
अविद्वांश्चैव विद्वांश्च ब्राह्मणः क्षत्रियोऽजनः ४ तपोरतो योगशीलो महाज्ञाननिचयो नरः सर्वज्ञान
23 रतः श्रीमान् धीमान् अतुलविक्रमः ५ सर्वमेतदशेषं तु जायते वसुधातले कस्मान्मृत्युमवाप्नो
ति राजा वा श्रोत्रियोऽपि वा ६ श्रीभगवानुवाच साधु साधु महाप्राज्ञ यत्त्वं भक्तोऽसि मे दृढः श्रूय
तां वचनं मह्यं नाना देहविनाशनं ७ विधात्रा विहितो मृत्युः शीघ्रमायाति गच्छति तत्र वक्ष्यामि
पक्षीन्द्र कारणं पश्य महाद्युते ८ मानुषः शतजीवी च पुरा वेदेन भाषितं विकर्मणः प्रभावेन
शीघ्रं चापि विनश्यति ९ वेदाभ्यासं न कुरुते चैव कुलाचारं न सेवते आलस्यात् कर्मणां त्यागो निषि
द्धे वादरः सदा १० यस्य यस्य गृहे श्नाति परस्त्रीरतस्तथा एतैरन्यैर्महादोषैर्जायते ह्यायुषः क्ष
यः ११ अश्रद्दधानमशुचिं नास्तिकं त्यक्तमंगलं द्वेवानं पतिसुव्यक्तमसत्यं च ममांदिरे १२ अ
रक्षितारं राजानं नित्यधर्मविवर्जितं क्रूरं व्यसनिनं मूर्खं वेदवादिविहिःकृतं १३ प्रजापीडन राम
२३

पुत्त्रं राजानं यमत्त्रासनं प्रापयेत्स्वयं शंम्भुरेतत्समं तं खगेश्वर १४ स्वकर्माणि परित्यज्य मुख्या
ज्ञानि यानि च परकर्मरतो वैश्यो यमलोके स गच्छति १५ शूद्रः करोति यः किं द्विजशुश्रूषणं विना
उत्तमाधममध्यं वा यमलोके स पच्यते १६ स्नानं दानं जपो होमः स्वाध्यायो देवतार्चनं यस्मिन्दि
नेन सेवेत स व्यथा दिवसो नराणां १७ अनित्यमध्रुवं देहमन्नाधारं रसोद्भवं अन्नोदकमयं कायं ये
गुणास्तान्वदाम्यहं १८ यस्मात्तः संचितं नूनं सा यं तच्च विनश्यति तदीयरससंपुष्टे काये का नाम म
नित्यता १९ सत्यं ज्ञात्वा त्वाद्य पक्षीन्द्र वपुर्नश्यं स्वकर्मभिः जन्मपाशविनाशाय कर्त्तव्यं परमोपर्थ
२० देहः किमन्नदातुर्वी निषेक्तुर्मातुरेव वा मातुः पितुर्वा बलिनः क्रेतुः स्मे शुनोऽपि वा २१ का
स्तत्र परमोपत्नः कृमिविड्भस्मसंज्ञके कर्त्तव्यः परमोपत्नः पातकस्य विनाशने २२ अनेकजन्म
संभूतं पातकं तु त्रिधा कृते यदा प्राप्नोति मानुष्यं तदा सर्वं च विंदति २३ मानुष्योदरवासी च य
दायतति भो द्विज अण्डजादिषु भूतेषु तत्र तत्र प्रसर्पति २४ सर्वजन्मानि संस्मृत्य विषादं कुरुत
चेतनः अवेक्ष्य गर्भवासांश्च कर्मजा गतयस्तथा २५ आधयो व्याधयः क्लेशा निजरूपविपर्य
यं गर्भवासाद्विनिर्मुक्तो ह्यज्ञानतिमिरावृतः २६ न पश्यति खगश्रेष्ठ बालभावं समाश्रितः

यौवनेतिमिरांधः स्वयः पश्यति समुक्तिभाक् २७ विनामानुषदेहंतु सुखंदुःखंनविंदति प्राकृतैः
२४ कर्मपाशैश्चैस्तन्मं सुप्राप्नोति मानवः २८ आधानात्पंचवर्षस्तु स्वल्पपापैर्विनश्यति पंचवर्षा
धिकोभूत्वामहापापैर्विपद्यते २९ योनिपूरयतेयस्मान्मृतोप्यापाति यातिच मृतोदानप्रभावे
णाजीवेन्मर्त्यश्चिरंभुवि ३० गरुडउवाच मृतेबालेकथंकुर्यात्पिंडदानादिकाः क्रियाः गर्भे
षुविप्रपन्नानामाचूडाकरणाच्छिशोः ३१ कथंकिंकेवदातव्यंमृतोतेकोविधिः स्मृतः पक्षीन्द्रव
चनंश्रुत्वाविष्णुर्वाक्यमथाब्रवीत् ३२ श्रीभगवानुवाच यदिगर्भोविपद्येतस्रवतेवापियो
षितः यावन्मासस्थितोगर्भस्तावद्दिनानिसूतकं ३३ तस्यकिंचिन्नकर्त्तव्यमात्मनः श्रेयइ
च्छता ततोजातेविपन्नेपि आचूडाकरणात्पुरा ३४ दुग्धभोज्यंयथाशक्त्याबालानांचप्रदी
यते आचूडात्पंचवर्षंतुदेहेदाहोयथाविधि ३५ दुग्धंतस्यप्रदेयंतुबालानांभोजनंशुभं
मासजातस्यकर्माणिस्वजातिविहितानिच ३६ कुर्यात्तस्मिन्मृतेसर्वमुदकुंभादिपायसं दा
तव्यंतुखगश्रेष्ठ नरणांसंबंधकस्सः ३७ जातस्यहिअर्वाङ्मृतस्यअवंजन्ममृतस्यच कर्त्तव्यं राम २४

पत्तिशार्दूलपुनर्देहंत्तयायवै ३८ तस्यपञ्चोभवतेदेयमदत्वानिर्धनेकुले स्वल्पायुर्निधनोभूत्वा र
तिमुक्तिविवर्जितः ३९ पुनर्जन्मविशेज्जंतुस्तस्माद्देयंमृतेशिशौ पुराणोगीयतेगाथासर्वथाप्र
तिभातिमे ४० भोज्यभोजनशक्तिश्चरतिशक्तिर्वराङ्गियः विभवोदानशक्तिश्चनाल्पस्यतपसःफ
लं ४१ दानाद्भोगानवाप्नोतिदानात्सौख्यंसुभाषणा दानंकुर्यान्मृतेलोकेसविद्वान्धर्मवित्तमः
४२ अदत्तदानात्सभवेद्दरिद्रीदरिद्रभावात्प्रकरोतिपापं पापप्रभावान्नरकंप्रयातिपुनर्दरिद्रीपु
नरेवपापी ४३ इतिश्रीगरुडपुराणेबालविपत्तिर्नामद्वादशः १२ श्रीभगवानुवाच अथातःसं
प्रवक्ष्यामिपुरुषस्त्रीविनिर्णयं जीवन्वापिमृतोवापिपंचवर्षाधिकोपिवा १ पूर्णेतुपंचमेव
र्षेपुमाञ्छ्रीवप्रतिष्ठितः सर्वेन्द्रियाणिजातानिरूपारूपविनिर्णये २ पूर्वकर्मविपाकेनप्राणिनां
धर्मबंधनं सुखंदुःखंवियोगश्चसंयोगःपापपुण्यतः ३ गर्भेनष्टेक्रियानास्तिदुग्धंदेयंमृतेत्री
शो ब्रूहिचपायसंक्षीरंदद्याद्बालविपत्तितः ४ एकादशाहद्वादशाहधर्मवृषविधिंविना महा
दानविहीनंचकुमारेहसमाचरेत् ५ कुमाराणांचबालानांभोजनंवस्त्रवेष्टनं बालेवानरुणो

वृद्धेषष्टोभवति देहिनां ६ भूमौ निक्षेपणं बालेऽनद्विवर्षमासिके अतःपरं खगश्रेष्ठ देहदाहो विधी
२५ यते ७ शिशुरादंतजननाद्बालस्याद्यावदाशिखं कथ्यते सर्वशास्त्रेषु कुमारो मौंजीबंधनात् प
शूद्रादीनां तथैव स्यात्कुमारो मौंजीवर्जनात् बालश्चार्थे परिज्ञेय आमासात्सप्तविंशतिः ९ आ
पंचवर्षात्कौमारः पौगंडो नवहायनः किशोरः षोडशात्समस्ततो यौवनमाविशेत् १० मृतोपि पंचमे
वर्षे अव्रतः सव्रतोपि वा पूर्वोक्तमेव कर्त्तव्यमीहते दशपिंडकं ११ स्वल्पकर्मप्रसंगश्च स्वल्पा
२६ द्विषयबंधनात् स्वल्पेवपुषि पुंषः क्रियाः स्वल्पाः समीहते १२ यावद्रूपवयोजंतुर्यावद्द्विष
यभोगवान् यद्यथास्योपजीव्यं स्यात्तत्तद्देयमिहेच्छति १३ ब्रह्मबीजोद्भवा विप्रा देववर्षाणां चव
त्वभाः यमेन यमदूतैश्च शास्यंते निश्चितं नते १४ पंचवर्षावधिके बाले विपत्तिर्यदि जायते वृषो
त्सर्गादिकं कर्म कर्त्तव्यमुदकं ततः १५ अहन्यहनि संप्राप्ते कुर्याच्छ्राद्धानि षोडश पायसेन गु
डेनवा पिंडान्दद्याद्यथाक्रमः १६ उदकुंभप्रदानं च उपदानानि यानि च भोजनानि च देयानि राम
महादानानि शक्तितः १७ दीपदानानि यत्किंचित्पंचवर्षावधिके सदा कर्त्तव्यं च खगश्रेष्ठ शक्ति २५

याद्दिष्टेनतत्समये १८ स्वाहाकारेणकर्त्तव्यमेकोद्दिष्टादिषोडश अजुहुर्मैस्तिलैःशुक्लैःप्राचीनावीति
नस्वतः १९ अपसव्येनकर्त्तव्यंकृतेयातिपरांगतिं यद्दानंकिंपतंसर्वंमुरूलत्वंप्रपद्यति २०
पुनश्चिरणपुत्रोभूत्वातत्कुलेवसतेध्रुवं सर्वसौख्यप्रदःपुत्रःपित्रोःप्रीतिवर्द्धनः २१ आत्मावै
जायतेपुत्रइतिवेदेषुनिश्चितं आकाशमेकंहियथाचंद्रादित्योतथैकतः २२ घटादिषुप्र
थक्सर्वंदृ[stain]ष्ट्वारूपंचतत्समं आत्मातथैवसर्वेषुपुत्रेषुविचरेत्सदा २३ यापस्यप्रकृतिः
पूर्वंशुक्रशोणितसंगमे सतेनभावयोगेनपुत्रस्तात्कर्मकृत्सदा २४ पितृरूपंसमादाय
कस्मिद्भवतेसुतः पितृतःकोपिरूपाद्योगुणस्तोहानतत्परः २५ सदृशाःकोपिलोकेस्मि
न्नभूतोनभविष्यतिअंधाद्दंधोनभवतिमूकान्मूकोनजायते २६ बधिराद्बधिरोनैवंविधा
वान्विदुषोनहि अनुलोमेनदृश्यंतेमहीयवचनंष्टणु २७ गरुडउवाच औरसस्तेत्रजादी
नांपुत्राद्दशविधामताः दत्तःक्रीतःकृत्रिमश्चकन्याजातःसहोड्जः २८ स्वयंप्राप्तोगोलकेश्च
कुंडोक्तःसुतानव अभावाद्दौरसस्यैतेपूर्वाभावेपरःपरः २९ श्राद्धंतस्यकथंकुर्याद्विधिना

अमृतेजारजःकुंडोमृतेभर्त्तरि गोलकः॥ © Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

केनतद्भवेत् शिशुबालकुमारेषु किशोरविषयेषु च ३० श्रीभगवानुवाच सुखं वद्धात्तु पुत्र
२६ स्य मुच्यते पैतृकाहृणात् अमन्त्रेवाष्टपः सुताः भुक्तिमात्रप्रदायकाः ३१ कुर्वीत पार्वणं श्राद्धं मो
रसं विधिवत्सुतः कुर्वंत्यन्ये सुताः श्राद्धमेकोद्दिष्टं सुतासृज्ञा ३२ पुत्रस्पर्शो नाज्ञं तु मुच्यते च न्न
गात्रयात् लोकांते च दिवः प्राप्तिः पुत्रपौत्रप्रपौत्रकैः ३४ ब्रह्मौढापुत्रश्चौत्र संसंगृहीता दत्तेरव
ग संगृहीतसुतेनैव स्वैकोद्दिष्टं न पार्वणं ३५ प्रत्यहं पितृमातृभ्यां श्राद्धं कृत्वा न [illegible]यते एकोद्दि
ष्टं परित्यज्य पार्वणं [illegible] कुरुते यदि ३६ आत्मानं च पितं स्वे वसनयेघमन्त्रासनं संगृहीतास्तु ये केचि
दासीपुत्राद्यः स्मृताः ३७ तीर्थं गत्वा तु ते श्राद्धमामान्नभोजनं द्विजे संगृहीतस्तु सुतो सुत्वा पा
कान्नं यः प्रयच्छति ३८ वृथा श्राद्धं विजानीयाच्छूद्रान्नेन यथा द्विजः न प्रीणाति तद्दाने न पिता
महसुखान्न पितृन् ३९ एवं ज्ञात्वा खगश्रेष्ठ हीनजातिसुतांस्त्यजेत् पस्तु प्रव्रजितो जातो ब्रा
ह्मण्यां शूद्रतः खग ४० द्वावेतौ विद्धि चंडालौ खगोत्राघश्च जायते स्वजातिविहितान्पुत्रा राम
न्समुत्पाद्य खगेश्वर ४१ तैः सुवृत्तैः सुखं याति कुवृत्तैर्नरकं व्रजेत् कलिकलुषविमुक्तः पूजि २६

तः सिद्धसंघैरमरचमरमालावीज्यमानो मरीचिभिः पितॄणामपि वंधूनपुत्रपौत्रानपि नरकानिम

ग्नानुद्धरेदेक एव ४२ इति श्रीगरुडपुराणे प्रेतकल्पे पुत्रनिर्णयोनामत्रयोदशोध्यायः १३ गरु

ड उवाच सत्यं ब्रूहि सुरश्रेष्ठ कृपां कृत्वा ममोपरि मृतानां चैव जंतूनां कदा कुर्यात्सपिंडनं १ सपिं

डत्वे कुतो याति ह्यपिंडे च कुतो गतिः केनैव हि सपिंडत्वं स्त्रीपुमान्कर्तुमर्हति २ पतिः पत्नी सहैव

कृत्वं प्राप्नुतः कथमुत्तम जीवद्भर्तृ रिनारीणां सपिंडीकरणं कुतः ३ भर्तृलोकं कथं याति स्व

र्गलोकं सुरेश्वर अग्न्यारोहे कथं श्राद्धं वृषोत्सर्गं तदिने ४ घटदानं कथं प्राप्यं सपिंडीक दा१

रणे कृते कथयस्व प्रसादेन हिताय जगतां विभो ५ श्रीभगवानुवाच सत्यं ते कथयिष्यामि

सपिंडीकरणं यथा वर्षं यावत्तु वर्गस्थो ह्यन्नदाचरति मानवः ६ ततः पितृगणैः सार्धं पितृ

लोकं स गच्छति तस्मात्पुत्रेण कर्तव्यं सपिंडीकरणं पितुः ७ संवत्सरे तु संपूर्णे कुर्यात्सपिंड

प्रवेशनं पिंडप्रवेशविधिना तस्मानित्यं मृताह्निकं ८ निश्चितं पक्षिशार्दूल वर्षांते पिंडमेल —

नं सह पिंडे ह्यतः प्रेतः पूतो याति परां गतिं ९ प्रेतनाम परित्यज्य ततः पितृगणो भवेत् क्षिपक्षं

हा

वापिषण्मासेमेलयेत्प्रपितामहैः १० ज्ञात्वावृद्धिविवादिस्वगोत्रविहिताम्बिच विवाहेनैवकु
२७ वीतमतेचगृहमेधिनि ११ पितृभिस्तानगच्छतियावत्कुर्यात्सपिंडनं स्वगोत्रमप्युविस्ता
वधावत्सपिंडनमेलयेत १२ मेलनात्प्रेतपिंडस्यनिवर्त्तेतिस्वगेश्वर आनेत्साकुलधर्माणां
27 पुसांचैवायुषःक्षयात १३ आच्छिरत्वात्शरीरस्यद्वादशाहेप्रशस्यते निरग्निकःसाग्निकोवा
द्वादशाहेसपिंडयेत १४ द्वादशाहेत्रिपक्षेवाषण्मासेवत्सरेपिवा सपिंडिकरणंप्रोक्तमृषि
भिस्तत्वदर्शिभिः १५ सपिंडिकरणादूर्ध्वंयत्रयत्रप्रदीयते तत्रतत्रच[illegible]पक्षार्थंवर्ज्येपित्वाह्वयेह
पिंड नि १६ पितापितामहश्चैवतथैवप्रपितामह एकोद्दिष्टंत्रिभिःकुर्यादन्यथापितृघातकः १७
त्रिभिःकुर्याद्दशाहस्तुपार्वणंमनुनोदितं तद्दिनेतद्दिनेकुर्यात्पितामहमुखान्पतः १८ अत
दिनमासानांतस्मात्पार्वणमिष्यते अनुत्पन्नशरीरस्तुनदानेपितृभिःसह १९ एतैःषोडशभि
श्राद्धैःप्रेतमुक्तिश्चजायते ब्राह्मादिषुविवाहेषुयावध्वरिहसंस्कृताभर्त्तृगोत्रेणकर्त्तव्यात
स्याःपिंडोदकक्रियाः आसुरादिविवाहेषुयाव्यूढाकन्यकाभवेत २१ तस्यास्तुपितृगोत्रेण राम
२७

कार्यापिंडोदकक्रियाः पितुः पुत्रेण कर्त्तव्यं सपिंडीकरणं सदा २२ पुत्राभावे तु पत्नी स्यात्तदभावे
सहोदरः भ्राता वा भ्रातृपुत्रो वा सपिंडः शिष्य एव वा २३ सपिंडनक्रियां कृत्वा कुर्यान्नान्दीमुखक्रि
यां ज्येष्ठस्यैव कनिष्ठेन भ्रातृपुत्रेण भार्यया २४ सपिंडीकरणं कार्यं पुत्रहीने मृते सदा भ्रातृ
णामेकजातानामेकश्चेत्पुत्रवान्भवेत् २५ सर्वे तेनैव पुत्रेण पुत्रिणो मनुरब्रवीत् सर्वेषां
पुत्रहीनानां पत्नी कुर्यात्सपिंडनं २६ ऋत्विजः कारयेद्वापि पुरोहितमथापि वा भर्त्ताहि भ
विभिः कार्यं सपिंडीकरणं द्विभिः २७ पितृव्यभ्रातृपुत्रेण सोदरेण कनीयसा अर्वाक्सं
वत्सराद्वापि पूर्णे संवत्सरेऽपि वा २८ सपिंडनकृता प्रेताः तेषां न स्यात्पृथक् क्रिया सपिंडेच
कृते वत्स पृथक्त्वं तु विगर्हितं २९ यस्तु कुर्यात्पृथक्पिंडं पितृहा सोऽभिधीयते सपिंडीकरणे
वृत्ते पृ[थ]क्त्वं नोपपद्यते ३० पृथक्पिंडे कृते पश्चात्पुनः कुर्यात्सपिंडनं सपिंडीकरणे
वृत्ते [पृथ]क्त्वं [य]था [वा] ध्येको हि पिंडं करोति यः ३१ आत्मानं च तथा प्रेतं स नयेद्यमशासनं वर्षं याव
त् ते [पृथ]क्त्वा स्यात्प्रेतत्वविनिवृत्तये ३२ ताः सर्वाश्चैकतः कार्या नाम गोत्रेण धीमता घटादि
क्रियाः सर्वाः प्रेतत्वविनिवृत्तये ३३ सपिंडीकरणो वृत्ते देयं कस्यैव तु हापयेत् अन्नं पानी
भोजनं नित्यं दीपदानानि यानि च

पसहितं निसंदेहं सहाबुधैः ३४ दातव्यं ब्राह्मणोपहितं घटादौ निश्च पंचपत्र पिंडांते तस्य सर्व
१८ लं वर्षे यावद्दत्तं द्विजः ३५ दिव्यदेह विमानस्थं सुतस्तोधर्मशासनात् जीवमाने च पितरि नहि
पुत्रे सपिंडता ३६ हीनां तां सपिंडने नास्ति भर्त्रीरवि इह जीवति हुताशं या समारूढा च तुर्थे द्वि
पतिव्रता ३७ तस्या भर्तृदिने कार्यं वृषोत्सर्गादिस्सूतकं पुत्रिकापतिगोत्रा स्यादथ स्त्री सुत्र
जन्मनः ३८ पुत्रोत्पन्ने पुरस्ताच्च पितृगोत्रं व्रजेत्पुनः पतिपत्नी सहैकत्र हुताशं याधिरोह
ति ३९ पुत्रैरौ व पृथक्श्राद्धं त्वया हं तस्य वासरे अपुत्रो चेन्मृतो स्यात् तामेकचित्सा समे हनि
४० पृथक्श्राद्धानि कुर्वीत सपिंडपतिना सह एकचित्या समारूढौ दंपती मरणाय यदि ४१
एकपाकं प्रकुर्वीत पिंडान्दद्यात्पृथक्पृथक् एकादशाहे वृषोत्सर्गं पृथक्श्राद्धानि षो
डश ४२ घटादि पदद्दानानि महादानानि यानि च वर्षं यावत्पृथक् दद्यात् स्नेत स्नातिव्र
जेद्दिवं ४३ नारी भर्तुरिमा सध कुंडाणि पंच इह ते पद्दा अग्निर्दहति गात्राणि आत्मानं नैव
पीडयेत् ४४ दह्यते ध्मायमानानां धातूनां च यथा मलाः तथा नारी दहेद्देहं हुताशे ह्यमृतो राम
पमे ४५ दिव्यदेहो दिव्यदेहस्त्वशुद्धो भवति यः पुमान् तप्ततैलेन लोहेन वह्निना नैव दह्यते ४६ १८

कुणपं शवमस्त्रियां

तथासापतिनायुक्ताह द्युतेनकस्यचन अंतरात्मामतेतस्मिन्मृतोप्येकत्वमागतः ४७ भर्त्तुःसं
गंपरित्यज्य अन्यत्र म्रियतेयदि पतिल्लोकंनसाप्नोतियावदाभूतसंप्लवं ४८ आर्त्तार्त्तेमुदितेहृ
ष्टाप्रोषितेमलिनाकृशा मृतेम्रियेतयानारीसाध्वीज्ञेयापतिव्रता ४९ व्यालग्राहीयथाव्या
लंबिलादुद्धरतेबलात् पतंतंनरकेघोरेउद्धरेत्सहगामिनी ५० लक्ष्मीसुताग्यपरित्यज्यपितृ
रोम्ण्हबांधवान् मृतंपतिमनुव्रज्यसाचिरंसुखमाप्नुयात् ५१ दिव्यवर्षप्रमाणेनतिस्रःको
ट्योर्धकोटयः तावत्कालंवसेत्स्वर्गेभर्त्तारंयानुगच्छति ५२ तदंतेप्यवृत्तेलोकेकुलेभवतिधीम
तां महाश्रीतिमवाप्नोतिसप्तजन्मस्वगेश्वर ५३ एवंनकुरुतेनारीधर्मोढापतिसंगमं प्रतिज
न्मनिदुःखार्त्तादुःशीलाऽप्रियवादिनी ५४ वल्गुनीगृहगोधाचगोधावाह्निमुखीभवेत्
स्वभर्त्तारंपरित्यज्यपरपुंसानुवर्त्तिनी ५५ तस्मात्सर्वंप्रयत्नेनस्वपतिंसेवयेत्सदा कर्म
णामनसावाचाम तेजीवतितनुता ५६ एवंकृतेतुसानारीभर्तृलोकेवसेच्चिरं यावदा
दित्यचंद्रौचतावद्देवसमाभुवि ५७ पुनश्चिरायुषोभर्त्ताजायतेविपुलेकुले पतिव्रता

नो१

२९ चर्यां रीभर्त्तं दुःखं नविंदति ५८ सर्वमेतद्धि कथितं मयातवखगेश्वर विशेषंकथयिष्यामितस्यै
च२ वंसुखप्रदं ५९ द्वादशाहेकृतेसर्वे वर्षेयावत्सपिंडनं पुनःकुर्यात्सदानिसंघटान्नंप्रतिमासि
कं ६० मृतस्यैवपुनःकुर्यात्प्रेतोप्यक्षयमाप्नुयात् प्रतिमासंघटादेयाःसान्नाश्चजलपूरिताः
29 ६१ अवाकृतेचपुरुषस्यतास्येसपिंडतांपः प्रकरोतिपुनः तथापिमासंप्रतिपिंडमेकमन्नं
सकुंभंसलिलंचदद्यात् ६२ इतिश्रीगरुडपुराणेप्रेतकल्पेसपिंडीकरणंनामचतुर्दशः
१४ गरुडउवाच कथंप्रेतावसंती[illegible]कीदृक्रूपाभवंतिते महाप्रेताःपिशाचाश्चकैःकैःक
हे६ र्मफलैर्विभो १ सर्वेषामनुकूलंहिब्रूहिमेमधुसूदन प्रेतत्वान्मुच्यतेयेनदानेनतच्छुभेन
हि २ सर्वंकथयमेदेवममचेदिच्छसिप्रियं श्रीभगवानुवाच साधुपृष्टंत्वयातार्क्ष्यमानु
षाणांहितायवै शृणुष्वावहितोभूत्वायद्वक्ष्येप्रेतलक्षणं ३ गुह्याद्गुह्यतरंह्येतन्नाख्ये
यंयस्यकस्यचित् ४ भक्तस्त्वंमेमहाबाहोतेनतेकथयाम्यहं पु[illegible]त्रेतायुगेतातराजा राम
सीद्बभ्रुवाहनः ५ महोदयपुरेरम्येधी[illegible]मिरतोमहाबलः यज्वादानपतिःश्रीमानब्रह्म २९

मी१

घु
एपःसासीमतः ६ शीलाचारगुणोपेतो दयादाक्षिण्यसंयुतः प्रजापालयते नित्यं पुत्रानिव महाब
लः ७ स कदाचिन्महाबाहुर्मृगयां गन्तुमुद्यतः विवेश गहनं नानावृक्षसमन्वितं ८ शार्दूलश
तसंजुष्टं नानापक्षिसमन्वितं वनमध्ये तदा राजा मृगं दूरादपश्यत ९ तेन विद्धो मृगो तीव्रबाणे
न सुदृढेन च बाणमादाय तं तस्य स वनेऽदर्शनं ययौ १० स कृत्तशोणितस्तत्रावान्ततेराजा मृगमन्व
गात् सम्मृगस्य प्रसंगेन वनमन्यद्धि वेशह ११ क्षुत्क्षामकंठोन्नृपतिः श्रमसंतापमूर्छितः जल
स्थानं समासाद्य सोऽश्व एवावगाहत १२ पीत्वा तदुदकं शीतं पद्मगंधाधिवासितं ततो वतीर्य स
लिलाद्विमलाद्बभ्रुवाहनः १३ न्यग्रोधवृक्षमासाद्य शीतच्छायं मनोहरं महाविटपिनं हृद्यं पक्षि
संघातनादितं १४ नैवस्पतीनां सर्वेषां लोकेऽद्भुतमवस्थितं महान्तं समासाद्य निषसाद मही
पतिः १५ अथ प्रेतं ददर्शासौ हुतं मांसकुलेद्रियं ऊर्ध्वकचं मलिनं कृष्णं निर्मांसं भीमदर्शनं १६
स्नायुबद्धास्थिचरणं धावमानमितस्ततः अन्यैश्च बहुभिः प्रेतैः समंतात्परिवारितं १७ तं दृष्ट्वा विकृतं
घोरं विस्मितो बभ्रुवाहनः प्रेतोपि दृष्ट्वा तां घोरामटवीमागतं नृपं १८ तदा हृष्टमना भूत्वा तस्यांति
कमुपागमत् अब्रवीत्स तदा नाम्पे प्रेतराजो नृपं वचः १९ प्रेतभावो मया त्यक्तः प्राप्तोस्मि परमां ग

तिं त्वत्संयोगान्महाबाहो नास्ति धन्यतरस्ततः १० राजोवाच कृशरूपकरालास्त्वं प्रेत इव दृश्य
३० से कथय त्वं मम प्रीत्या यथा पश्चात्स्थितं ततः ११ तथा पृष्टः स वै राजा उवाच सकलं व[illegible] प्रेतराज उ
वाच कथयामि नृपश्रेष्ठ सर्वमेवादितस्तव १२ प्रेतत्वे कारणं श्रुत्वा दयां कुरु ममोपरि वैदेशं ना
म नगरं सर्वसंपत्समन्वितं १३ नानाजनसमाकीर्णं नानारत्नसमाकुलं नानापुण्यसमायुक्तं
नानावृक्षसमन्वितं १४ नानावादित्रसंयुक्तं नानागीतसमाकुलं तत्राहं निवसं भूप देवार्चनर
तः सदा १५ वैश्यजात्यां सुदेवोहं नाम्ना विदितमस्तु ते हव्येन तर्पिता देवाः कव्येन पितरो मया
१६ विविधैर्दानयोगैश्च विप्राः संतर्पिता मया विवाहाश्च कृता राजन् ब्राह्मणानां सहस्रशः १७
दीनानाथविशिष्टेभ्यो मया दत्तमनेकधा तत्सर्वं विफलं तात मम दैवादुपागतं १८ न मेऽस्ति
संततिः काचिन्न सुहृन्न च बांधवः न च मित्रं हि मे तात कृपया कुरु मे ऊर्ध्वदेहिकं १९ प्रेतत्वे सु
स्थिरं येन मम जातं नृपोत्तम एकादशं त्रिपक्षं च षाण्मासिकमथाब्दिकं ३० प्रतिमास्यानि
चान्यानि षोडश श्राद्धानि षोडश यस्यैतानि न दीयन्ते प्रेतश्राद्धा [illegible] भूपते ३१ प्रेतत्वं सुस्थिरं त राम
३०

निः २

स्पृष्टैः श्राद्धदानैरपि एवं ज्ञात्वा महाराज प्रेतत्वाद्दुःखदं स्वमो ३२ वर्णानां चापि सर्वेषां राजा बंधुरिहो
च्यते तस्मात्तारय राजेंद्र मणिरत्नं ददामि ते ३३ यथा मम शुभावाप्तिर्भवेत्पक्षिसत्तम तथा कार्यं
महावीर कृपां पदि ममोपरि ३४ आत्मनस्तु कुरुष्व प्रेत सर्वमेवोर्ध्वदैहिकं राजोवाच मणिरत्नेन मम
नामि लत्तः प्रेत कथंचन करिष्येहं तवोद्धारं राजा बंधुर्यथोदितः ३५ कथं प्रेता भवंतीह स्पृष्टोर्ध्वदै
हक्रियाविना क्रिशाचाशुभं भवंतीह कर्मभिः कैः श्वतद्वद ३६ प्रेत उवाच ब्रह्मस्वं देवद्रव्यं च स्त्री
णां बालधनं तथा ये हरंति नरश्रेष्ठ प्रेतयोनिं लभंति ते ३७ तापसीं चास्वगोत्रां च अगम्यां ये
भजंति च ते भवंति महाप्रेता मौक्तिकानि हरंति ये ३८ प्रवालवज्रं हर्त्तारो ये च वस्त्रापहारकाः
तथा हिरण्यहर्त्तारः संयुगेऽसंमुखाहताः ३९ कृतघ्ना नास्तिका रौद्रास्तथा साहसिका नराः
पंचयज्ञविनिर्मुक्ता महाहानरताश्च ये ४० एवमादि महाराज जायंते प्रेतयोनयः राजोवाच य
क१ यं मुक्ता भवंतीह प्रेतत्वात्त्वं च तेऽपि वा ४१ कथं चास्मि मया कार्यमूर्ध्वदैहिकमात्मनः विधिना
केन त्वात्कार्यं सर्वमेतद्वदस्व मे ४२ प्रेत उवाच श्रणु भुपाल संक्षेपाद्विधिं नारायणात्मकं सुर्व

एो हूयमाहत्सघर्वाभूषणकल्पयेत् ४३ नारायणस्य देवस्य सर्वाभरणभूषितां पीतवस्त्रयुगच्छ-
३१ न्नां चंदनागुरुचर्चितां ४४ स्नापितां विविधैस्तोयैरधिवास्य यजेत्ततः पूर्वे च श्रीधरं देवं दक्षिणे
मधुसूदनं ४५ पश्चिमे वामनं देवमुत्तरे च गदाधरं मध्ये पितामहं पूज्य तथा देवं महेश्वरं ४६
ततः प्रदक्षिणीकृत्य वह्नौ संतर्प्य देवताः घृतेन दध्ना क्षीरेण विश्वेदेवांस्तथान्नपु ४७ ततः
स्नातो विनीतात्मा यजमानः समाहितः नारायणाग्रे विधिवत्स्वां क्रियामौर्ध्वदेहिकीं ४८
31 आरभेत विनीतात्मा लोभक्रोधविवर्जितः कृत्वा श्राद्धानि सर्वाणि वृषस्योत्सर्जनं तथा ४९
सनभोजनैः ५० सान्नाश्च सोदकादेया घटाः प्रेतहिताय वै शय्यादानं तथा दत्त्वा घटं प्रेतस्य
निर्वपेत् ५१ एवं संजल्पतस्तस्य प्रेतस्य विनतात्मज सेनाजगामानुपदं हंसश्वरथसंकुला
५२ ततो वल्लेसमायाते प्रेतोऽदर्शनतां ययौ तस्माद्वनाद्विनिर्गत्य राजापि स्वपुरं गतः ५३
स्वपुरं तत्समासाद्य सर्वं तत्प्रेतभाषितं चकार विधिवत्सर्वमूर्ध्वदेहादिकं द्विजः ५४ इति
श्री गरुडपुराणे प्रेतकल्पे प्रेतमोक्षो नाम पंचदशः २५ गरुड उवाच सर्वेषामनुकंपार्थं एम
-त्रयोदशानां विप्राणां पुगच्छत्रा ... उपानहौ ।। अंगुलीयकमुक्तानि भाजनानि ५ ३१

ब्रूहिमेमधुसूदन प्रेतत्वान्मुच्यतेयेनदानेनसुकृतेनच १ श्रीभगवानुवाच संतप्तहाटकमयं
घटकंविधायब्रह्मेशकेशवयुतंसहलोकपालैः क्षीराज्यपूर्णविवरंप्रणिपत्यभक्त्याविप्रायदे
हितवदानशतैःकिमन्यैः २ गरुडउवाच किमेतत्कथितंदेवविस्तरेणवदस्वमे आमुष्मिकीं
क्रियांदेवउक्तातिममपादतु ३ संसारेसाधुमेनाथब्रूहिसत्यंजनार्दन यथाकार्याक्रियासम्य
कूनरैश्चैवोर्ध्वदैहिकी ४ भूमौप्रक्षिप्यतेकस्मात्पंचरत्नंकुतोमुखे अधस्ताच्चतिलादर्भाःपा
दौयाम्यांव्यवस्थितौ ५ किमर्थंमंडलंभूमौगोमयेनोपलिप्यते किमर्थंस्मर्यतेविष्णुर्विष्णु
सूक्तंचपठ्यते ६ किमर्थंपुत्रपौत्राश्चतिष्ठंतेतस्यचाग्रतः किमर्थंदीपदानंचकिमर्थंविष्णु
जायेत ८ पूजनं ७ किमर्थंमातुरेदानंदेयंकस्माद्द्विजा [illegible] बंधुमित्राणमित्रांश्चक्षमापयतितत्कथं
= तिलाल्लोहंचहिरण्यंपंचकर्पासोलवणंतथा सप्तधान्यंक्षितिर्गावोदीयंतेकेनहेतुना
८ कथंचम्रियतेजंतुर्मृतस्यचकुतोगतिः आतिवाहशरीरंतत्कथंविश्रमतेतथा १० शा
वंस्कंधेदहेत्पुत्रोप्यग्निदाताचपौत्रकः आज्येनाभ्यंजनंकस्मादेकाहुतिक्रियाकुतः ११ वहु

धराकीर्त्तनंचकृतः स्त्रीशाष्टकीर्त्तनं यमसूक्तं किमर्थंचउदीचीदिक्षामाहरेत् १२ पानीयमेकव
३२ स्त्रेणसूर्यबिंबनिरीक्षणं अन्नाद्यंगृहमागत्यनभोक्तव्यंजनैःसह १३ नवकानिचपिंडान्किम
र्थंदत्तेसुताः किमर्थंचनरेदुग्धंपात्रेऽपक्वेचमृन्मये १४ निशायांदीयतेदीपोयावद्दशदिने
दिने दाहोदकंकिमर्थंचदेयंसर्वजनैःसह १५ भगवन्नतिवाहस्यनवपिंडैःकथंभवेत् तस्मिं
न्समयेदेवशय्यादानंकथंभवेत् १६ द्वितीयेन्हिकुतःस्नानंचतुर्थेमासिकेद्विजे दशमेकिं
32 मलस्नानंकार्यंसर्वजनैःसह १७ दशमेचान्हिपतत्पिंडंतं दद्याद्दामिषेणाल पिंडंचैकादशे
कस्माद्वृषस्योत्सर्जनंकृतः १८ भाजनोपानहौ चैवासनंचांगुलीयकं त्रयोदशेन्हिदेयं
स्यात्पददानंकिमर्थकं १९ श्राद्धानिषोडशैतानिघृतंपावकथंघटः अन्नाद्येनोदकेनैव
षष्ठ्याधिकशतत्रये २० द्विदंतुनैवपश्यामिकुतोजीवःसनिर्गतः कुतोगच्छंतिभूतानिपृ
थिव्यापोमनस्तथा २१ तेजोरूपंचमनश्चाथवायुराकाशमेवच वायवश्चैवपंचैतेकथं
गच्छंतितेप्रभो २२ लोभमोहादयःपंचशरीरेयेचतस्कराः तस्मात्कामोघ्नहंकारःकुतोयांति एम ३२

जनार्दन २३ पुण्यं वा यदि वा पापं यत्किंचित्सुकृतं तथा नष्टे देहे कुतो यांति दानानि विविधा
नि च २४ सपिंडनं किमर्थं च पूर्णे संवत्सरे तथा प्रेतस्य मेलनं केषां विविधं तन्न कारयेत् २५
मूर्छा हि भिर्महाराज विपत्तिर्यदि जायते यैर्वदग्धा जले मग्नाः पतिता ये नरा भुवि २६ यानि वा
न्यानि भूतानि तेषां मृते भवेत्तु किं पापिनो ये दुराचारा ये चान्ये गतबांधवाः २७ आत्मघाती
७५ ब्रह्महा च स्तेयी विश्वास[घा]तकः कपिलायाः पिबेच्छूद्रो यः पठेदक्षरमक्षरं २८ धारयेद्ब्रह्म
सूत्रं वा का गतिस्तस्य माधव विप्रस्य ब्राह्मणी भार्या लिंगं हीता यदा भवेत् २९ तस्य पापस्य
भीतोहं पृच्छे त्वां जगत्पते सर्वमेतन्मया पृष्टो ब्रूहि लोकहिताय वै ३० श्रीभगवानुवाच
साधु पृष्टं त्वया भद्र मानुषाणां हिताय च शृणुष्वावहितो भूत्वा सर्वं मे वोर्ध्वदेहिकं ३१
सम्यक् विभेदरहितं श्रुतिस्मृतिसमुद्धृतं यन्न दृष्टं सुरैः सेंद्रैर्योगिभिर्योगदर्शिभिः ३२
गुह्याद्गुह्यतरं वत्स नाख्यातं कस्यचिन्मया भक्तस्त्वं हि महाभाग तेन ते कथयाम्यहं ३३
अपुत्रस्य गतिर्नास्ति स्वर्गो नैव च नैव च येन केनाप्युपायेन कार्यं जन्म सुतस्य च ३४ तार

३२ येन्नरकात्पुत्रोपदिमो ह्यतोनविद्यते दाहःपुत्रेणकर्त्तव्योऽप्यग्निदाताचपौत्रकः ३५ तिलैर्दर्भैश्च
भूम्यांवैकुटीकृतमतीभवेत् पंचरत्नानिवक्त्रेतुयेनजीवःप्ररोहति ३६ भूमिर्लेप्यागोमयेन
तिलदर्भांश्चविनिक्षिपेत् तस्यामेवनरोमुक्तः सर्वंदहतिकिल्बिषं ३७ दर्भतूलीनयेत्स्वर्गंघ्रातु
रंतुनसंशयः दर्भास्तत्रक्षिपेद्भूम्यांतिलयुक्तानसंशयः ३८ सर्वत्रवसुधापूतापत्रलेपोनवि
द्यते पत्रलेपःस्थितस्तत्रपुनर्लेपेनशुध्यति ३९ यातुधानाःपिशाचाश्चराक्षसाःक्रूरकर्मिणः
अलिप्तेघ्रातुरंह्यंसंविशंत्येतेवियोनयः ४० नित्यहोमस्तथाश्राद्धंपादशौचंहरेत्तथा यत्र
तिष्ठतिपत्नीदघ्रातुरोमुच्यतेघ्रुवात् ४१ ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चश्रीर्हुताशनएवच मंडले
चैवतिष्ठंतितस्मात्कुर्वीतमंडलं ४२ अन्यथाम्रियतेयस्तुबालोवृद्धोयुवापिवा योन्यंतरं
चसंप्राप्यक्रीडतेवायुनासह ४३ ममस्वेदसमुत्पन्नास्तिलास्तार्क्ष्यपवित्रकाः असुरा दा१
नवादैत्यास्तिलेभ्योविद्रवंतिते ४४ तिलाःश्वेतास्तिलाःकृष्णास्तिलागोमूत्रसंनिभाः तेमेद
हंतुपापानिवाङ्मनःकायजानिच ४५ एकएवतिलोदत्तोहेमद्रोणसमन्वितः तर्पणेदानहो गरुड़
३३

माम्यां दत्तो भवति चाक्षयः ४६ दर्भा व्योमसमुत्पन्नाः तिलाः स्वेदसमुद्भवाः तस्माद्देवतादानेन
प्रीता पितरस्तथा ४७ दर्भमूले स्थितो ब्रह्मा दर्भमध्ये तु केशवः दर्भाग्रे शंकरो देवस्त्रयो देवाः कुशे
स्थिताः ४८ विप्रा मंत्राः कुशो वह्निस्तुलसी च खगेश्वर नैते निर्माल्यतां याति क्रियमाणाः पुनः पु
नः ४९ कुशाः पिंडेषु निर्माल्या ब्राह्मणाः प्रेतभोजने मंत्राः शूद्रेषु निर्माल्याश्चितायां च हुताश
नः ५० तुलसी ब्राह्मणा गावो विष्णुरेकादशी खग पंच प्रवहणान्येव भवाब्धौ मज्जतां सतां ५१
विष्णुरेकादशी गीता तुलसी विप्रधेनवः असारे दुर्गसंसारे षट्पदी मुक्तिदायिनी ५२ तिलाः
पवित्रमतुलं दर्भाश्चापि तुलस्यपि निवारयंति चैतानि दुर्गतिं पातिनमातुरं ५३ गोमयेनो
पलिप्ते तु दर्भमास्तरसंस्थिते तेन दानेन दत्तेन सर्वपापव्यपोहति ५४ लवणं तु रसं दिव्यं स
र्वकामप्रदं नृणां यस्मादन्नरसाः सर्वे नोत्कृष्टा लवणं विना ५५ पितृणां प्रीणने भव्यं तस्मात्स्व
र्गप्रदं भवेत् विष्णुदेहसमुत्पन्नो यतोयं लवणो रसः ५६ एतस्मात्लवणं दानेन तेन शंसंति यो
गिनः ब्राह्मणक्षत्रियविशां स्त्रीणां शूद्रजनस्य च ५७ आतुरस्य यदा प्राणान्याति वसुधा
तले लवणं तु तदा देयं द्वारस्योद्घाटनं दिवः ५८ इति श्रीगरुडपुराणे प्रेतकल्पे उर्ध्वदेहि

प्रे कृनाम षोडशोऽध्यायः १६ श्रीभगवानुवाच शृणु तार्क्ष्य परं गुह्यं दानानामुत्तमोत्तमं परमं सर्वदा
नानां परं गोप्यं दिवौकसां १ देयमेकं महादानं कार्यं संचोत्तमोत्तमं येन दानेन प्रीणाति भूर्भु
३४ वः स्वरिति क्रमात् २ ब्रह्माद्याश्च ऋषयः सर्वे शंकराद्या गणास्तथा इंद्राद्या देवताः सर्वे कार्या
सात्प्रीतिमाप्नुयुः ३ देवमेतन्महादानं प्रेतोद्धरणहेतवे चिरं वसेद्दुष्टलोके ततो राजा भवे
दिह ४ रूपवान्सुभगो वाग्मी श्रीमानतुलविक्रमः विहाय यमलोकं च स्वर्गं तार्क्ष्य स गच्छति
५ तिलाश्च गां महीं हेमयो दद्याद्द्विजातये तस्य जन्मार्जितं पापं तत्क्षणादेव नश्यति ६ ति
तिः१ लागावो महादानं महापातकनाशनं तद्देयं दीयते विप्रे नान्यवर्णे कदाचन ७ कल्पितं
दीयते दानं तिलागावश्च मेदिनी अन्येषु नैव वर्णेषु पोष्यवर्गे कदाचन ८ पोष्यवर्गे
34 तथान्येषु दानं देयमकल्पितं आतुरे दीयते दानं तत्कालमुपतिष्ठति ९ आतुरे चोपरागे
च द्विजे देयं प्रयत्नतः जीवे यद्धि पुनर्दत्ते ह्युपतिष्ठत्यसंव्रतः १० सत्यं सत्यं पुनस्तार्क्ष्य यद्दत्तं
विकलेंद्रियैः तत्रानुमोदते पुत्रस्तच्च दानमनंतकं ११ अतो दद्यात्सदा पुत्रो यावज्जीव राम
त्पसो चिरं तिला [illegible] लोहं हिरण्यं पंच कार्या सलवणां तथा सप्तधान्यं क्षितिर्गा वा एकैकं पा ३४

वर्नं स्मृतं लोहदानेन यमस्तुष्टो धर्मराजस्त्विलैस्तथा १३ लवणं दीयते यस्मान्न भयं विद्यते
यमात् तारयंति नरं गावस्त्विविधास्त्वपि पातकात् १४ सर्वेते यमदूताश्च दूता ये तु विभीष
णाः सर्वे ते वरदा यांति सप्तधान्येन प्रीणिताः १५ विष्णुस्मरणमात्रेण प्राप्यते परमां गतिं ए
तत्ते कथितं तार्क्ष्य सर्वं मर्त्यसुखप्रदं १६ तस्मात्पुत्रं प्रशंसंति ददाति पितुराज्ञया भूमिस्थं पि
तरं दृष्ट्वा अर्द्धोन्मीलितलोचनं १७ तस्मिन्काले सुतो यस्तु सर्वदानानि दापयेत् गयाश्रीद्धा
दिश्रीद्धैः स पुत्रः कुलनंदनः १८ स्वस्थानाच्चलिते प्राणे तत्र दानमनंतकं पुत्रैः [illegible] सा
प्रकर्तव्या ह्यातुरोद्धरणाय वै १९ किं दत्तैर्बहुभिर्दानैः पितुरंते हिमाचरेत् अश्वमेधो महाय
ज्ञः कलां नार्हति षोडशीं २० धर्मात्मा स तु पुत्रो वै देवतैरपि पूज्यते दापयेत्सर्वदानानि ह्या
तुरं पितरं भुवि २१ लोहदानं च दातव्यं भूमियुक्तेन पाणिना तेन पुण्येन सजेतो न गच्छेद्य
ममंदिरे २२ कुठारो मुसलं दंडो खड्गश्च छुरिको तथा एतानि यमहस्तेषु च विग्रहे पापक
र्मिणां २३ तस्माल्लोहस्य दानं तु ह्यातुरो ज्ञानिने ददेत् यमायुधानां दानेन संतुष्टो यम

धा॥२

प्रे॰ ३५ राडिह २४ गर्भस्थाः शिशवो ये तु युवानः स्थविरास्तथा एभिर्दानविशेषैस्तु निर्दहेयुःस्वयातनं
२५ उत्तमाः शाश्वतं तु ना[illegible]शो डामकास्त्वहं वराः रूपामलाबलहृताये लोहदानेन प्रीणिताः २६ पु
त्रः पौत्रस्तथा बंधुः सगोत्राः सुहृदस्तथा दानेनैवानुरोदेघु अेलघाप्तेः उदाहृताः २७ पंचत्वं
भूमियुक्तस्य स्मरणं तस्य च यो गतिः अतिवाहः पुनः प्रेतो वर्षाद्वि मुहूर्तं भवेत् २८ अग्नित्रयं त्र
यो वेदास्त्रयो लोकास्त्रयो मराः कालत्रयं त्रिसंध्या च त्रयो वर्णास्त्रिशक्तयः २९ पादादौ चक
टिं यावत्ता वक्षस्याधिगच्छति ग्रीवां यावत् कर्णिभिः शरीरमश्नुजस्य च ३० मस्तके तिष्ठते रु
द्रो व्यक्ताव्यक्तो महेश्वरः एकमूर्तिस्त्रयो भागा ब्रह्मा विष्णु महेश्वराः ३१ अहं प्राणाः शरीर
स्थो भूतग्राम चतुष्टयं धर्माधर्मे मतिर्ह्यासु सुखे दुःखे कृता ह्याते ३२ जंतोर्बुद्धिसमास्था
य पूर्वकर्माधिवासितो स्वर्गे पि नरके मोहे पतते प्राणितो ध्रुवं ३३ स्वर्गस्थ नरकस्थानां
श्राद्धैराप्यायनं भवेत् तस्माच्छ्राद्धानि कुर्वीत त्रिविधं च विचक्षणः ३४ मत्स्यं कूर्मं च वा
राहं नारसिंहं च वामनं रामरामं च कृष्णं च बौधं चैव सकाल्किके ३५ एतानि दशनामानि राम ३५

35

स्मर्त्तव्यानिसदाबुधैः स्वर्गेजीवःस्वैयातिच्युतःस्वर्गाच्चमानवः ३६ लब्ध्वासुखंचवित्तंचद
याद्दानिप्यसंयुतः पुत्रपौत्रधनाढ्यस्तुजीवेच्चशरदांशतं ३७ सन्यासमातुरेदद्याद्विष्णुपुजांच
कारयेत् अष्टाक्षरंमहामंत्रंजपे[illegible]द्वादशाक्षरं ३८ पूजयेत्स्थलपुष्पैश्चनैवेद्यैर्धूपपावि
तैः तथाधूपैश्चगंधैश्चश्रुतिसुक्तैरनेकधा ३९ विष्णुमातापिताविष्णुर्विष्णुःस्वजनबांधवः
पत्रंविष्णुनपश्यामितत्रमेकिंप्रयोजनं ४० जलेविष्णुःस्थलेविष्णुर्विष्णुःपर्वतमस्तके [illegible]ज्वा
लामालाकुलेविष्णुःसर्वंविष्णुमयंजगत् ४१ वर्षमापोवर्षंपृथ्वीवर्षंदर्भावर्षंतिलाः वर्षंगावो
वर्षंराजावायुर्वर्षंप्रजाः ४२ वर्षंहेमवर्षंधान्यंवर्षंमधुवर्षंघृतं वर्षंविप्रावर्षंदेवावर्षंश्रेवत्स
भूर्भुवः ४३ अहंदाताअहंग्राहीअहंयाजीअहंक्रतुः अहंकर्त्ताश्च हं कर्त्ताअहंधर्मोअहंगु
रुः ४४ धर्माधर्ममतिंदद्यात्कर्मभिस्तुशुभाशुभैः यत्कर्मकुरुतेकोपिपूर्वजन्मार्जितंस्वग ४५
धर्मेचिंतामहंकर्त्ताह्यधर्मेयमएवच याजनांकुरुतेसोपिधर्मेमुक्तिंददाम्यहं ४६ मनुजानांहि
तेनरर्ष्यअंतेचेतानिस्मृतानपानिहत्यपापौघंविष्णुलोकेचगच्छति ४७ बालत्वेपञ्चकौमारे

प्रे॰
३६ वयःपरिणतौतथा पूर्वावस्थाकृतंपच्चयच्चजन्मांतरेष्वपि ४८ यन्निशायांतथाप्रातर्यन्मध्याह्ना
पराह्णयोः संध्ययोर्यत्कृतंपापंकर्मणामनसागिरा ४९ दत्वावरांसहृदपिकपिलांसर्वकामिकां
उद्धरेद्दंतकालेसाह्यात्मानंपापसंचयात् ५० गावोममाग्रतःसंतुगावोमेसंतुपृष्ठतः गावोमे
हृदयेसंतुगवांमध्येवसाम्यहं ५१ यालक्ष्मीःसर्वभूतानांया चदेवेष्ववस्थिता धेनुरूपेण
36 सादेवीममपापंव्यपोहतु ५२ इतिश्रीगरुडपुराणेप्रेतकल्पेसप्तदशः १७ श्रीभगवानुवाच
येनराःपापसंयुक्तास्तेगच्छंतियमालयं अंतकालेचगोर्दत्ताह्यनंतफलदाभवेत् १ पादुके
मप्रमाणार्द्धंस्वर्गेवसतिभूमिदः अश्वारूढाश्चतेयांतिदत्तेयेउपानहौ २ आतातपश्रमयु
ताद्दह्यंतेयत्रमानवाः छत्रदानेनवैप्रेताविचरंतियथासुखं ३ तमुद्दिश्यददात्यन्नंतेनचा
प्यापितोभवेत् अंधकारेमहाघोरेत्वसुर्तेलदवर्जिते ४ उद्योतेनैवतेयांतिदीपदानेसुखा
यवै मत्यहंचप्रदातव्यंमाघेमासिमताश्चये ५ चतुर्दश्यांचदीयेतदीयदानंसुखायवै प्रत्य राम
३६

हं च प्रदातव्यं मार्गेषु विषमे नरैः ६ पावत्सं वत्सरं वापि प्रेतस्य सुखलिप्सया कुलेमार्गे च शुद्धा
त्मा प्रकाशत्वं च गच्छति ७ ज्योतिषामपि पूज्यो सौ दीपदानरतो नरः प्राङ्मुखोदङ्मुखो दीयो देवा
गारे द्विजातये ८ यो ददाति मृतस्येह जीवन्नप्यात्महेतवे स गच्छति महामार्गे सर्वक्लेशवि
वर्जितः ९ आसनं भाजनं भोज्यं दीयते च द्विजातये सुखेन भुंजमानस्तु सुखं गच्छति वै प
थि १० कमंडलुप्रदानेन तृषितः पिबते जलं भाजनं चामत्रदानं च कुसुमं चांगुलीय
कं ११ एकादशाहे दातव्यं प्रेतो याति परां गतिं त्रयोदशपदानीस्थं प्रेतस्य शुभमिच्छता
१२ दातव्यानि यथाशक्ति प्रेतो सौ प्रीतिमान्भवेत् भाजनानि परांश्चैव वंक्रमांश्चैव वस्त्रयो
दश १३ मुद्रिका वस्त्रयुग्मं च तथा छत्रमुपानहौ एतावंतः पदार्था हि प्रेतोद्देशेन दा
पयेत् १४ वृषोत्सर्गे कृते तार्क्ष्य प्रेतो याति परां गतिं यो श्वं रथं गजं वापि ब्राह्मणाय नि
वेदयेत् १५ स्वमहिम्नानुसारेण तत्तत्सुखमवाप्नुयात् नानालोकान्विचरंति यो महि

प्रे०
३७

षीयो दद्दातिच १६ यमवाहस्य जननी महिषी सुगतिप्रदा तांबूलपुष्पदानेन यास्यानां प्रीतिवर्द्धनं १७
तेन संप्रीणिताः सर्वे तस्मिल्लोके शं न कुर्वते गोभूतिलहिरण्यपादिदानानि निजशक्तितः १८ मतो द्देशे
न यो दद्यात् जलपात्रं च मन्मयं उदपात्रसहस्रस्य फलमाप्नोति मानवः १९ यमदूता महारौद्राः क
राला कृष्णपिंगलाः न भीषयंति तं ताक्ष्यं वस्त्रदाने कृते सति २० मार्गे वै गच्छमानस्तु तृषार्तः
श्रमपीडितः घटान्नदानयोगेन सुखी भवति निश्चितं २१ शय्यातूलीपटयुतां दद्याद्देवद्विजात
ये तयाप्यतत्व मुक्तो सौ मोदते सह दैवतैः २२ एतत्ते कथितं ताक्ष्य दानमंतेष्टि कर्मजं अधुना
कथयिष्याहं देहमन्यप्रवेशनं २३ जातस्य मर्त्यलोके स्मिन्प्राणिनो मरणं ध्रुवं पूर्णकाले स
तानी तु प्राणिनां च खगेश्वर २४ सूक्ष्मीभूतत्वात्स सो वा पुनर्निर्गच्छत्यस्य पुरुषात् नवद्वारै रो लो० ४
मभिश्च जातानां तालुरंध्रके २५ पापिष्ठानामपानेन जीवो निःक्रामति ध्रुवं कुणपं पतते प
श्चान्निर्गते महदीश्वरे २६ कालाहतः पतत्येव निराधारो यथा द्रुमः पृथिव्यां लीयते पृथ्वी आ
पश्चैव तथा प्सु च २७ तेजस्तेजसि लीयेत समीरे च समीरणः आकाशे च तथा काशं सर्वव्या एम
३७

देहात्

पीतुर्शकरे २८ तत्र कामादयो ये चु काये पंचेंद्रियाणि च एतेतान्यैः समाख्याता देहे तिष्ठंति तस्कराः
२९ कामक्रोधौ ग्रहंकारो मनस्तत्रैव नायकः संहारश्चैव कालो सौ पुण्य पापेन संयुतः ३० जगत
पंचनिर्मितं स्वेन कर्मणा गच्छे देहं पुनः सोपि सुकृतै दुःकृतैर्युत ३१ पंचेंद्रियसमायुक्तं
श्च सह सकलैर्विषयैः सह प्रविवेश नवे गेहे गृहे यथा गृही ३२ शरीरे ये समासीनाः संभवे सर्वे
पंचान्ये धातवस्तथा ३३ पित्तं श्लेष्मा तथा मज्जा मांसमेद स्त
धातवः मुत्रं पुरीषं तं घो गात् ये चान्ये धातवस्तथा ३३ पित्तं श्लेष्मा तथा मज्जा मांसमेदस्त
धातवः मूत्रं पुरीषं च स्नायुश्च देहेन सह दह्यते ३४ एषा ते कथिता तात संस्थितिः सर्वदेहिनां
थैव च अस्थिशुक्रं च स्नायुश्च देहेन सह दह्यते ३५ एकस्तंभं स्नायुबद्धं स्थूणाद्वय विभूषितं इंद्रि
कथयामि पुनस्तेषां शरीरं च यथा भवेत् ३५ एकस्तंभं स्नायुबद्धं स्थूणाद्वयविभूषितं इंद्रि
यैः समायुक्तं नवद्वारं शरीरकं ३६ विषयैश्च समाक्रांतं कामक्रोधसमाकुलं रागद्वेषसमाकी
र्णं तृष्णा दुर्गति संस्थितं ३७ लोभजालपरिछन्नं मोहवस्त्रेणावेष्टितं सुबद्धं मायया चैव च चेत
नाधिष्ठितं पुरं ३८ षाट्कौशिकसमुत्पन्नं पुरं पुरुषसंश्रितं एतद्गुणसमायुक्तं शरीरं सर्वदे
हिनां ३९ तिष्ठंति देवताः सर्वा भुवनानि चतुर्दश आत्मानं येन जानंति ते नराः पशवः स्मृताः ४०

प्रे॰ ३८ एवमेवसमाख्यातंशरीरंतेचतुर्विधं चतुरशीतिलक्षाणिनिर्मितानिमयापुरा ४१ स्वेदजाउ
द्भिजाश्चैवअंडजाश्चजरायुजाः एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्पृष्टोहंत्वयानघ ४२ इतिश्रीगरुडपु
राणेप्रेतकल्पेष्टादशोध्यायः १८ गरुडउवाच कथमुत्पद्यतेजंतुर्भूतग्रामचतुष्टये त्वचार
क्तं तथामांसंमेदोमज्जास्थिजीवितं १ पाणिपादौतथाजिह्वागुह्यंकेशानखोस्तथा संधिमार्गा
श्चबहुशोरेखानेकविधातथा २ कामःक्रोधोभयंलज्जामनोहर्षःसुखासुखं चित्रितंकिंचित्तं
38 चापियत्साजालेनवेष्टितं ३ इंद्रजालमहंमन्येसंसारेऽसारसागरे कर्त्ताकोत्रमहाबाहोसर्वं
वदममप्रभो ४ श्रीभगवानुवाच कथयामिपरंगुह्यंकालोद्धारविनिर्णयं येनविज्ञानमा
त्रेणसर्वज्ञत्वंप्रजायते ५ साधुपृष्टंत्वयालोकेयद्दयंजीवचतुष्टये तिष्ठत्यस्मिन्ब्रह्महत्या
पुरावृत्रसमुद्भवा ६ वेधाःशक्रात्समुत्तार्यचतुर्थांशेनदत्तवान् तावन्नालोकयतेवक्त्रं या
वत्पापंचतिष्ठति ७ प्रथमेहनिचांडालीद्वितीयेब्रह्मघातिनी तृतीयेरजकीप्रोक्ताचतुर्थे
हनिशुध्यति ८ सप्ताहात्पितृदेवानांभवेद्योग्यपाव्रतार्चने सप्ताहमध्येयोगर्भस्तत्संभूतिर्मलि एम ३८

स्रुचं १० युग्मासु पुत्रा जायन्ते स्त्रियोऽयुग्मासु रात्रिषु पूर्वसप्तकमुत्सृज्य ततो युग्मासु संविशे
त् ११ षोडशर्तुनिशाः स्त्रीणां सामान्यात्समुदाहृताः या चतुर्दशी रात्रिर्गर्भस्तिष्ठति तत्र चे
त् १२ गुणभाग्यनिधिस्तत्र पुत्रो जायेत धार्मिकः सा निशा तत्र सामान्येन लभ्येत कदाचन १३
प्रायशः सम्भवं यत्र गर्भो रक्तस्रावाहमध्यतः पंचमे हनि नारीणां गोल्यमाधुर्यभोजनं १४ क
टुक्षारं च तीक्ष्णां च साज्यं युवतिभोजनं स्त्रीदेहे च मोक्षधीपात्रे बीजं चाप्यमृतांशने १५ तत्र व
सानरः सम्यक् कृजे हस्तत्र निषिच्यते तस्याङ्घ्रिवातपो वर्ज्यः शीतलं केवलं चरेत् १६ तांबूलगं
धश्रीखंडः सम्ं सगःशुभे हनि निषेचसमये पादृक्कुनरचित्ते विकल्पना १७ तादृक स्वभाव
संभूतिं जंतुर्वसति कुक्षिगः शुक्रशोणितसंयोगे पिंडोत्पत्तिः प्रजायते १८ वर्धते तेजसोजं तु
स्तारापतिरिवांबरे चैतन्यं बीजरूपं हि सूक्ष्मे नित्यं व्यवस्थितं १९ काममिश्रितं च शुक्रं च यद्ये
कायमवाप्नुयात् न द्वाद्भावमवाप्नोति योषा गर्भाश्रये नरः २० रक्ताधिको भवेन्नारी पुमान्शु
क्राधिके भवेत् शुक्रशोणितयोः साम्ये गर्भः षंढत्वमाप्नुयात् २१ अहोरात्रेण कलिलं बुद्बुदं

प्रे॰
३९
39

पंचभिर्दिनैः चतुर्दशोभवेन्मासं मिश्रधातुसमन्विते २२ घनेमांसेचविंशत्यागर्भस्थोवर्धतेक्र
मात् पंचविंशतिपूर्णोहेबालःपुष्टित्वमाप्नुयात् २३ सहस्रन्मासेतुसंपूर्णेपंचतत्[illegible]त्यर्थैः
त्वानिजायन्ते मासद्वयेतुसंजातेत्वचामेदश्चजायते २४ मज्जास्थीनित्रिभिर्मासैःकेशांगुल्यश्चपंचमे
के कर्णौचनासिकाग्रीहिजायेरन्मासिपंचमे २५ कंठरंध्रउदरंषष्ठेगुह्याधंमासिसप्तमे अंगप्र
त्यंगसपूर्णोगर्भोमासैरष्टाष्टभिः २६ नवमेमासिसंप्राप्तेगर्भस्थस्यरतिःस्वयं चिकित्साजायते
तस्यगर्भवासपरिक्षये २७ मज्जास्थिशुक्रमांसानिरक्तरोमबलंतथा नवमेदशमेवापि
जायतेपांचभौतिकः २८ सूतिवाते:समाकृष्टःपीडयाविह्वलीकृतः पुष्पनाड्यासुसंभ्रान्त्या
योनिछिद्रात्तरन् २९ क्षितिरापश्चतेजश्चपवनाकाशएवच एभिर्भूतैश्चपिंडस्तुनि
बद्धःस्नायुबंधनैः ३० स्थूलभूताइमेप्रोक्तासप्तनाड्यन्तरेस्थिताः त्वगस्थिनाड्योरोममांसं
चैवात्र पंचमं ३१ एतेपंचगुणाःप्रोक्तामयाभूमेःखगेश्वर यथापंचगुणाह्यापस्तथातत्
श्रृणुकाश्यप ३२ लालामूत्रंतथाशुक्रंमज्जारक्तंचपंचमं आपःपंचगुणाःप्रोक्ताज्ञातव्यो
व्यास्तेप्रयत्नतः ३३ क्षुधातृष्णातथानिद्राआलस्यंकांतिरेवच तेजःपंचगुणान्ताक्ष्यप्रोक्तंचै राम
३९

ल्ला

वात्नयोगिभिः ३४ धावनेव[illegible]नेचैवआकुंचनप्रसारणं निरोधः पंचमः प्रोक्तोवायोः पंचगुणा
स्तथा ३५ रागद्वेषौतथालज्जाभयंमोहस्तथैवच इत्येतत्कथितंनान्ये वायुजेगुणपंचकं ३६
घोषश्छिद्रताचगांभीर्यंश्रवणंसत्वसंक्रमः आकाशस्य गुणाःपंच ज्ञातव्यास्तान्यत्नतः ३७
श्रोत्रत्वकूचक्षुषीजिह्वानासाबुद्धींद्रियाणिच पाणिपादौगुदंवाक[illegible]लिंगंकर्मेंद्रियाणि
च ३८ इडाचपिंगलाचैवसुषुम्नाचतृतीयका गांधारीगजजिह्वाचपूषाचैवयशस्विनी ३९
अलंबुषाकुहूश्चैवशंखिनी दशमीतथा प्राणापानौसमानश्चउदानोव्यानएवच ४०
नागः कूर्मःकृकरोदेवदत्तोधनंजयः कवलैर्भुक्तमन्नंचतुष्टिदंसर्वदेहिनां ४१ नयते
प्राणदोवायुःशरीरेसर्वसंधिषु आहारोभुक्तमात्रस्तुवायुनाक्रियतेद्विधा ४२ संप्रविश्य
गुदेसम्यक्पृथगन्नंपृथक्जलं ऊर्ध्वमग्नेजलंकृत्वातदन्नंस्थाज्जलोपरि ४३ अग्ने
श्चाधःस्वयंप्रा[illegible]णोधस्मिंतन्तुधमेच्छनैः वायुनाधम्यमानोग्निःपृथक्कीट्टंपृथक्रसं
४४ मलैर्द्वादशभिःकीटंभिन्नंदेहात्पृथक्व्रजेत् कर्णाक्षिनासिकाजिह्वादंतानाभिवंपु

प्रे॰ ४०

गुदं ४५ पञ्चखामलाश्रयं शेषं विंशमितं चेत्स्तनं तके शुक्रशोणितसंयोगादेवं षाट्कौशिकं स्मृ
तं ४६ रोमकोटिस्तथा तिस्रो ह्यर्धकोटिसमन्विता द्वात्रिंशद्दशनाख्यास्तु सामान्याच्छिन्नतास्तु न
४७ विंशतिस्तु नखाः केशाः सप्तविंशतिकोटयः मांसं फलसहस्रैकं सामान्याद्देहसंस्थितिः
४८ रक्तं पलशतं तात्त्विं बद्धमेवं पुरातनैः पलानि दशमेदश्च तलवद्वौ वतत्समास्मृता ४९ प
लद्वादशकं मज्जा महारक्तं पलत्रयं शुक्रं द्विकुडवं ज्ञेयं शोणितं कुडवं स्मृतं ५० श्लेष्म
णाश्च षडर्धं तु विण्मूत्रं तत्प्रमाणतः कुलपिंडसमाख्याते वैभवं संप्रचक्ष्महे ५१ ब्रह्मां
डे ये गुणाः संति शरीरे ते व्यवस्थिताः पाताल भूधरा लोकास्तथान्ये द्वीपसागराः ५२ आ
दित्याद्याग्रहाः सर्वे पिंडमध्ये व्यवस्थिताः पादाधस्तु तलं ज्ञेयं पादोर्ध्वं वितलं तथा ५३
जानुभ्यां सुतलं विद्धि अतलं सर्वसंधिषु तथा तलातलं चैवं गुह्यदेशे रसातलं ५४
पातालं कटिदेशे तु पादाद्यौ लक्षयेद्बुधः भूर्लोकं नाभिदेशे तु भुवर्लोकं तदूर्ध्वतः राम
५५ स्वर्लोकं हृदये विद्यान्महर्लोकं तदूर्ध्वतः जनलोकं कंठदेशे तपोलोकं ललाटके ४०

40

५६ सप्तलोकं म[illegible]ध्ये भुवनानि चतुर्दश त्रिकोणो संस्थितो मेरुरधःकोणे तु मंदरः ५७ द
क्षिणे चैव कैलासो वामे कोणे हिमाचलः निषधश्चोर्ध्वभागे तु दक्षिणे गंधमादनः ५८ रमणो वाम
रेखायां सप्तैते कुलपर्वताः अस्थिस्थाने स्थितो जंबूः शाकं मज्जासु संस्थितं ५९ कुशद्वीपं स्थितं मां
से क्रौंचद्वीपं शिरास्थितं त्वचायां शाल्मलीद्वीपं गोमेदं रोमसंचये ६० न[illegible]स्थं पुष्करं द्वीपं सागरास्तद र८४
नंतरं क्षारोदश्च तथा मूत्रे क्षीरे क्षीरोदसागरः ६१ श्लेष्मस्थो दधिकोल्लसि (?) गर्भोदं शुक्रसंस्थितं नाड्य
के स्थितः सूर्यो बिंदुचक्रे तु चंद्रमाः ६२ लोचनाभ्यां कुजो ज्ञेयो [illegible] हृदये तु बुधः स्मृतः विष्णुस्थाने गुरुं पो६
विद्याच्छुक्रे शुक्रोऽप्यवस्थितः ६३ नाभिस्थाने स्थितो मंदो मुखे राहुः स्थितः सदा पादस्थाने स्थि
तः केतुः शरीरे ग्रहमंडलं ६४ विभक्तं च समाप्नोति आपादतलमस्तके उत्पन्ना ये च संसारे म्रीय
ते ते न संशयः ६५ विनाशः पूर्णकाले च जायते सर्वदेहिनां अग्रे अग्रे च धावंति यमलोकं गत
स्य वै बुभुक्षा च तृषा तस्माद्दाघोद्भूता च मूर्छना यत्र पीडा स्त्रियमाणो दंशाः सर्पगोनसवृश्चिकाः ६७ त
सवालुकमध्ये कस्य ज्वलद्वह्निमध्यतः केशग्राहैः समाक्रांतानीयंते यमकिंकरैः ६८ पापिष्ठास्त्व

प्रे० धर्मात्मानो हि दयाधर्मविवर्जिताः यमलोके च संतप्ते ते कुर्वंति जन्मनि जन्मनि ६९ एवं संजायते तार्क्ष्य मर्त्ये
४१ जंतुः स्वकर्मभिः आयुः कर्म च वित्तं च विद्या निधनमेव च ७० पंचैतानि हि सृज्यंते गर्भस्थस्यैव देहिनः
कर्मणा जायते जंतुः कर्मणैव विलीयते ७१ सुखं दुःखं भयं क्षेमं कर्मणैवोपलिप्यते अधोमुख
मूर्ध्वपादं गर्भाद्वायुः प्रकर्षति ७२ जन्मतो वैष्णवी माया यातं मोहयति सत्वरं स्वकृतकर्मसंबंधो जं
तुर्जन्म प्रपद्यते ७३ सुकृतादुत्तमो भोगी भाग्यवान् सत्कुले भवेत् तथा दुष्कृतकर्मा हि कुले ही
41 नेप्रजायते ७४ अतीवव्याधितो मूर्खः पापकृद्दुःखभाजनः उत्पत्तिलक्षणं जंतोः कथितं ऋषि
पुत्रक ७५ अतः परं किमन्यत्ते कथयामि खगेश्वर इति श्रीगरुडपुराणे प्रेतकल्पे जंतोरुत्प
त्तिलक्षणं नामैकोनविंशोध्यायः गरुड उवाच यमलोकं कियन्मात्रे त्रैलोक्ये सचराचरे विस्त
रं तस्य मे ब्रूहि अध्वा चैव कियान्स्मृतः १ कैश्च पापैः कृतैर्देव केन वा शुभकर्मणा गच्छंति मान
वास्तत्र कथयस्व जनार्दन २ श्रीभगवानुवाच षडशीतिसहस्राणि योजनानां प्रमाणतः यम राम
लोकस्य चाध्वानमंतरं मानुषस्य च ३ ध्मातताम्रमिवातप्तो ज्वलदर्को महापथः तत्र गच्छंति पापि ४१

ष्टामानवा मूढचेतनः ४ वृक्षच्छाया न तत्रास्ति यत्र विश्रमते नरः गृहीतः कालपाशैस्तु कृतैः कर्मभिरुल्बणैः ५ तस्मिन्मा
र्गे न यानानि हि येन प्राणान्प्रपोषयेत् न जलं दृश्यते तत्र तृषया येन विलीयते ६ क्षुधया पीडितो याति तत्र चैवं महापथे
श्रीतेन कंपते क्वापि यममार्गेति दुर्गमे ७ यद्यस्य यादृशं पापं यथा तस्य यथा तादृशाः सुदीनाः कृपणा मूढाः दुःखिव्या
मास्तरंति किं ८ हुहंति कष्टं लोके विलोके विद्रोद्रवहंति ते आत्मकर्मकृतैर्दोषैः पच्यमाना मुहुर्मुहुः ९ इत्थंविधः स
वैपेया विज्ञेयो दारुणः खग वित्तक्षापेन तल्लोके सुखं तस्मिन्व्रजति ते १० यानि यानि च दानानि दत्तानि भुवि
मानवैः तानि तान्युपतिष्ठंति यमलोके पुरः पथि ११ पापिनां नोपतिष्ठंति दत्तं श्राद्धं जलांजलिः धर्ममतिवाप्रभुं
तास्तये हृदुःखः पापकर्मिणः १२ ईदृशा कथितं रौद्रं तव वर्त्म च सुव्रत भूयश्च कथयिष्यामि यमलोकस्य सं
स्थितिं १३ याम्यनैर्ऋतयोर्मध्ये पुरं वैवस्वतस्य तु सर्ववज्रमयं दिव्यमभेद्यं सुरासुरैः १४ सयंतिष्ठति त
स्यांतर्ये महद्भिः समन्वितः योजनानां सहस्रं हि प्रमाणेन तदुच्यते १५ सर्वरत्नमयं दिव्यं विद्युज्ज्वालार्कतेजस त्तं
तकूहं धर्मराजस्य विस्तीर्णं कांचनप्रभे १६ पंचरत्नप्रमाणेन योजनानि समुच्छ्रितं वृत्तं स्तंभसहस्रैस्तु वैदूर्य
मंतिमंडितं १७ मुक्ताज्वालागवाक्षं तु पताकाशतमंडितं घंटाशतनिनादाढ्यं तोरणानां शतैर्वृतं १८ एव
माहिभिरत्नैश्च भूषितं सदा तत्रासौ भगवान्धर्म आसने तूपमे शुभे १९ दशयोजनविस्तीर्णे नीलजीमू

तसंनिभैः धर्मज्ञो धर्मशीलश्च धर्मयुक्तो हि यो यमः २० भयदः पापयुक्तानां धार्मिकाणां शुभावहः मंदमाहत
प्रे॰ ५२ संयोगे ह्यत्र वै विविधैस्तथा २१ व्याख्याभिर्बहुभिर्युक्तः शंखवादित्रनिस्वनैः पुरमध्ये प्रवेशे तु चित्रगुप्तस्य वै
गृहं २२ पंचविंशतिसंख्यानां योजनानां तु विस्तृतं दशोच्छ्रितं महद्दिव्यं लोहप्राकारवेष्टितं २३ प्रतोलीश
तसंचारि पताकाशतशोभितं दीपिकाशतसंकीर्णं गीतध्वनिसमाकुलं २४ चित्रितं चित्रकुशलैश्चित्रगुप्त
स्य वै ग्रहं माणिक्यमुक्तामये दिव्ये आसने परमाद्भुते २५ तत्रस्थो गणयत्यायुर्मानु [illegible] तरेव च नमु
घृति कर्यखिलं सुकृतं दुष्कृतं पि च २६ येषां येनोपार्जितं यावत्सर्वं तद्दृश्यते तत्र दृष्टा च हो परहितं कृतं कर्म लि
खत्यसौ २७ चित्रगुप्तालयात्प्राच्यां ज्वरस्यास्ति महागृहं दक्षिणे चापि शूलस्य लूताविस्फोटकस्य तु २८
पश्चिमे कालपाशस्याजीर्णस्यारुचेस्तथा मध्ये पांडुत्तरे ह्नेया तथैवान्या विसूचिका २९ ईशान्यां वै शिरो
र्त्तिस्याद्दाग्नेय्यां चैव मूर्छना अतिसारस्य नैरृत्ये वायव्यां दाहसंज्ञकः ३० एभिः परिवृतो नित्यं चित्रगुप्तः सति
ष्ठति यत्कर्म कुरुते कश्चित्तत्सर्वं लिखते ह्यसौ ३१ धर्मराजस्य वै गेहाद्दैश्या तार्ध्ये सतिष्ठति तत्र तिष्ठंति पापिष्ठाः
पच्यमाना नराधमाः ३२ यमदूतैर्महापाशैः हन्यमानाश्च मुद्गरैः वध्यंते विविधैर्घातैः पूर्वकर्मकृतैर्नराः
३३ नानाप्रहरणाग्रैस्तु नानायंत्रैस्तथापरे छिद्यंते पापकर्माणः क्रकचैः शूलतोमरैः ३३ अन्ये च ज्वल राम ५२

मानैस्तु अंगारैः परितो भृशं पूर्वकर्मविपाकेन क्वाथ्यन्ते लोहपिंडवत् ३५ तिसृणां चान्येषां घृष्टे कुठारेणावकर्त्ति
ताः कृमीणां नाश्च दृश्यन्ते पूर्वकर्मविपाकतः ३६ केचित्कुंडमयैः पाकैस्तैलपाकैस्तथापरे हन्यन्ते यमदूतैश्च पापि
ष्ठाः सुमध्यमा नराः ३७ ऋणानि प्रार्थयंत्यन्ये देहि देहीति चासकृत् यमलोके मया दृष्टो मम सर्वं भक्षितं त्वया ३८
इत्येवं बहुशस्ताड्यन्ते नरकाः पापिनो भृताः किंनिमित्तं वृथा प्रोक्तैः सर्वशास्त्रेषु भाषितैः ३९ दानोपकारं वक्ष्या
मि शास्त्रदृष्टं खगोत्तम कृतेन येन सुलभः स्वर्गलोकः सुखावहः ४० इति श्रीगरुडपुराणे प्रेतकल्पे विंश
तितमोध्यायः २० श्रीभगवानुवाच शृणु तार्क्ष्य यथान्यायधर्माधर्मस्य लक्षणं सुकृतं दुःकृतं नराणामग्रे
धावति धावति १ कृते तपः प्रशंसंति त्रेतायां ज्ञानमुत्तमं द्वापरे यज्ञदानेच दानमेकं कलौ युगे २ गृहस्था
नां स्मृतो धर्मउत्तमानां विचक्षणैः इष्टापूर्तौ स्वशक्त्या हि तत्कर्तुर्नास्ति पातकं ३ वृक्षास्तु रोपिता येन आ
रामे सुजलाशयाः यममार्गे भवंत्यग्रे सुखं याति समानवः ४ हिमे तुषारशीताभ्यां पीड्यते नयमालये
तप्यमानः सुखं याति इंधनानि ददाति यः ५ तस्मा विभूषिताश्चैव गंधपुष्पसमन्विताः भूमिदाश्च सुखं या
ति सर्वकामैः प्रपूरिताः ६ सुवर्णमणिमुक्ताश्च वस्त्राण्याभरणानि च तेनसर्वमिदं दत्तं येन दत्ता वसु

प्रे॰ धराः ७ यानि यानि च दानानि दत्तानि भुवि मानवैः यमलोकपथे तानि तिष्ठन्त्येवांसमीपतः ८ व्यंजनानि विचि-
४२ त्राणि शाणि भक्ष्यभोज्यानि यानि च विधिना दत्तते पुत्रैः पित्रे तदुपतिष्ठते ९ आत्मा वै पुत्रनामासि पुत्रस्त्राता
यमालये तारयेत्पितरं घोरात्तेन पुत्रः प्रचक्ष्यते १० अतो देयं च पुत्रेण श्राद्धमाजननावधि अतिवाहयस्तथा
प्रेतो भोगान्वै लभते हि सः ११ दह्यमानस्य देहस्य स्वजनैर्योजलांजलिः दीयते प्रेतरूपोसौ प्रीतो याति यमा-
लये १२ अपक्वे मृन्मये पात्रे दुग्धं दद्याद्दिनत्रयं काष्ठत्रयं गुणोर्बध्वा प्रीत्यै रात्रौ चतुष्पथे १३ प्रथमेह्नि
द्वितीये च तृतीये च तथा खगः आकाशस्थः पिबेद्दुग्धं प्रेतो वायुवपुर्धरः १४ चतुर्थे संचयः कार्यः सह
सर्वैः स्वगोत्रिभिः ततः संचयनादूर्ध्वमंगस्पर्शो विधीयते १५ द्वितीये तृतीये च चतुर्थे वापि साग्निकैः अ-
ह्नि संचयनादूर्ध्वं दद्याद्दाहजलांजलीन् १६ न पूर्वाह्णे न मध्याह्ने नापराह्णे न संधिषु गत्वा तु प्रथमे
यामे दद्याद्दाहजलांजलीन् १७ पुत्रेण दत्ते सर्वेपि गोत्रिणो हितबांधवाः स्वजातेः परजाते स्युर्देयो
दाहजलांजलिः १८ निवृत्ताश्च यदा तीराल्लोकाचारस्तदा भवेत् पंचत्वे च गते शूद्रे यः काष्ठं नयते चितां
१९ अनुव्रजेच्च दा विप्रस्त्रिरात्रमशुचिर्भवेत् त्रिरात्रे च ततः पूर्णे नदीं गच्छेत्समुद्रगां २० प्राणायामश-
तं कृत्वा घृतं प्राश्य विशुध्यति शूद्रो गच्छति सर्वेषु वैश्यक्षत्रियद्वयोः परः २१ गच्छति स्वीयवर्णेषु दशाहं वि- राम ४२

प्रोजल्लांजलिं अधरोत्तरवस्त्राभ्यां वस्त्रग्रथिं च दापयेत् २२ एकवस्त्रो द्वदे हूत्वा दर्भामभ्युजतांजलिः
कृते पश्चाद्विधातव्यं दंतधावनपूर्वकं २३ त्यजंति गोत्रिणः सर्वे दिनानि दशकादपप जलांजलिं
यदा दातुं गच्छेति द्विजसत्तम २४ यस्मिंश्चापि मिलेघस्के अध्वन्यापि मृहे पिवा विश्लेषस्कतत्तम्छ्या
नाद्विधिश्च विहितो बुधैः २५ स्त्रीजनश्चाग्रतो गच्छेत् पृष्ठतो नरसंचयः आचमनं विधातव्यं पाषा
णोपरिसंस्थितैः २६ गोत्रिभिर्न च कर्त्तव्यं गृहान्नेन च भोजयेत् पत्रावल्यां च भुंजीत उत्तमान्नं वि
वर्जयेत् २७ मृतस्य च गुणान्या या द्यापमगाथाः समुद्गिरेत् शुभ[illegible]भाशुभेन जल्पेत् तां पूर्वकर्मोप
संचिते २८ अलब्धेन च देहेन मुक्ते सुहृत्सु तद्दुःकृतेः वायुरूपो भ्रमत्येव वा अकुञ्जां सगच्छति २९
दशाहकर्मक्रियया कुटीं निषेचते ध्रुवं नवकैः षोडशश्राद्धैः प्रयाति हि कुटीं नरः ३० तिले
र्दर्भैश्च रूप्यं चेत् कुटीकृत्युमंती भवेत् पंचरत्नानि वक्त्रे तु येन बीजं प्ररोहति ३१ यदा पुष्पं स्यात्त
कदाचन२ दा गर्भं न धारयेत् आहाराद्यततो भूमौ येन गर्भं प्रधार्यते ३२ पशुर्नेछा वरैचैव यत्र क्वापि प्र
जायते यत्र वै जंतुरुत्पन्नः श्राद्धं तत्रोपतिष्ठते ३३ विनाब्राह्मणैर्यालहत्तं पतनेन कदाचन या

प्रे· ४४

५५

वज्जीवोनसंभूतस्तावत्तश्राद्धेनप्रीणाति ३४ क्षुधाविभ्रममापन्नो हत्वाहेयोनसर्पितः पिंडंतस्यत
दन्नेवआकाशेभ्रमतेतथा ३५ दिनत्रयेवसेत्तोये अग्नौवापिदिनत्रये आकाशेवसतेचीणिहि
नमेकंतुवासके ३६ प्रथमेद्वितृतीयेचपंचमेसप्तमे तथा नवमैकादशेश्राद्धमेतन्नवकमु
च्यते ३७ एकादशाहोद्धरितंप्रेतोद्देशेनयाचितं चतुष्पथेत्यजेदन्नंपुनःस्नानंसमाचरेत् ३८
एकादशाहेबाहस्पदद्यात्पिंडंसमन्त्रकं एकादशाहादारभ्यघटंसान्नंजलान्वितं ३९ तिष्ठ
तेसर्वदेहेषुषष्ठ्याधिकशतत्रयं उदकुंभेनपुष्टानिभवेत्सहृष्टानिदेहिनां ४० तस्माद्दी
यतेकुंभः प्रीतिंप्रेतस्यजायते शय्यादानंप्रशंसंतिसर्वेदेवाद्विजोत्तमाः ४१ अः नि
संजीवितंयस्मात्पश्चात्कोनुप्रदापयेत् तावद्बंधुःपितातातावद्यावज्जीवतिमानवः ४२
मृतानामेतरंज्ञात्वाक्षणात्स्नेहोनिवर्तते आत्मासिचात्मनोबंधुरेवंज्ञात्वामुहुर्मु
हुः ४३ जीवन्नपीतिसाचिंत्य[illegible]धर्ममेनुस्मरेन्नृ मृतानांकः सुतोदद्याच्छय्या
सुनासाश्राद्धादारभ्यपोडशः चेव[illegible] ४४ एवंज्ञात्वा[illegible] स्वहस्तेनैवदापय राम ४४

श्रीहि ३२२ श्रीरवगश्र ४१

येत् तस्माच्छय्यासमासाद्य सा हि हसमर्पी दृढा ५५ हंसपत्रचितो रम्यो हेमपट्टैरलंकृतो हंसतूलीपरिच्छिन्नोप्र
मच्छ्रीर्षोपधानकौ ५६ आच्छादनपटीयुक्तो गंधधूपादिवासितौ तस्यां संस्थाप्य हेमं च हरिं लक्ष्म्या समन्वि
तं ५७ घृतपूर्णं च कलशं तत्रैव परिकल्पयेत् विज्ञेयो गरुडप्रीत्यै सनिद्राकलशो बुधैः ५८ ताम्बूलं कुं
कुमं त्वोदकर्पूरागरुचंदनं दीपकोपानहच्छत्रचामरासनभाजनं ५९ पात्रं पुरस्थापयेत् शय्यासप्त
धान्यानि चैव हि शयनस्थस्य भवति यद्यच्चोपकारकं ५० भृंगारकारका हर्षी पंचवर्णो वितानकं श
य्यामेवंविधां दत्वा ब्राह्मणाय निवेदयेत् ५१ सपत्नीकाय संपूज्य स्वलोकसुखदायिनी वस्त्रैः सुशो
भनैः पूजाचोल्लकं परिधापयेत् ५२ कर्णाकंठांगुलीबाहुभूषणैश्चित्रभूषणैः गंहोपकरलैपुष्पैग
हेशय्यासमन्विते ५३ ततस्त्वार्घः प्रदातव्यः पंचरत्नतिलान्वितैः यथा हि कृष्णत्वदीयाहिश्रय्यशून्याक्षीर
सागरे शय्या भूयात्तथाऽस्माकमस्माजन्मनि जन्मनि इत्येवं तु तत्स्यमम लंब्धमायच विसर्जयेत् त
थाचैकादशाहे तु विधिरेष प्रकीर्तितः ददाति यदि धर्मार्थी बांधवो बांधवे मृते विशेषमंत्रपाठे त
कथ्यमानं मया शृणु उपयुक्तं च तस्यासीद्यत्किंचिद्गृहे पुरा तस्य गात्रे च यत्स्वं प्रवस्त्रं वाहनभोज
नं अभीष्टं यच्च तस्यासीत्तत्सर्वं परिकल्पयेत् स्थापयेत्पुरुषं हैमं शय्यायां परि सुखं बुधः पूजयित्वा

प्र   २४

प्रदातव्यामृतशय्या [illegible] योदिता पुरंदरगृहे सैवैसूर्यपुत्रालयेतथा ६० नृपतिर्वेश्म[illegible]जंसोशय्याप्रदानप्रभाव —
तः पीड्यते न तेयां स्या पुरुषाभावराननाः ६१ नधर्मेणानशीतेन बाध्यते [illegible] क्वचित् शय्याप्रदानप्र   ननरः २
प्रे भावेणप्रेतोमुच्येत्बंधनात् अपिपापसमायुक्तः स्वर्गलोकंसगच्छति विमानवरमारूढः सेव्यमानो
८५ स्प८ प्सरोगणैः आभूतसं[illegible]वंयावत्तिष्ठत्यातकवर्जितः ६४ नवकं षोडशश्राद्धं शय्यासंवत्सरंतथा भ
र्तुर्यांकुरुतेनारीतस्याःश्रेयोधनंतकं ६५ उपकारायसाभर्तुर्जीवतीनतथामृता उद्धरेज्जीवमाना
साभर्तुःसत्यवतीसती ६६ स्त्रीणांद्वधाचशयनेहेमकुंकुममंजनं वस्त्रंभूषातथाशय्यासर्वमेतद्वि
45 दापयेत् ६७ उपकरणायपत्त्रिणांयत्किंचिद्विद्यतेगृहे भूषणंगात्रसंलग्नंवसुभोगादिकंचयत् त —
त्सर्वंमेलयित्वाचस्वेस्वेस्थानेनिवेशयेत् पूजयेल्लोकपालांश्च ग्रहान्देवीविनायकं ६९ ततःशु
क्लांबरःस्नात्वागृहीत्वाकुसुमांजलिं इमंमंत्रंसमुच्चार्यश्रीविष्णोःपुरतोबुधः ७० प्रेतस्यप्रतिमाह्ये
षासर्वोपकरणैर्युता सर्वरत्नसमायुक्ता नवविप्रनिवेदिता आत्माशंभुःशिवागौरीशक्रःसुरग
णैःसह तस्माच्छय्याप्रदानेन आत्माद्येषप्रसीदतु ७१ आचार्यायप्रदातव्याब्राह्मणायवृद्धं   राम
विने गृहीत्वाब्राह्मणःसोपिकोदादितिप्रकीर्तयेत् ७३ ततःप्रदक्षिणीकृत्यप्रणिपत्यविसर्जयेत् ७५

विधिनायेनवैपतितिन् एकाएकस्प्रदापयेत ७४ बहुभ्योनप्रदातव्यंगौर्गृहंशयनंस्त्रियः विभक्ता
दक्षिणाह्येतद्दातारंपातयत्यधः ७५ एवंयोविधिवित्स्वरेत्ताक्ष्यंशृणुतस्यापियत्फलं साग्रंवर्षशतंदिव्यंस्व
र्गलोकेमहीयते ७६ यस्तुरागतव्यतीपातेकार्त्तिक्यायनत्रयेचचतुर्दश्यांएकादश्यांकल्लत्रेचंद्रसूर्यग्रहेतथा
७७ प्रयागेनैमिषेपद्मपुष्करेचार्बुदेतथा गंगायांयमुनायांचसिंधुसागरसंगमे ७८ शय्यादानंचस
र्वेषांअतिरिक्तंभवेद्भुवि ददातिब्राह्मणेभ्योयःपितॄणांप्रीणनेसदा ७९ शय्यादानप्रभावेणह्यभीष्ट
फलभाग्भवेत् यत्रासौजायतेप्राणीमुक्तेतत्रैवतत्फलं ८० कर्मक्षयेक्षितौयातिमानवःशुभद
र्शनः महाधनीचसर्वज्ञःसर्वशास्त्रविचक्षणः ८१ पुनःसयातिवैकुंठंमृतोसौनरपुंगवः दिव्यं
विमानमारूढअप्सरोभिःसमावृतः ८२ अर्होसौहव्यकव्येषुपितृभिःसहमोदते अष्टकासुकृतं द
अमावास्यादिनेतथा ८३ मघायांपितृपर्वेषुसर्वेष्वापद्दिवावहु तदक्षयंभवेत्सर्वंनात्रकार्यावि
चारणा ८४ शृणुताक्ष्यंयथान्यायं प्रेतत्वंपितरोपरि नोपतिष्ठंतिश्राद्धानिसपिंडीकरणंविना
८५ सपिंडीकरणंकार्यंसंपूर्णेऽब्देनसंशयः आद्यंश्राद्धवविशुद्ध्यर्थंकृत्वाचैवत्रिषोडशं ८६ पितृपंक्ति

दे

श्रा ४

विद्यावेदशास्त्रज्ञानं अग्निमान् साग्निकः सदाचारवान पिपितृयज्ञश्राद्धं न कुर्यात् स पितृहा पिघातकः ॥ ४

प्रे॰ ५६ विप्रस्यार्थे त्वाताद्दैन तु योजयेत् वृद्धिप्राप्यायतः कुर्यात् श्रद्धपत्नेसपिंडता ८७ सांप्रतं साग्निकैः कार्यं द्वा
दशाहे सपिंडनं अस्थिक्षेपो गयाश्राद्धं श्राद्धं चापरपाक्षिकं ८८ अष्टमध्येन कुर्वीत सपिंडीकरणं वि
ना अमावास्यां समावास्यां स यस्मात्कुरुते क्रियां ८९ पत्न्यस्तु बकः सुस्तासामेका पुत्रवती भवेत्
सर्वास्ताः पुत्रवत्यः स्युस्तेनैकेन न संशयः ९० न च विद्याग्निमान् पुत्रः पितृयज्ञं समाचरेत् अनाचा
रात् भवेत्पापी पितृहा सोभिजायते ९१ मृते भर्त्तरि या नारी प्राणांश्चैव परित्यजेत् भर्त्रैव हि समं त
स्या अग्निं कुर्यात् सपिंडनं ९२ विप्रेणोकापि या मूढा वै रूपा च हतत्रियापि वा चेत्पत्नी वै पितुः काश्चि
त्कुर्यात्पुत्रः सपिंडनं ९३ विप्रेणैव प्रमादेन शूद्री युद्धा हि तायदि एकोद्दिष्टं पितुः श्राद्धं सा तेनैव
प्रयोजयेत् ९४ अन्ये तु दशये जाताः सुता वर्णोचतुष्टये ते तासु तासु योक्तव्याः सपिंडीकरणे स
दा ९५ अन्वष्टका सु पत् श्राद्धं यत् श्राद्धं वृद्धिहेतुकं पितुः पृथक् प्रदातव्यं स्त्रीषु पिंडसपिंड
ने ९६ पितामह्यां सममातुः पितुः सहपितामहैः सपिंडीकरणं कुर्यादिति तार्क्ष्यमतं मम ९७
अपुत्रायां मृतायां तु पतिः कुर्यात्सपिंडनं श्वश्रूभिस्तिसृभिः सा[illegible] एवं धर्मेण योजयेत् ९८ न राम ५६

र्धै

46

पुत्रोस्तिनभर्त्ताचस्त्रीणांतास्संसपिंडने कारयेद्वृद्धिसमयेभ्रातृजायाथदेवरः ९९ पतिपुत्रविहीना
नांगोत्रीनास्तिनदेवरः एकोद्दिष्टेनदातव्यंपरेणासह भ्रातृभिः १०० अज्ञानाद्भ्रमतोवापिनकृतंचे
त्सपिंडनं नवकंषोडशश्राद्धमेकाहकारयेद्बुधः १०१ दर्भपुत्तलकंकृत्वाग्निनादाहयेद्ध्रुवं अ
भिःपुत्रेणदातव्यंनकुर्वीतपितासुते १०२ अतिस्नेहान्नकर्त्तव्यंसपिंडीकरणंसुते विधंतेबहवः
पुत्राविधिरेषःसमाचरेत् १०३ नवश्राद्धंसपिंडत्वंश्राद्धान्यन्यानिषोडश एकेनैवतुकार्याणिस
विभक्तधनैरपि १०४ अंत्येष्टिंकुरुतेचैकस्त्रीषिभिःसमुदाहृतं विभक्तैश्चपृथक्कार्याक्रियासां
वत्सरीसुतैः १०५ एकैकेनचकर्त्तव्यापुत्रेणविनतासुत यस्यैतानिनदत्तानिप्रेतश्राद्धानिषोड
श १०६ प्रेतत्वंसुस्थिरंतस्यदत्तैःश्राद्धशतैरपि भ्रातावाभ्रातृपुत्रोवासपिंडःशिष्यएववा १०७
सपिंडीकरणंकुर्यात्पुत्रहीनेनरेखग सर्वेषांपुत्रहीनानांपत्नीकुर्यात्सपिंडनं १०८ ऋत्विजः
कारयेद्वापिपुरोहितमथापिवा मृतेपितर्यब्दमध्येऽपरागोयदाभवेत् पार्वणंतत्सुतैःकार्यंश्रा
द्धंनोद्दिसुवंखग तीर्थश्राद्धंगयाश्राद्धंश्राद्धमन्यच्चपैतृकं अब्दमध्येनकुर्वीतमहागुरुविपत्ति

प्रे॰ ५७ षु पक्षके षु गजच्छायामयनादिषु गादिषु १११ पितृपिंडं न दातव्यं सपिंडीकरणं विना यत्नेनाथस्य दा
तव्यं देवादीनां तथैव च ११२ असवर्णो हास्य मध्ये पितृभ्य इति दैवताः पितृभ्योपि हि यद्दत्तमर्घ्यपिंडविव
र्जितं ११३ तत्र सर्वं पितृद्रोहेन मेष मंत्रमुदाहृता देवानां पितरो देवाः पितॄणां मम षपत्तथा ११४ आर्षाणां
पितरो देवाः पिता जपतितेन वा पितृदेवमनुष्याणां यत्नेनाथो विमुच्यते ११५ यत्नेनाथस्य यद्दत्तं
47 न दत्तं सर्वं देहिनां मृते पितर्यष्टमध्ये यः श्राद्धं कुरुते द्विजः ११६ सप्तजन्मकृतं पापं दहते नात्र संश
यः प्रेतीभूताः पितरो लुप्तपिंडोदकक्रियाः ११७ भ्रमंति वायुना सर्वे क्षुत्तृष्णापरिपीडिताः पि
तरि प्रेतमापन्ने लुप्यंते मातृकाः क्रियाः ११८ अथ सा तु विपत्तिः स्यात्पितृकार्यं न लुप्यते मृतामा
पिता ता विष्ठ जीवते च पितामही ११९ सपिंडनं तु वै कुर्वीत्पितामह्यास हैव तु सत्यं सत्यं पुनः सत्यं श्रू
यतां वचनं मम १२० पिंडो न मीलितो येषां मृतानां पूर्वजैः सह नोपतिष्ठति ते षां वै पुत्रैर्दत्तमने
कधा १२१ हंतकारस्तु इद्देशो श्राद्धं नैव जलांजलिः तस्मात्तादृश पुत्रैः कार्यं सपिंडीकरणं पितुः १२२
इति श्रीगरुडपुराणे प्रेतकल्पे सपिंडीकरणं नामैकविंशतितमोध्यायः २१ गरुड उवाच आ
पत्तं मम देहे कथयस्व जनार्दन पुरुषस्य च कस्यापि माता पंचत्वमागता १ पितामही जीवतीति राम ५७

सं

७१ तथैव प्रपितामही ह प्रपितामही तद्वत् मातामहस्ततः पिता तथा २ पितामहस्तथा वृद्धस्तद्वत् प्रपिता
महः केन सामेल्यते माता कथयैतन्मम प्रभो ३ श्रीभगवानुवाच पुनस्तेऽप्रवक्ष्यामि सपिंडीकरणं
खग मम पत्नी महालक्ष्मीः सैवास्यां मेल्यते ध्रुवं ४ त्रयः पिंडभुजो ज्ञेया स्त्यजकाश्च त्रयः स्मृताः त्र
यः पिंडानुलेपाश्च दृश्यामः पिंडसंनिभः ५ इत्येते पुरुषाः ख्याताः पितृमातृकुलेषु च येषु जमा ता४
नस्तु दशपूर्वान्दशापरान् ६ सपिंडीसंभवेष्टादोसपिंडीकरणोक्ते अस्पृक्तत्यजको ज्ञेयो वृद्धस्तु
प्रपितामहः ७ अति कस्त्यजको प्रोक्तः लेपकः प्रथमो भवेत् लेपकस्त्वंतिमो यस्तु संभवेत् पंक्तिसंनि
भः ८ यजमानो भवेद्देको दशपूर्वान्दशापरान् इत्येते पितरो ज्ञेया एकविंशतिपूर्वजाः ९ पिंडभुजो
विदुर्हीश्च पिंडत्यक्त्त्रयो मताः त्रयपिंडानुलेपाश्च दृश्यामः पिंडसन्निभः १० विधिन्यकुरुते यस्तु
संसारे श्राद्धमुत्तमे जायते नात्र संदेहः श्रृणु तस्यापि यत्फलं ११ पिता ददाति पुत्राञ्श्च गोधनं च पि
तामहः हेमदाता भवेत्सोपि यस्तस्य प्रपितामहः १२ दद्याद्विपुलमन्नाज्यं वृद्धस्तु प्रपितामहः कृ
ते श्राद्धे गुणा ह्येते पितॄणां तर्पणे तथा १३ भोजकास्त्यजकाश्चैव लेपकाः पंक्तिसन्निभाः एता वेत'

प्रे॰ ५८

कुलेज्ञेयाःपितरोस्येकविंशतिः २४ यस्यपुंसस्तमर्त्यैवै छिन्नाचेत्संततिः खगं स्ववसेन्नरके घोरेपंके
मग्नः कृमियथा २५ योन्यैतरेषु योपत्रबन्धुपत्नीसरीसृपैः नसंततिविनाशोनमुच्यतेनरका ॰ वं २६ आत्म धुर
यंस्तस्यशिष्योवायोहृतेसिहिगोत्रजः नारायणबलिंकुर्यात्तस्योद्देशेनभक्तिमान् २७ विशुद्धःसर्वपापे
धुर भ्योमुक्तःसनरका ॰ वं स्वर्गेसंवसते नास्तिनात्रकार्याविचारणा २८ आदौकृत्वाधनिष्ठाञ्चपतन्न
क्षत्रपंचके रेवत्यंतेसदादुष्टमशुभंसर्वदाभवेत् २९ दाहस्तत्रनकर्त्तव्यो विप्रादिसर्वजातिषु दह्य
48 यतेनजलंतत्र अशुभंजायतेध्रुवं ३० लोकयात्रानकर्त्तव्या दुः ॰ खार्त्तैःस्वजनैरपि पंचका
नंतरंतस्यकर्त्तव्यंसर्वमन्यथा ३१ पुत्राणांगोत्रिणांतस्यसंतापोप्युपजायते गृहेहानिर्भवेत्तस्य
प्रे ५८ ऋ ॰ शुभमत्स्वयः ३२ अथवाम्नत्तमध्येचदाहश्चविधिपूर्वकः क्रियतेमानुषाणांचसघआ
२२ हुतिका ॰ णात् ३३ सघाहुतिश्चरंपुत्तपतीथैनदाह्यमुत्तमं विशेषे ॰ नियमतः कार्योविधिर्मंत्रपु
रःसरः ३४ शाचस्प ॰ चसमी ॰ चस्थिप्यंतेपुत्तलास्ततः दर्भमयास्तत्रशिष्यामंत्राभिमंत्रिताः
३५ ततोदाह ॰ श्चकर्त्तव्यस्तैश्चपुत्तलकैःसह ॰ सूतकांतेतदापुत्रःकुर्याच्छान्तिकमुत्तमं ३६ पंचके राम ५८

ह पेर

गा

बुभुक्षितो यो सौ न गतिं लभते नरः तिला[...]श्च हिरण्यं च तमुद्दिश्य घृतं ददेत् २७ विप्राणां हीयते दाने सर्वै
पङ्क्तिनाशने सूतकी ते च सत्यसुतैः सप्रेतो लभेत गतिं २८ भाजनोपानहौ छत्रं हैमी मुद्रा च वाससी
दक्षिणा हीयते विप्रे सर्वपातकनाशिनी २९ बालो वृद्धो युवापि ये च कुसुमृतश्च यः विधानं यो न वा २
कुर्वीत विघ्नस्तस्य प्रजायते ३० अष्टादशौवं वस्तूनि प्रेतश्राद्धे विवर्जयेत् आशिषो द्विगुणा दर्भाः
स्वस्त्यस्तु प्रणवस्तथा ३१ अग्नौकरणमुच्छिष्टं श्राद्धे वैश्वदेविके विकिरं न स्वधाकारं पितृश
[...]नचोच्यते अनुशब्दं न कुर्वीत नावाहनमथोल्मुके आसीमांतं न कुर्वीत प्रदक्षिणाविसर्ज
ने ३३ न कुर्यात्तिलहोमं च द्विजः पूर्णाहुतिं तथा न कुर्याद्वैश्वदेवं च कर्त्ता गच्छत्यधोगतिं ३४
मलिनश्राद्धसंज्ञंति पूर्वषोडशे[...]कास्वरूप स्थाने चार्द्धपथे तीते चितायां शवहस्तके ३५ स्मशा
नवासिभूतेभ्यः पंचमं प्रातिवेश्मके षष्ठं संचयनं चैव दशपिंडा दशस्वो[...]नि ३६ आद्यं षोडशकं ह २
चेतत्प्रथमं परिकीर्तितं अन्यत्षोडशकं मध्ये द्वितीयं मृणुकास्वरूपं ३७ कर्त्तव्यानीह विधिना
श्राद्धान्येकादशानि च ब्रह्मविष्णुशिवादीनां तथान्यच्छ्राद्धपंचकं ३८ एवं षोडशकान्याहुः

प्रे ४९ पुरातनविहोविदुः द्वादशप्रतिमासाद्यमाद्यान्येकादशौ वदत् त्रिपक्षं सभृ(?)वंचैव ह्देशिके खगपोऽदशा
आद्यं शवविशुद्ध्यर्थं कृत्वान्यद्वृत्तिषोडश ४० पितृपंक्तिविशुद्ध्यर्थं शतार्द्धेन वपोदयेत शतार्द्धे
श्राद्धहीने चमेलितः पितृभिश्राद्धि चत्वारिंशतये वाष्टश्राद्धे प्रेतत्वशोधनं सकृदृ(?)शतार्द्धेन स
भवेत्पितृसंनिभः ४२ मेलनीयस्तु पितृभिःसाद्धिः श्राद्धेनतेत्वात रजोन्पाशवनिर्गमेशवभयस्पा
दु ५ छूत्पशवेन मुच्येत दुःस्थ शंगतिर्भवति शवछेदेन सहितेकरचरणावेधनं तत्र कर्त्तव्यं एवं चेन्न
विधाने विधीयते तत्पिशाचपरिभवेसंजातस्तं ग्राममध्ये स्थिते प्रतेशीपते भुज्यते छया तं दत्तं मासवत्
४९ नैपत्तत्वीयं हृधिरोपमं ४३ तांबूलं दंतकाष्टं च भोजनं च स्तसेवनं ग्राममध्ये स्थिते प्रेते तावत्पर्यं ज्ञाति
धर्मतः ४४ ज्ञातिसंबंधिनामेवं व्यवहारः खगेश्वर विलुप्यज्ञातिधर्मं च प्रेतपापैः प्रलिप्यते ४५ इति
श्रीगरुडपुराणे प्रेतकल्पे द्वाविंशतिमोध्यायः २२ गरुड उवाच कस्माद्दशाननं पुत्रमत्र व्ययगति हा कि
यदूर्क्षं स्वगृहं च परित्यज्य तीर्थेवे म्रियते च यः १ अप्राप्य तीर्थं म्रीयेत गृहे मृत्युवशं गत भूत्वा कुटीचरो राम
यस्तु सकांतिमवाप्नुयात २ सन्यासं कुरुते यस्तु तीर्थे वापि गृहेपि वा कथं तस्य प्रकर्त्तव्यम प्राप्य निधने ४९

गा

पितॄं २ नियमे चेत्कृते देव चित्तभंगो हि जायते कैनतत्स्य भवेच्छुद्धिः किं कृते रक्षते प्रभो ४ श्रीभगवानुवाच
कृत्वा निरशनं यो हि मृत्युमाप्नोति मानवः मामुपैति न मुत्सृज्य मम तुल्यो विराजते ५ यावत्यहानि जीवेत्तत्र
तेनिरशने कृते क्रतुभिस्तानि तुल्यानि समासवरदक्षिणैः ६ तीर्थं गत्वा हे वा संन्यासं नीत्वा चेत्म्रियते नरः प्रत्य
हं लभते सोपि पूर्वोक्तद्विगुणं फलं ७ महारोगोपपन्नो चेद्गृहीतेऽनशने मृतः पुनर्न जायते रोगी देवलो
के विराजते ८ आतुरोयस्तु संन्यासं यदि गृह्णाति मानवः नापुनर्देहसंबंधो देववत्स विराजते ९ अहन्य
हनि दातव्यं ब्राह्मणानां च भोजनं तिलपात्रं यथाशक्ति दीपदानं सुरार्चनं १० एवं वृत्तस्य दहंते पापा
न्युच्चावचानि च मृतो मोक्षमवाप्नोति यथा सर्वे महर्षयः ११ तस्माद्नशने पुण्ये वैकुण्ठपददायके ख
ष्ठा वत्से चातुरे वा साधयेन्मोक्षलक्षणं १२ पुत्रदारादि संत्यज्य तीर्थं व्रजति यो नरः ब्रह्माद्या देवतास्त ५६
स्य पुष्टिं तुष्टिं च कुर्वंति १३ यत्तीर्थसमुखो भूत्वा व्रतेऽनशने कृते म्रियते चेदंतराले कापी तां मंडले वृ
सेत् १४ व्रते निरशने कृत्वा स्वर्गे हे पि मृते यदि मम लोकमवा[प्नो]ति संदेहो नात्र काश्यप १५ अन्ने चै
व तथा तोयं परित्यज्य मृतो यदि यः पिबेत्पादतो भूयः स पुनर्जायते कलौ १६ संन्यासीनं तीर्थगतं स्तु
तिवन्देवताः मम दूता विशेषेण याम्या यास्तस्य नचांतिकं १७ तीर्थसेवी नरो यस्तु स भवेद्धूतकिल्बिषः

प्र

तत्रम्रियेतेद्दृष्टेनसतीर्थफलमाप्नुयात् सेवितेपिसदातीर्थे अन्यत्रम्रियतेयदि शुद्धदेशेकुलेधीमा
प्रे॰ न्सम्भवेद्देहविद्द्विजः १९ कृत्वानिरशनंतीर्थेपुनर्जीवतियःपुमान् सब्राह्मणोनसम्भाष्यस्सर्वस्वंतस्य
५० रित्यजेत् २० चान्द्रायणंचरेत्तत्र अनुज्ञातस्सुतैर्द्विजैः अनृतेनवदेत्सत्यंसर्वतोधर्ममाचरेत् २१
क्षे॰ २ तीर्थंगत्वाचयःकोपिपुनरायातिवैगृहे अनुज्ञातःशुभैर्विप्रैःप्रायश्चित्तंयथाचरेत् २२ दत्वासुव
र्णंहस्तिनानिगोमहीगजवाजिनः तीर्थेयदिलभेद्यत्तन्मृत्युकालेसभाग्यवान् २३ गृहात्प्रचलितस्ती
र्थंमरणोसमुपस्थिते पदेपदेतुगोदानंलभतेनात्रसंशयः २४ गृहेतुपतितंपापंतीर्थस्नानेविशु
ध्यतितत्रगत्वातुदानानिअन्यान्यपिसदाचरेत् २५ कुरुतेतत्रपार्श्वेतुजलंलेपसमन्वितम् क्लिरैप
त्सनात्रसन्देहोयावद्ब्रह्मदिवाकरौ २६ आतुरेसतिदातव्यंनिर्धनैरपिमानवैः गावस्तिलाहिरण्यं
च सप्तधान्यानिकाञ्चनम् २७ दानवंतंनरंदृष्ट्वासर्वेहृष्टादिवौकसः ऋषिभिःसिद्धगंधर्वैश्चित्र
गुप्तेनसर्वदा २८ आत्मायत्तंधनंयावत्तावद्विप्रेसमर्पयेत् पराधीनंम्रियतेसर्वंकृपयाहिददातिचेत्
२९ पितृदेशेनयेन्नंधनेविप्रअर्पितं आत्मनःसाधनंतेनकृतंपुत्रप्रपौत्रकैः ३० पितुःशतगु
णंपुण्यंसहस्रंमातुरेवच भगिन्यैशतसाहस्रंसोदरेदत्तमक्षयं ३१ यदिलोभान्नयच्छतिकालेचा राम ५०

50

तुरसंज्ञके मत्ताः शोचंति ते सर्वे कद्र्याः पापिनस्त्विमे ३२ अतिक्लेशेन लब्धस्य प्रकृत्या चंचलस्य च
गतिरेकैव वित्तस्य दानमन्या विपत्तयः ३३ मृत्युः शरीरगोप्तारं वसुरक्षंतं वसुंधरा दुश्चारिणीव हसति
स्वपतिं पुत्रवत्सलं ३४ उदारो धार्मिकः सौम्य आप्नोति विपुलं धनं ज्ञानं च संपत्तामानं वित्तवंतमपि ध्रु
वं ३५ न चैवोपद्रवास्तस्य मोहजालेन चैव हि मृत्युकालेन च भयं यमदूतसमुद्भवं ३६ समाः सहस्रा
णि च सप्त वै जले दशैकमग्नौ तयने च षोडश महाहवे षष्टिरशीति गोग्रहे ह्यनाशने भारत चाक्षया ग
तिः ३७ इति श्रीगरुडपुराणे प्रेतकल्पे अनशनकथनं नाम त्रयोविंशतितमोध्यायः २३ गरुड उवाच
उदकुंभप्रदानं मे कथयस्व यथातथं विधिना केन दातव्याः कुंभास्ते कति संख्यया १ किंलक्षणाः के
न पूर्णाः कस्मै देया जनार्दन कस्मिन्काले प्रदातव्याः प्रेतत्वक्षिप्रदायकाः २ श्रीभगवानुवाच सत्यं
तात्प्रवक्ष्यामि उदकुंभप्रदानकं प्रेतोद्देशेन दातव्याः अन्नपानीयपूरिताः ३ विशेषेण महाप
ह्नि प्रेतमुक्तिप्रदायका द्वादशाहे च षण्मासे त्रिपक्षे चापि वत्सरे ४ उदकुंभाः प्रदातव्याः यममार्ग
सुखाय वै अहन्यहनि दातव्या उदकुंभास्तिलैर्युताः ५ सुलिप्ते भूमिभागे तु पक्वान्नजलपूरिताः प्रेत

प्रे ५२ स्वतन्त्र दातव्यं भोजनं च यदृच्छया ६ सुप्रीतास्तेन दत्तेन प्रीते याम्यैः सदा गच्छति द्वादशाहे विशेषेण उदकुं
भान् प्रयच्छति ७ विधिना तत्र संकल्प घटान् द्वादशसंख्यया एकापि वर्धिनी तत्र पक्वान्नजलपूरिताः
८ विष्णुमुद्दिश्य दातव्याः संकल्प्य ब्राह्मणे शुभे एको वै धर्मराजाय तेन तुष्टेन मुक्तिभाक् ९ चित्रगु
प्ताय चैवैकं गतस्तत्र सुखी भवेत् षोडशी घाः प्रदातव्याः माषान्नजलपूरिताः १० उत्क्रान्तिश्राद्धमार
51 भ्य श्राद्धषोडशकस्य ते षोडशब्राह्मणानां तु एकैकं तु प्रदापयेत् ११ एकादशाहात्प्रभृति देयानि
सघ[illegible]टा[illegible]कं पक्वान्नजलपूर्णा वा यावत्संवत्सरं दिने १२ जलपात्राणि दद्यानि दद्याद्धि घटकानि
द्वि ६ च एकैव वर्द्धिनी तत्र वंशपात्रोपरि स्थिता १३ वस्त्रेणाच्छादितान्येव संयुक्तानि सुगंधिभिः ब्राह्मणेभ्यो
विशेषेण जलपूर्णानि दापयेत् १४ अहन्यहनि संकल्प्यं विधिपूर्वं खगेश्वर ब्राह्मणाय कुलीना
य वेदव्रतविदे तथा १५ विद्याव्रतवते देयं मूर्खे नैव कदाचन समर्थो वेदव्रतो दातारं तारणे रणो
पि च १६ इति श्रीगरुडपुराणे प्रेतकल्पे चतुर्विंशतितमोध्यायः २४ गरुड उवाच दानेन वा एम
घ तीर्थेन तयोर्मध्ये वद प्रभो केन मोक्षमवाप्नोति केन स्वर्गे वसेच्चिरं १ केनासौ वैतेजं तु स्वलो ५२

घा

काद्भूमिमंडलं मानुष्यं केनलभते नरकेकूं न मज्जति २ श्रीभगवानुवाच मानुष्यं भारते खंडे त्वयो द्द
त्रासु जोतिषु नत्राप्यप्रियते जंतुपुनर्जन्मो नविद्यते ३ अयोध्या मथुरा माया काशी कांतिरवंतिका
पुरी द्वारावती चैव सप्तैता मोक्षदायकाः ४ सम्यक्तमिति यो ब्रूयात्प्राणैः कंठगतैरपि मतो मोक्ष
पुरं याति न पुनर्जायते भुवि ५ सकृदुच्चरितं येन हरिरित्यक्षरद्वयं बद्धः परिकरस्तेन मोक्षाय गम
नंप्रति ६ कृष्णकृष्णेति कृष्णेति यो मां स्मरति नित्यशः जलं भित्वा यथा पद्मं नरकादुद्धराम्यहं
७ शालग्राममशिला यत्र यत्र द्वारवती शिला उभयोः संगमो यत्र मुक्तिस्तत्र न संशयः ८ रोपणात्पा
लनात्सेकाद्ध्यानस्पर्शनकीर्त्तनात् तुलसी दहते पापं न्नृणां जन्मशतोद्भवं ९ स्नानहृदे सत्यजले
रागद्वेषमलापहे यः स्नातो मानसे तीर्थे स न लिप्यति पातकैः १० न काष्ठे विद्यते देवो न पाषाणे कदा
चन भावे हि विद्यते देवस्तस्माद्भावो हि कारणं ११ प्रातः प्रातः प्रपश्येत्तुलसी मत्स्यघातिनः न
ते वैकुंठमायांति वित्तवत्तिर्गरीयसी १२ यादृक्चित्तप्रतीतिः स्यात्तादृक्फलं नराणां परलोकगतिस्ता
दृक्सूचीसूत्रविचारवत् १३ ब्राह्मणार्थे गवामर्थे स्त्रीणां बालवधेषु च प्राणत्यागपरो यस्तु स वै

स्यात्

प्रे॰
५२

मोक्षमवाप्नुयात् २४ अनाशनेमृतो यस्तु सर्वे मोक्षमवाप्नुयात् दत्त्वा दानानि विप्रेभ्यः सर्वे मोक्षमवा
प्नुयात् २५ एते वै मोक्षमार्गाश्च स्वर्गमार्गाश्च मेश्रृणु गो गृहे देशविध्वंसे मरणोरणा तीर्थयोः २६ जीवि
तं मरणं वापि द्वयं श्लाघ्यं तपंडितः जीवितं दानभोगाभ्यां मरणं रणतीर्थयोः २७ वधे कोपि गवां स्त्रीणां
बालवृद्धवधेषु च प्राणत्याग परस्ता स्य स्वर्गेवासं लभेच्चिरं १८ हस्तित्रे भृगुक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे तथैव
च प्रभासे श्री स्थले पद्मिनि बुद्धे च त्रिपुष्करे १९ एतेषु च मृतो यस्तु स्वर्गे वसति मानवः । ब्रह्मणोदि
वसं यावत्ततः पतति भूतले २० वर्षवृत्तिं च यो दद्यात् ब्राह्मणाय कुटुंबिने सर्वकुलसमं [illegible] स्वर्गे
लोके वसेच्चिरं २१ कन्यां विवाहयेद्यस्तु ब्राह्मणो वेदवित्तमं इंद्रलोके वसेत्सोपि स्वकुलैः परिवे
ष्टितः २२ वापीकूपतडागानामारामसुरस । [illegible] जीर्णोद्धारं प्रकुर्वाणः पूर्वकर्तुः फलं भवेत् २३
जीर्णोद्धारेणा वा तेषां तत्फलं द्विगुणं भवेत् शीतवातातपहरमपि पर्णकुटीरकं २४ कृत्वा विप्राय
विमानुषे २५ या स्त्री सवर्णासि भ्रुद्धा मृतं पतिमनुव्रजेत् सा मृता स्वर्गमाप्नोति वर्षाणां पूर्वसंख्यया
२६ पुत्रपौत्रादिकं त्यक्त्वा स्वपतिं यानुरोहति लभेतावुभौ स्वर्गकुलस्त्रीभिरलंकृतौ २७ कृत्वा प

दु पेष्यं ददाति कुटुंबि तिस्त्रः कोट्यो ऽर्धकोटी च यानि लोमानि २

रा॰म॰
५२

52

यान्यनेकानि मर्त्यद्रोहमतीमहा प्रक्षालयति सर्वाणि याम्येपतिमनुव्रजेत् २८ तस्याप्यनुव्रताना
रीनाशाये सर्वकिल्बिषं स्वल्पं वा बहुलं वापि नित्यान्नं यः प्रयच्छति २९ चतुर्भिश्चामरैर्युक्तो वि
माने नाधिगच्छति यत्कृतं हि मनुष्येण पापमामरणान्तिकं ३० तत्सर्वं नाशमायाति वर्षवृत्तिप्र
दानतः भूतभव्यभविष्यं च यत्पापं जन्मत्रयार्जितं ३१ प्रक्षालयति तत्सर्वं विप्रकन्याप्रदानतः दश
कूपसमा वापी दशवापीसमः सरः ३२ दशसरःसमा कन्या दशकन्यासमो द्विजः यो वापीनि
र्जले देशे यो दानं निर्धने द्विजे ३३ प्राणिनां यो दयावान्स सभवेल्लोकनायकः एवमादिभिरन्यैश्च
सुकृतैः पुण्यभाग्भवेत् ३४ एतत्ते सर्वमाख्यातं स्वर्गमोक्षस्य साधनं फल्गु कार्यं परित्यज्य स
त्तधर्मवान्भवेत् ३५ दानं दमो दया चेति सारमेतत्त्रयं भुवि दाने साधौ देहि द्रव्यं भूमिलिंगस
पूजनं अनाथप्रेतसंस्कारः कोटियज्ञफलं लभेत् ३६ इति श्रीगरुडपुराणे प्रेतकल्पे इष्टा
पूर्त्तनाम पंचविंशोध्यायः २५ गरुड उवाच सूतकानां विधिं ब्रूहि दयां कृत्वा ममोपरि विवेकाय
हि वितन्वमानवानां हिताय च १ श्रीभगवानुवाच मृते जन्मनि पश्चैव सूतकं स्याच्चतुर्विधं च

प्रे॰ ५३

तुराणामपि वर्णानां सामान्येन विवर्जितं १ उभयत्र दशाहानि कुलस्यान्नं विवर्जयेत् दानं प्रतिग्रहो
होमः स्वाध्यायश्च निवर्त्तते २ देशं कालं तथात्मानं द्रव्यं द्रव्यप्रयोजनं उपपत्तिमवस्थां च ज्ञात्वा
कर्म समाचरेत् ४ गृहाद्बहिः प्रवेशे तु देशान्तरमृतेषु च स्नानं सचेलं कर्त्तव्यं सद्यः शौचं विधीयते ५
आमगर्भाश्च ये जीवा ये च गर्भाद्विनिःसृताः न तेषामग्निसंस्कारो नाशौचं नोदकक्रिया ६ शिल्पिनः
कारवो वैद्या दासीदासाश्च सूतिकाः राजानः श्रोत्रियाश्चैव सद्यः शौचाः प्रकीर्त्तिताः ७ सव्रती मन्त्र
पूतश्च आहिताग्निर्नृपस्तथा एतेषु सूतकं नास्ति यस्य नेच्छन्ति बाडवाः ८ प्रसवे च गृहस्थानां न
कुर्यात्संकरं द्विजः दशाहात्तच्छुध्यति माता अवगाह्य पिता शुचिः ९ सर्वेषां शावमाशौचं माता
पित्रोस्तु सूतकं विवाहोत्सवयज्ञेषु अन्तरा मृतसूतके १० पूर्वसंकल्पितं वित्तं भोज्यान्नं मनुरब्रवी
त् अन्तर्दशाहे स्यातां चेत्पुनर्मरणजन्मनी ११ तावत्स्यादशुचिर्विप्रो यावत्तत्स्यादनिर्दशं उदिते
नियमे दाने आर्त्तो विप्रो निवेदयेत् १२ अंबुमध्ये गवां गोष्ठे विवाहे यज्ञमण्डपे राहोर्दर्शनकाले च
सूतकं न विधीयते १३ तथैव ऋषिभिः प्रोक्तं यथाकाले न दुष्यति मन्मयेन तपसा ... त्ति लभि राम ५३

श्री ३

53

श्चैर्जलैः सह १४ मृत्तिकामह्यचान्नेन स्नात्वा पित्वा विशुध्यति दानं परिषदे दद्यात् सुवर्णं वृषमेव तिला
न् १५ हस्तिसियो छिन्नगात्रे दद्याद्वै ध्रुपासि गुणमेव च चतुर्गुणं तस्मा द्देशं दातव्यं ब्राह्मणे धनं १६ एवं चानु
क्रमेणैव चातुर्वर्ण्ये विशुद्ध्यति ब्राह्मणार्थे विपन्नाये नारी गोग्रहे षु च १७ एतेषां चैव पत्नी दृष्टी
करात्रमशौचकं न तेषामशुभं किंचिद्दिप्राणां शुभकारिणां १८ जलावगाहनेतेषां सद्यः शुद्धिः
र्हा हता विनिवृत्ताय दाष्ट्रा ऽकालमुपस्थिता: १९ तदा विप्रेण द्रष्टव्या शुद्धास्ते ऋषयो वि
दुः २० इति श्रीगरुडपुराणे प्रेतकल्पे सूतकाध्यायः षड्विंशः २६ गरुड उवाच भगवन् ब्राह्मणाः
केचिद्दपमृत्युवशंगताः तेषां कथं भवेन्मार्गः किं स्थाने का गतिर्भवेत् १ किं च युक्तं भवेत्तेषां विधा
नं चापि कीदृशं तदहं श्रोतुमिच्छामि ब्रूहि मे मधुसूदन २ श्रीभगवानुवाच तेषां मार्गगतिस्था
नं विधानं कथयाम्यहं शृणु तार्क्ष्य परं गुह्यं कृतं दुर्मरणोचयत् ३ लंघने ये मृता विप्रा दंष्ट्रिभि
श्चाभिघातिता: कंठग्राहविलग्नानां हीनानां तुंड घातिनां ४ विषाग्निवृषविप्रेभ्यो विसूच्या घा
तमघातका ५ पतनाद्वजलेमग्नाम्लानानां मृत्युसंस्थितिं यांति ते नरके घोरे ये च म्लेच्छादिभिर्हता:

प्रे॰ ६ श्वसृगालादिभिः स्पृष्टाः अदग्धाः कृमिसंकुलाः उल्लंघितमृता ये च महारोगैश्च पीडिताः ७ द्विजशृ
५४ ङ्गिमृता ये च व्याघ्राः पापान्नयोषिताः चंडालादुदकात्सर्पाद्ब्राह्मणाद्वैद्युतादपि ८ दंष्ट्रिभिश्च पशुभ्यश्च
मरणं पापकर्मणां उदक्यासूतिकाशूद्ररजकादिभिदूषिताः ९ तेन पापेन नरकान्भुक्त्वा प्रेतत्वभाजि
नः न तेषां कारयेद्दाहं सूतकं नोदकक्रिया १० न विधानं मृताद्यं च न कुर्यादूर्ध्वदैहिकं एषां तावत्प्रकु
54 र्वीत नारायणबलेर्विधिं ११ सर्वलोकहितार्थाय शृणु पापभयापहं षण्मासे वा हरणो दाहान्त्रिमा
सं त्रिचियस्य तु १२ सार्धमासं तु वैश्यस्य मासार्धं शूद्रे विधीयते गंगायां यमुनायां च नैमिषे पुष्करे तथा
१३ तडागे जलपूर्णे वा कूपे वा विमले जले वाप्यां कूपे गवां गोष्ठे गृहे वा प्रतिमालये १४ तेषां च का
रयेद्दिव्यो विधिं नारायणस्य पूर्वं तु तर्पणं कार्यं मन्त्रैः पौराणवैदिकैः १५ सर्वौषध्यक्षतैर्मिश्रैर्वि
ष्णुमुद्दिश्य तर्पयेत् कार्यं पुरुषसूक्तेन मंत्रैश्च वैष्णवैरपि १६ दक्षिणाभिमुखो भूत्वा प्रेतं विष्णुमि
ति स्मरन् अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधरः अक्षयः पुंडरीकाक्षः प्रेतमोक्षप्रदो भव १७ अत राम
सीपुष्पसंकाशं पीतवाससमच्युतं ये नमस्यंति गोविंदं न तेषां विद्यते भयं १८ तर्पणस्यावसाने तु ५४

वीतरागो विमत्सरः जितेंद्रियमना भूत्वा शुचिर्भान्वालतत्परः १९ तन्न धर्मरतः शांतः प्रियवाग्वाग्यतः

शुचिः यजमानो भवेत्तात्तत्र सर्वबंधुसमन्वितः २० भक्त्या तत्र प्रकुर्वीत श्राद्धानेकादशी च तु सर्वकर्मवि

धानेन शुचिरेकाग्रमानसः २१ ततो व्रीहियवान् दद्यात् दोधूमोश्च प्रियंगवान् हविष्यान्नं शुभां मुद्रां च

त्रोसीवे च तोलिका २२ दापयेत् सर्वसस्यानि शुभ्रां दो समन्वितान् वस्त्रोपानह सयुक्तं दद्यात् दृष्टविधं प

द २३ दापयेत् सर्वविप्रेभ्यो न कुर्यात् संकीर्तनं चने भूमौ स्थितेषु पिंडेषु गंधपुष्पान्नतान्वितः २४ दातव्यं

सर्वविप्रेभ्यो वेदशास्त्रविधानतः शं खया नेयतां त्रेवात पीतां च पृथ्य कू पृथक् २५ आपो देवी मधुम

ती आदि पिंडे प्रकल्पिता द्वितीयेन मः शं भवाय यमाय त्वा तृतीयके २६ ये देवा सश्च तुर्थे च समुद्रं ग

च्छ पंचमे अग्निर्ज्योति स्तु षष्ठे च हिरण्यगर्भ सप्तमे २७ नमस्ते रुद्र अष्टमे नवमे युञ्जा मनतेति च दश

मे या फलिनीति विश्वतश्च तु शिखे कादशे २८ भद्रं कर्णेभिरिति च कुर्यात् पिंडविसर्जनं कृत्वैकादशाहे च

त्पं श्राद्धं कृत्वा परे हनि २९ विप्रानावाहयेत् पश्चाच्चतुर्वेदविशारदान् विद्याशील गुणोपेतान् स्वकीयान्

साधुसंमतान् ३० अव्यंगान्सुप्रसन्नांश्च दुर्मुखान्न कदाचन विष्णुस्वर्गामयः कार्यो रुद्रस्तान्भ्रमयत्तथा

प्रे॰ ५५ ३१ ब्रह्माणोप्यमयस्तत्र यमो लोहमयो भवेत् अग्निमीळे इति मंत्रेणापूर्वे तोयप्रजापतिं ३२ इषेत्वोर्जे इति
मंत्रेण दक्षिणे छागयये घर्मं अग्न आयाहि मंत्रेणागो विंदं पश्चिमे न्यसेत् ३३ मध्ये मंडलके कृत्वा छागप
दर्भमयो नरः ब्रह्मादिषु तु सत्याहः प्रेतश्च पंचमः ३४ पृथक् कुंभेष्वथ तेष्वापि पंचरत्नसमन्वि
ताः युग्मयज्ञोपवीतानि पृथक् कुसुमानि च ३५ जपे कुर्यात् पृथक् तेषु ब्रह्मादिदेवतासु च पंचसू
पा॰ ५ क्तानि कुर्वीत देवतानां यथा विधि ३६ जलधारां ततः कुर्यात् पिंडं पिंडं पृथक् पृथक् शंखे वा ताम्रपात्रे
55 वा ज्ञामेषु मन्मये तथा ३७ तिलोदकं समादाय सर्वौषधिसमन्वितं आसने ऽप्यनंतं छत्रं मुद्रिका च क
मंडलु ३८ भाजनं भोज्यधान्यं च वस्त्रमंगुष्ठविधं पदं ताम्रपात्रं तिलैः पूर्णं हिरण्यं सदक्षिणा ३९ दद्या च ५
द्ब्राह्मणमुख्याय विधियुक्तं खगेश्वर ऋग्वेदपाठके दद्यात् ज्ञानसम्पावसुधा ४० यजुर्वेदमयो वि
प्रे दद्यात् सांचपयस्विनी सामगाय पृथिवी दद्यात् प्रदद्यात् कलधौतकं ४१ यमो देशे तिलोलोहं ततो दद्याद्
दक्षिणां एवं तान् सर्वान् समाख्यातो नारायणो न लिखेत् ४२ पश्चात् सुतं जलकं कार्यं सर्वौषधिसमन्वितं प राम
लाशस्य च वृत्तानां विभागं शृणु काश्यप ४३ कृष्णाजिनं समास्तीर्य कुशैश्च पुरुषाकृतिं शतं तत्र पत्र ५५

पञ्चषष्टिपुनैर्वृन्तैः प्रोक्तो ह्यस्थिसंचयः ४४ विन्यसेत्तानि वृन्तानि अंगेष्वेषु पृथक्पृथक् चत्वारिंशच्छिरोभा
गे ग्रीवायां दश विन्यसेत् ४५ विंशत्युरःस्थले दद्याद्विंशतिर्जठरे तथा बाहुद्वये शतं दद्यात्कटिदेशे च
विंशति ४६ ऊरुद्वये शतं चापि त्रिंशज्जंघाद्वये न्यसेत् दद्याद्द्वादश पृष्ठे शिश्ने षड्वृषणोस्तथा दश ४७
पादांगुलिविभागे च एवमस्थीनि विन्यसेत् नालिकेरं शिरःस्थाने तुंबं दद्याच्च तालुके ४८ पंचर
त्नं मुखे दद्याज्जि[illegible]यां कदलीफलं आंत्रे पुवालकं दद्यात्तिलकल्कं च संधिषु ४९ वसायां मृत्तिकां द
द्यात् मज्जे चैव मूत्रके गंधकं धातवो दद्याद्धरितालं मनःशिला ५० पारदं रेतसः स्थाने पुरीषे पित्तलं तथा
यवपिष्टं तथा मांसे मधु शोणित एव च ५१ केशेषु च जटाजूटं त्वचायां चर्मगात्वचा कर्णयोस्तालपत्रं च
स्तनयुग्मे च गुंजका ५२ नासिकायां शतपत्रं कमलं नाभिमंडले वृंताकं वृषणद्वंद्वे लिंगे स्यादूर्जेरुकं ग
५३ घृतं नाभ्यां प्रदेयं स्यात्कौपीनं च त्रपुःस्मृतं मौक्तिकं स्तनयोर्मध्ये कुंकुमेन विलेपनं ५४ कर्पूरागु
रुधूपैश्च शुभैर्माल्यैः सुगंधिभिः परिधानं पट्टसूत्रैर्हृदये रुक्मकं न्यसेत् ५५ ऋद्धिं वृद्धिं भुजौ द्वौ च चक्षुर्भ्यां
च कपर्दिके सिंदूरं नेत्रकोणे तु ताम्बूलाद्युपहारकैः ५६ सर्वौषधियुतं प्रेतं कृत्वा पूजोपयोजितं साग्नि
के चापि विधिना यत्र पात्रन्यासे क्रमात् ५७ श्रीर्वे च पुनः तस्मैतिष्ठमेव वहन्तोति च प्रेतस्य पावनं कृत्वा साल

प्रे ५६

ग्रामसन्निलोद्रकैः ५८ विष्णुमुद्दिश्य दातव्या सुशीला गौः पयस्विनी तिला लोहं हिरण्यं च कार्पासं लवणं तथा स
प्तधान्यं क्षितिर्गावः एकैकं पावनं स्मृतं तिलपात्रे ततो दद्यात् पददानं तथैव च ६० ततो वैतरणी देया सर्वाभर
णभूषिता कर्त्तव्यं वै स्वयं श्राद्धं प्रेतमुक्त्यर्थमात्मना ६१ प्रेतमोक्षं ततः कुर्यात् हृदि विष्णुं प्रकल्पयेत् श्री
मूर्विष्णुरिति संस्मृत्य प्रेतं च स्मृतमेव च ६२ अभिदाघं ततः कुर्यात् स्नानकं स्यात् दिनत्रयं दशाहं गर्त्तपिंडं च
कर्त्तव्यं प्रेतपूर्वकं ६३ सर्वं वृषविधिं कुर्यात् प्रेतो मुक्तिमवाप्नुयात् ६४ इति श्रीगरुडपुराणे प्रेतकल्पे ना
रायणबलिर्नामाध्यायः सप्तविंशः २७ श्रीभगवानुवाच वृषोत्सर्गं प्रकुर्वीत विधिपूर्वं खगेश्वर का
र्त्तिकादिषु मासेषु पूर्णिमास्यां दिने तथा १ विवाहोत्सर्जनं श्राद्धं नान्दीमुखमुपक्रमेत् कुर्याद्ध्रुवस्व
संस्कारानभिस्थापनमेव च २ वाप्यां कूपे गवां गोष्ठे स्थाप्यो वै विधिवत्ततः विवाहविधिना सर्वं कु
र्याद्ब्राह्मणवाचनं ३ पात्रासादनं अपरां सुयमनकुशोदकं पर्युक्षणं ततो होमं च कुर्याद्द्वे ब्राह्म
णोनच ४ आघारावाज्यभागौ च चरुं चैव प्रदापयेत् शृणु मे हरतीमंत्रं षडाहुतयः स्मृताः ५ आ
घारावाज्यभागौ च पायसंमिश्र देवताः रुद्राय शर्वाय पशुपतये उग्राय अशनाय च ६ महादेवाय ई

58

घा

राम ५६

शानायभूवायचपथ्यवृपथ्यवृ एतेभ्युसस्यहोमःस्यात्षागावस्त्रमंत्रकः ७ उभयोःस्विष्टहोमोमस्त्रर
णापायसेनच पायसेनव्याहृतिभिःप्रायश्चित्तेप्रजापतिः ८ संहृत्यवप्राशनंकुर्यात्सर्णीतायाविमोक्षणं
पवित्रप्रातिपत्तिश्चब्राह्मणोदक्षिणांततः ९ षडंगरुद्रजाप्येनप्रेतोमोक्षमवाप्नुयात् एकवर्णांवृषंचैव
सहवत्सतरीस्वगा १० स्नापयित्वाततःकुर्यात्सर्वालंकारभूषितौ प्रतिष्ठाप्यततोयुग्मंप्रेतमोक्षमवा द्व४
प्नुयात् ११ पुच्छेतर्पणंकार्यंविधिनामंत्रपूर्वकं ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दक्षिणाभिश्चतोषयेत् १२ ण्।५
ततःश्राद्धंसमारभ्यएकोद्दिष्टंयथाविधि जलमन्नंतथादेयंप्रेतोद्धरणहेतवे १३ द्वादशाहेतनस्ना
र्द्धंकुर्यान्मासानिषोडशे एवंविधिसमायुक्तःप्रेतोमोक्षमवाप्नुयात् १४ इतिश्रीगरुडपुराणेप्रेत
कल्पेवृषोत्सर्गकथनंनामाष्टविंशोध्यायः २८ श्रीभगवानुवाच यथाधेनुसहस्त्रेषुवत्सोविंदतिमा
तरं एवंपूर्वकृतंकर्मकर्त्तारमनुगच्छति १ आदित्योवरुणोविष्णुर्ब्रह्मासोमोहुताशनः शूलपाणिश्च
भगवान्अभिनंदंतिभूमिदं २ नास्तिभूमिसमंधर्मोनास्तिभूमिसमोविधिः नास्तिसत्यसमोधर्मोनान
तात्पातकंपरं ३ अग्नेरपत्यंप्रथमंसुवर्णंभूर्वैष्णवीसूर्यसुताश्चगावः लोकत्रयंतेनभवेत्प्रदत्तंयःकां
चनंगांचमहींचदद्यात् ४ त्रीणिपापहरंतिदानानिगावःपृथ्वीसरस्वती नरकादुद्धरंत्येतेजपवापनदोहना तु॥५॥
दान१

कृत्वा महान्ति पापानि रौद्राणि विपुलान्यपि ॥ अपि गोचर्ममात्रेण भूमि २

मु न

प्रे० दानेन मुच्यन्ति ६ हरन्तं भूमिलोभेन निर्बाधितं निवारयेत् स पापाति न रके घोरे यावदाभूतसंप्लवं ७ अकार्त्ते
५७ र्वैन कर्त्तव्यं प्राणैः कंठगतैरपि कर्त्तव्यमेव कर्त्तव्यमिति वेदविदो विदुः ८ अकरप्रवर्त्तनेन पापं गोसहस्र
तुल्यं वृत्तिच्छेदे द्विजन्मनामपि पापं तत्तुल्यं च ९ तयोरप्रवर्त्तने चैव सहस्रधेनुदानफलं लभेत् नफल
मेकामा हर्त्ता पुनर्दत्तं गवां शतमपि १० एकां हृत्वा शतं दत्वा न तेन प्रतिष्ठितो धर्मः १ स्वयमेव तुयो द
घात्स्वयमेव प्रबाधते सपापो नरकं याति यावदाभूतसंप्लवं ११ न चाश्वमेधेन तथा विधिवद्दक्षिणा निंद
वता अपतिकर्षिते दीने ब्राह्मणोपरि रक्षिते १२ ब्रह्मस्व परियुष्टानि वा हर्नो बलानि च युद्धकाले वि
शीर्यते सिकता सेतवो यथा १३ स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत वसुंधरां षष्टिवर्षसहस्राणि विष्ठायां जा
यते क्रिमिः १४ ब्रह्मस्वं प्रणयाद्भुक्तं दहत्यासप्तमं कुलं तदेव पापरूपेण दहत्येनान्न संशयः १५ लोह
चूर्णाश्मचूर्णं च विषं च संजरयेन्नरः ब्रह्मस्वं त्रिषु लोकेषु कः पुमान्जरयिष्यति १६ देवद्रव्यविनाशे
न ब्रह्मस्वहरणेन च कुलान्यकुलतां याति ब्राह्मणातिक्रमेण च १७ ब्राह्मणातिक्रमो नास्ति विप्रे वि च३
घाविवर्जिते ज्वलंतमग्निमुत्सृज्य न हि भस्मनि हूयते १८ संक्रान्तौ यानि दानानि हव्यकव्यानि दातृभिः राम
सप्तकल्पशतं यावत्तावत्स्वर्गे महीयते १९ जलं न येषां तुलसी विमिश्रं पादोदकं हृत्स्म शिलासम ५७

भागधेयः करो बलिः वर्षकादिभ्यो राजग्राह्यभागः अकरस्यानेकरप्रवर्त्तनं ॥२॥

शू४

द्रव्यं नित्यं त्रिसंध्यञ्च वतेन गात्वं वेगेंद्रते धर्मबहिष्कृता नराः २० प्रतिग्रहाध्यापनयाजनेषु प्रतिग्रहं श्रे
ष्ठतमेव वदंति प्रतिग्रहात्सिध्यति जाप्यहोमैर्नयाजनैः कर्म पुनंति वेदाः २१ यः करोति सदा होमं पूर्णपाक
विवर्जितः स तु पूर्णामपि महीं प्रतिगृह्य न लिप्यति २२ इति श्री गरुडपुराणे दानमहिमाध्याय एको
नत्रिंशः।२९ श्रीभगवानुवाच जलाग्निबंधनैर्दं प्रव्रज्यानां समुद्भवे एते दश विशुद्ध्यंति दत्वा
धेनुं तथा वृषं १ यावद्द्वादशवर्षः स्याच्चतुर्वर्षाधिकस्य च प्रायश्चित्तं चरेन्माता पिता चान्ये पि बांधवाः
२ तस्माद्वनरको नास्ति नापराधीन पातकं राजदंडो न तस्यास्ति प्रायश्चित्तं न विद्यते ३ रजस्वदर्शने
नारी स्याद्यातुरा स्त्री भवेद्यदि प्रायश्चित्तं चतुर्थ्यां निःसंघः स्नात्वा विशुद्ध्यति ४ आतुरे स्नानमुत्पन्ने द
शतकृत्वो ह्यनातुरः स्नात्वा स्नात्वा स्पृशेदेनं ततः शुद्ध्येत्स आतुरः ५ इति श्री गरुडपुराणे प्रेतकल्पे
आतुरस्नानविधिर्नाम त्रिंशोध्यायः ३० श्रीभगवानुवाच स्वेच्छया तार्क्ष्य मरणं ये गिदंष्ट्रिसरीसृ
पैः चंडाला द्रात्मघातैश्च विषाद्यैस्ताडनैस्तथा १ जलाग्निगतवातैश्च निराहारादिभिस्तथा ये षामे
वं भवेन्मृत्युः प्रोक्तास्ते पापकर्मिणः २ पाखंडसंश्रिता ये च महापातकिनस्तथा म्रियंते व्यभिचाराद्येर्या

सम्बंर॥१॥ आवसथ्याग्निः॥२ गार्हपत्याहवनीयदक्षिणाग्निषु॥२॥

प्रे° कूटपतितास्तथा ३ न तेषां हि वृद्धपिंडादिसंस्कारो न सपिंडनं श्राद्धानि मासिकान्येवं विमवे पितृसंभ
५८ वः ४ वैतानं प्रक्षिपेदप्सु गृह्याग्निं च चतुष्पथे पात्राणि निर्दहेदग्नौ सापिंडके यापकर्मणि ५ पूर्णी संव
त्सरे तेषामित्यं कार्यं दयालुभिः एकादशीसमासाद्य शुक्लपक्षेथ वा तप ६ विष्णुमयं च संपूज्य गंध
पुष्पाहृतादिभिः दशपिंडान् घृताक्तोक्तदर्भैः सुमधुसंयुतान् ७ यज्ञोपवीति सतिलान् ध्यायेन्न वि
58 ष्णुमयं तथा दक्षिणाभिमुखस्तस्मीमेकैकं निर्वपेत्तु तान् ८ उद्धृत्य मिश्रितान् पश्चात्तीर्थे घंभसि
निक्षिपेत् क्षिपन् संकीर्तयेत्तासु नामगोत्रं प्रेतस्य च ९ पुनरभ्यर्चयेद्विष्णुं यमं कुसुमचंदनैः धूप
दीपैः सनैवेद्यैर्भक्ष्यभोज्यसमन्वितैः १० तस्मिन्नुपवसेदह्नि द्विजांश्चैव निमंत्रयेत् कुलविद्यातपो
युक्तान् साधुशीलसमन्वितान् ११ नवसप्ताथवा पंच वा स्वसामर्थ्यानुसारतः अपरेह्नि च मध्याह्ने य
मं विष्णुं तथार्चयेत् १२ उदङ्मुखांस्ततो विप्रान् सम्यगुपवेशयेत् आवाहनार्घ्यदानाद्यैर्विष्णुय
मसमन्वितान् १३ यज्ञोपवीतिको भूत्वा प्रेतनाम प्रकीर्तयेत् प्रेतं यमं च विष्णुं च स्मरन् श्राद्धं समा
रभेत् १४ अन्येभ्यश्चापि सर्वेभ्यः पिंडदानार्थमुद्धरेत् प्रथ मृष्टयत्कं पिंडांश्च पंच दद्यात्क्रमेण तु १ आम ५८

प्रथमं विष्णवे दद्याद्ब्रह्मणे केशवाय च प्रमाय यजमानश्च प्रेतायापि च पंचमं १६ नामगोत्रे स्मरेत्तस्य
विष्णुशब्दं च कीर्त्तयेत् नमस्कारं विधायाथ पंचमं पिंडमुद्धरेत् १७ दद्याद्दत्तं द्विजातिभ्यस्ततो बलिं दक्षि
णास्तथा एकं विप्रं विशिष्टतमं हिरण्येन प्रपूजयेत् १८ गोभूमिवस्त्रदानाद्यैः शक्त्या प्रेतं स्मरेच्च तं त
तस्तिलांश्च विप्रेभ्यो दर्भयुक्तेन पाणिना १९ नामगोत्रे स्मरन् दद्याद्विष्णुः प्रीतोऽस्त्विति ब्रुवन् अनु
व्रज्य द्विजान्यथाशक्ति तिलांभो दक्षिणामुखः २० कीर्त्तयेन्नाममंत्रेण तु विप्रीतोऽस्त्विति ब्रुवन् मित्रबंधुज म५
नैः सार्धं ततो भुंजीत वाग्यतः २१ प्रतिसंवत्सरं दर्वी कूपको द्विष्टविधानतः एवं कृते गमिष्यति
स्वपाकं पापकर्मिणः २२ सपिंडिकरणादौ तु कृते नैवाप्नुवंति ते अन्यः कश्चित्प्रमादेन म्रियते यदि
दकाद्रिभिः २३ संस्कारप्रमुखं तस्य सर्वं कुर्याद्यथाविधि प्रमादाद्विद्यया वापि न गच्छेत्सर्पतो मुखं
सर्पदष्टमृतानां तु विधाने च ... काश्यप यस्मिन्मासे मृतो यस्तु तस्य मासस्य पंचमी २५ पक्षयोरु
भयोर्नागपंचमीति प्रजापते तस्यां विधानं कर्त्तव्यं नात्र कार्या विचारणा २६ कुर्यात्पिष्टमयीं ... लो २२
नागस्यालिख्य भूतले प्रतिष्ठां नैव कुर्वीत त्वये वा विनिवारिते २७ अर्चयेद्घासितैः पुष्पैः सुगंधैश्च

दनैस्तथा नद्द्याद्धूपदीपं घृतं दत्वान्नमिश्रितं तृप्तियेत् २८ आमपिष्टं ततो देवान्नेन्नीरं च विनिवेदयेत् उपस्थ
पवदेदेवं मुंच त्वं दृष्टदूषणां २९ मधुरत्तद्दिने श्रीयादेवं तंच समापयेत् सौवर्णां शक्तितो नाग ततो दद्या
द्द्विजातये ३० गां च दत्वा ततो ब्रूयात्प्रीयतां नागराडिति यथाविधानि कुर्वीत कर्माण्येतानि पूर्ववत् ३१
स्वशाखोक्तविधानेन कुर्यादित्थं यथा तथैं प्रतनान्मोचयेत्तं तु स्वर्गं गीमाकूसमवेत्स्वग ३२ तस्माद्विधा
नं कुर्वीत सर्पदृष्टस्य तस्य हि अन्यथा नरके घोरे सर्पयोनिं व्रजेच्च सः ३३ इतिश्री गरुडपुराणे दुष्ट
मरणप्रकरणं नामैकत्रिंश: ३१ श्रीभगवानुवाच प्रत्यक्षश्राद्धमेवं ते कथयामि खगोत्तम प्रत्यक्षं
पार्वणं नैव कुर्यात्तां हुते जोरसौ १ विधिनावेतरे कुर्यादेकोद्दिष्टं स्वशक्तितः सापिंडकस्य पुत्रोस्यात्ता
मनग्नीः ह्ते ऽजौरसौ २ एकोद्दिष्टं न कुर्यात्प्रत्यक्षं तस्य पार्वणं पदाप्यन्यतरः साग्निः पुत्रो वा यदि
नापिता ३ प्रत्यक्षं पार्वणं तत्र कुर्यात्ताहोत्रजौरसौ अनग्नयः साग्नयो वा पुत्रा वा पितरोपि वा ४ ए
को दिष्टं सुतैः कार्यमन्यैः प्रत्यक्षं कवित् प्रत्यक्षं ततया कार्यं न यावोडशकं नवं ५ भर्त्तारमनुया
तायो भार्या याभर्तुरेव च प्रत्यक्षं पार्वणं कार्यं तस्य सर्वैः सुतैरपि ६ एकोद्दिष्टमपुत्राणां प्रसांस्या प्रम

घोषितामपि एकोद्दिष्टे कुशाग्राद्याः समुल्लापनत्कर्मणि ७ बहिर्लूनाः सल्लूनाश्च श्राद्धं वद्धेहलतेस्तदा
कर्त्तव्ये पार्वणे श्राद्धे आशौचं यदि जायते ८ आशौचापगमे कुर्याच्छ्राद्धं हि तद्दिनत्रयं एकोद्दिष्टे च
संप्राप्ते यदि विघ्नं प्रजायते ९ मासेन्यस्मिंस्तिथौ तस्यां कुर्यात्तच्छ्राद्धं तदेव तु तूष्णीं श्राद्धं तु शूद्राणां भा
र्यायास्तत्सुतस्य वा ११ कन्यायाश्च द्विजातीनां नवै वै तद्द्विजस्य वा एककाले गतासूनां बहूनामथ
वा द्वयोः १२ तंत्रेणाग्रपर्णी कृत्वा कुर्याच्छ्राद्धं पृथक् पृथक् दद्यात्पूर्वं मृतस्यादौ द्वितीयस्य पुनः पुनः
तृतीयस्य ततः कुर्यात्सन्निपातेष्वयं विधिः १३ इति श्रीगरुडपुराणे प्रासपद्दश्राद्धप्रकरणं नाम द्वात्रिं
शोध्यायः ३२ श्रीभगवानुवाच नष्टायते मृता हि श्रीत्समीते प्रोषिते सति मासश्चैव विज्ञातस्तस्य दर्शे समा
मृताह्निकं १ यदा मासो न विज्ञातो दिनमेव न तत्तथा तदा मार्गशिरे मासि माघे वा तद्दिने भवेत् १ दि
नो नष्टातो मर्त्यस्य प्रस्थानस्य पुनर्यदा श्रुत्वा दिने तु ग्राह्यं तद्दिने तस्य चोदितं २ प्रस्थानस्यापि न ज्ञा
तौ दिनमासौ यदा पुनः मृतवार्त्ताश्रुते ग्राह्या पूर्वोक्तस्य क्रमेण तु ४ प्रवासमंतरेणापि स्यातां तौ विस्मृतौ
यादा तदा तावेव तौ ग्राह्यौ पुर्ववन्मृताह्निकं ५ एषावस्था प्रोषितस्य कश्चिन्म्रियते गृहे आशौचा

प्रे° ६०

60

पणमेयत्रप्रारब्धेश्राद्धकर्मणि ६ प्रत्यागतश्चेज्जानातितम्बवन्नगृहीतदा आशौचान्गृहिणस्तेचनद्या
देस्तहमवेत् ७ पुत्रादिनापहारंच श्राद्धंसांवत्सरादिकं समापयतितथापिगृह्णातिष्ठति दूरतः ८ यस्य
भोक्ताचविज्ञातंतस्तृतत्कृद्धिविधितथा भोक्तुरेवतदाही बोनान्योदाताप्रदुष्यति ९ इत्युक्तेनप्रकारेणायः
कुर्यान्मृतवासरं अविज्ञातमृताहस्य मृततैर्नारयेत्तुसः १० इतिश्रीगरुडपुराणेप्रेतकल्पेअज्ञात
मृत्सुदिनप्रकरणंनाम त्रयस्त्रिंशोध्यायः ३३ श्रीभगवानुवाच नित्यश्राद्धेचगंधाद्यैर्द्विजानभ्यर्च्यश
क्तितः सर्वान्पितृगणान्सम्यक्संनहि वैकल्पयोजयेत् १ आवाहनेस्वधाकारंपिंडाग्नौकरणादिकं
ब्रह्मचर्यादिनियमोविश्वेदेवास्तथैवच २ नित्यश्राद्धेनकुर्वीतभोज्यंचान्नंप्रकल्पयेत् देवानुद्दिश्य
विश्वाद्दीनंदद्याद्वाद्विजभोजने ३ तन्नित्यश्राद्धवत्कार्यंदैवश्राद्धंतदुच्यते मातुःश्राद्धंतुपूर्वेणाउताहो
चेतकंतथा ४ पश्चान्मातामहश्राद्धमेवनांदीमुखोविधिः पितृभ्यःकल्पयेत्पूर्वंमातृभ्यस्तदनंतरं ५ मा
तामहेभ्यस्ततोदद्यान्नांदीश्राद्धेविधिःस्मृतः मातुःश्राद्धंतुविप्राणामलाभेतुकुलोन्विताः ६ पतिपुत्रा
न्विताःसाध्वीर्याविताष्टौचभोजयेत् इष्टापूर्तादिकेश्राद्धेयदाश्राद्धंसमाचरेत् ७ उत्पादितनिमित्तेषुनित्य

राम
६०

पु ३

श्राद्धं च क्रियते नित्यं दैवं च यद्धर्मकाम्यं नैमित्तिकं तथा ८ श्राद्धान्युक्तप्रकारेण कुर्वन्सिद्धिमवाप्नुयात् ९ इति
श्रीगरुडपुराणे प्रेतकल्पे नित्यश्राद्धप्रकरणं नामाध्यायश्चतुस्त्रिंशः ३४ गरुड उवाच सुकृतस्य प्रभावेण
स्वर्गो नानाविधो नृणां भोगसंख्या शिवरूपं च यत्नं द्विपक्षक्रमः १ सत्यं पुण्यवतामेव जायते तत्र पक्षे च सत्यस
त्यं पुनः सत्यं हि वाक्येन चान्यथा २ धर्मो न पतिना धर्मः सत्यं जयति नानृते क्षमा जयति न क्रोधो विष्णुर्जयति नासु
रः ३ तद्वै सत्यं मया ज्ञातं सुकृतात् क्षोभनं भवेत् यथोत्कृष्टतमं पुण्यं तथोत्कृष्टतरो भवेत् ४ एकं तु श्रोतुमिच्छा
मि पापिनो ये विमानगाः येन कर्मविपाकेन यथा निरयभागिनः ५ यां यां योनिमवाप्नोति यथारूपं च जायते
तन्मे वद सुरश्रेष्ठ समासेनापि कथ्यते ६ श्रीभगवानुवाच शुभाशुभफलं तार्क्ष्य भुक्त्वा भोगान् शुद्धिह जा
यते लक्षणैर्येस्तु तानि मे शृणु सत्तम ७ गुरुरात्मवतां शास्ता राजा शास्ता दुरात्मनां इह प्रच्छन्नपापानां
शास्ता वैवस्वतो यमः ८ प्रायश्चित्ते त्वचीर्णे तु यमलोके ह्यनेकशः यातनाभ्यो विमुक्तानां मने कांजीवसंस
तिं ९ गत्वा मानुषभावं तु पापचिह्ना भवंति ते अहं तान्यपि चिह्नानि कथयामि खगोत्तम १० भुक्त्वा पापान्यने
कानि यातनाः पापसंक्षये निस्तीर्णयातनास्ते तु लोकमायांति चिह्निताः ११ गरुडोन्नतवाहिस्यान्मूकः स्वेवग
वान्तते ब्रह्महा जायते कुष्ठी श्यावदंतस्तु मद्यपः १२ कुनखी स्वर्णहरणः दुश्चर्मा गुरुतल्पगः संयोगी हि

प्र° ६२

61

नजातोस्याद्दरिद्रोऽदत्तदानतः १३ ग्रामसूकरतां याति अयाज्ययाजको द्विजः खरो पैशून्यवादी स्यात्काकोनि
मंत्रभोजनात् १४ अपरिक्षीतभोजी स्याद्वानरो विजने वने बहुतर्जको मार्जारः स्यात्खद्योतः कक्षदाहकः १५
अविद्यो योऽपपठेन्नूबलिवर्दो भवेत्तु सः अन्नपर्युषितं विप्रे प्रदद्यन्कुब्जतां व्रजेत् १६ मात्सर्यादपि जात्यं
धो जन्मांधः पुस्तकं हरन् फलानामपहर्त्ता च मृतापत्यो भवेत्तु सः १७ मत्तो वानरतां याति तन्मुक्तो ग
लगंडवान् अदत्वा भक्तमश्नाति अनपत्यो भवेत्तु सः १८ वृक्षहन्नभवेन्मोघागरद्धः पवनाशनः प्रव्र
ज्यागमनात्षंढो भवेत्स ए पिशाचकः १९ आप्राप्तयौवनो सेवेद्वो स सर्प इति श्रुतिः गुरुदाराभिला
षी चह्न कलासो भवेत्तु सः २० जलप्रस्रवणं यस्तु भिंद्यात्स मत्स्यो भवेन्नरः अविक्रेयं विक्रयन् वैविक
टाक्षो भवेत्तु सः २१ अयोनिगो वृको भूयाद्दुलूकः क्रयवंचनात् मृतस्यैकादशाहे तु भुंजानः श्वाभिजा
यते २२ प्रतिश्रुत्य द्विजेभ्योर्थमदद्वन्जंबुको भवेत् राज्ञीगतो भवेद्दुष्ट स्तस्करो भिक्षुग्राहकः २३ परि
वादाद्द्विजातीनां लभते कच्छपीतनुं लमेद्देवं लकमांसर्पयोनिं चंडालसन्निकां २४ दुर्भगः फलविक्रे
ता वृषं च वृषलीपतिः मार्जारो ग्निपदास्पृष्टा रोगवान्परमांसभुक् २५ साद्ध्यागमनोत्पंढो दुर्गंधश्च

राम
६२

सुगंधद्रुत पदातहायपारकांस्वल्पंवापदिवाबकु २६ इत्वावैयोनिमाप्नोतितिरश्वांनात्रसंशयः एव
माद्यानिविक्रानिद्यान्यान्यपिवगेश्वर २७ स्वकर्मविहितान्येवदृश्यंतेयैस्त्वमानवाः एवंदुःकर्मकर्त्ताहिदु
क्तस्वनरकाक्रमात् २८ जायतेकर्मशेषेणुस्त्त्वविन्नासुयोनिषु ततोजन्मशतंमृत्युः सर्वजंतुषुकाश्यप
२९ जायतेनात्रसंदेहः समीमृतेशुभाशुभे स्त्रीपुंसोस्त्वप्रसंगेनमीलितेशुक्रशोणिते ३० पंचभूतसमी
पेतेसुपुष्टः परमःपुमान् इंद्रियाणिमनःप्राणाज्ञानमायुः सुखंधृतिः ३१ धारणाप्रेरणंदुःखंमदोहंका
रमेवच प्रयत्नाकृतिवर्णांतुसविद्वेषोभवाभवौ ३२ तस्येदमात्मनासर्वंनामदेहादिभागवाः स्वकर्मबं
धस्यतदागर्भेवृद्धिंभवेदिति ३३ पुराभयायथाप्रोक्तंजेतोर्हिलक्षणंत्विदं एवंप्रवर्त्ततेचक्रंभूतग्रामेच
तुर्विधे ३४ समुत्पत्तिर्विनाशश्चजायतेसर्वदेहिनां ऊर्ध्वंगतिःस्वधर्मेणह्यधर्मेणत्वधोगतिः ३५ जा
यन्तेसर्ववर्णानांस्वधर्मोबलवान्खग देवत्वेमानुषत्वेचदानभोगादिकाःक्रियाः ३६ यद्यदृश्यंवैनतेय
तत्सर्वंकर्मजंफलं अकर्मविरतेघोरेकामक्रोधसमन्विते ३७ अशुभेकर्मणिप्राज्ञनरकेमज्जतेध्रुवं या
गोवैतरणीनामयमद्वारेमहासरित् ३८ यत्समागाधमादेवीप्लावतावेमहाभया शतयोजनविस्ती
र्णा पृथुत्वेसामहासरित् ३९ अगाधादुस्तरापापैः दृष्टमात्राभयावहा पूयशोणितनोयाघामासमंकु ति२

प्रे° ६२

62

लकर्दमा ४० आगतं पापिनं दृष्ट्वा नानाभयसमावृता क्षिप्यते सत्वरं तोयं तापमध्ये वृतं यया ४१ कृमि
भिः संकुले पूर्णे वज्रतुंडैः समावृते शिशुमारैश्च मकरैर्वज्रकर्तरसंनिभैः ४२ अन्यैश्च जलजीवैश्च
हिंसकैर्मांसभेदिभिः तप्यंते द्वादशादित्याः प्रयांति यथाहिते ४३ पतंति तत्रैव मर्त्याः कर्दमानास्तु पा
पिनः। हा स्त्रीणां पुत्र तातेति विलपंति मुहुर्मुहुः ४४ वितरंति विमज्जंति ग्लानिं यछंति जंतवः पक्षु वि
धैः प्राणिगणो दृष्ट्वा सा महानदी ४५ तरंति तस्या दानेन अन्यथा च पतंति वै मातरं ये च मन्यंते आचा
र्यं गुरुमेव च ४६ अवमन्यंति ये मूढास्तेषां वासस्तु संततं पतिव्रतां साधुशीलां मूढां धर्मेण निश्चि
तां ४७ परित्यजंति ये मूढास्तेषां वासस्तु संततं विश्वासप्रतिपन्नानां स्वामिमित्रतपस्विनां ४८ स्त्रीबा
लविकलाहीनां छिद्रं च प्रेक्षयंति ये पच्यंते तत्र मध्ये तु कर्दमानास्तु पापिनः ४९ श्रांतं बुभुक्षि
तं विप्रं यो विघ्नायोपसर्पति आहूय नास्ति यो ब्रूयात्तस्य वासस्तु संततं ५० ब्राह्मणाय प्रतिश्रु
त्य यथार्थेन ददाति चेत् कृमिभिर्भक्ष्यते सोपि यावदाभूतसंप्लवं ५१ अग्निदो गरदश्चैव कूटसा
क्षी च मद्यपः यज्ञविध्वंसकश्चैव राज्ञीगामी च पैशुनी ५२ कथाभंगकरश्चैव स्वयं दत्तापहारकः एम

६२

शूद्रस्तु कपिलादुग्धपानान्नरकं वसेत् २

तेन वै सेतुविभेदी च परदारप्रधर्षकः ५३ द्विजो गोरसविक्रेता न तथान्यो वृषलीपतिः गोधनस्य तथा
न्नस्य पानभेदं करोति यः ५४ कन्याभि दूषकश्चैव दानं दत्वानुतापकः शूद्रस्तु कपिलापायी ब्राह्म
णो मांसभोजनः ५५ एवंविधा सोढेत्ती नैमा विचारः कथा क्वचित् कपिलो नास्ति क्रूरः शूद्रः सततस्त्वा
मज्जते ध्रुवं ५६ सदा हेवीस दानो धीनिजवाक्यप्रमाणकृत् पतोहतछे स्कोनित्यं वैतरण्यां वसेद्ध्रुवं
५७ कदापि भाग्ययोगेन तरणेच्छा भवेद्यदि सानुकूला भवेद्धेनु तदा कर्णायकाश्यप ५८ अ
यने विषुवे पुण्ये व्यतीपाते दिनत्रये चंद्रसूर्योपरागे च संक्रांतौ दर्शवासरे ५९ अन्येषु पुण्य
कालेषु दीयते दानमुत्तमं यदा तदा भवेद्वापि दद्याद्दानं द्विजातये ६० कलिकालेषु पद्मीद्यतः
संपत्ति रक्षिता च रक्षिता शोभना विभवो नास्ति संततं ६१ नित्यं संनिहितां मत्तुः कर्तव्यो धर्मसं
ग्रहः दासी वा पाटलो वापि कुर्याद्वैतरणीं नरः ६२ स्वर्णशृंगी रौप्यखुरां कांस्यपात्रोपदोह
नीं कृष्णवस्त्रयुगच्छन्नां ताम्रपृष्ठीं स्वलंकृतां ६३ कार्पाससद्रोणशिखरे आसीनं ताम्रभाज
नेयमं हैमं प्रकुर्वीत लोहदंडसमन्वितं ६४ इक्षुदंडमयं बध्वा उडुपं दृढबंधनैः उडुपोपरि तां

प्रे॰ धेनुं सर्वदेहसमुद्भवां ६५ कृत्वा प्रकल्पयेद्धीमान् कृष्णोपानहसंयुक्तां अंगुलीयकवाससी ब्राह्मणा-
६३ य निवेदयेत् ६६ इममुच्चारयेन्मंत्रं संगृह्य सजलान् कुशान् यमद्वारे महाघोरे श्रुत्वा वैतरणीं नदीं
६७ तर्त्तुकामो ददामि त्वां तुभ्यं वैतरणी नमः गावो ममाग्रतः सन्तु गावो मे सन्तु पृष्ठतः ६८ गावो मे हृ-
दये सन्तु गवां मध्ये वसाम्यहं विष्णुरूप द्विजश्रेष्ठ मामुद्धर महीसुर ६९ सदक्षिणा मया दत्ता गृहाणेमां हि ४
नदीं च मां धर्मराजे च सर्वेषां वैतरणीं च धेनुकां ७० सर्वं प्रदक्षिणी कृत्य ब्राह्मणाय निवेदयेत्
पुच्छं संगृह्य धेन्वाश्च अग्रे कृत्वा तु ब्राह्मणं ७१ धेनुके त्वं प्रतीक्षस्व यमद्वारे महाभये उत्तारणा-
य देवेशि वैतरण्येन मोक्षते ७२ अनुव्रजेत्तं गच्छन्तं गावं तस्य गृहे नयेत् एवं कृते वैनतेय सा स-
रित्सु सुखदा भवेत् ७३ सर्वान्कामानवाप्नोति यो दत्वा भुवि मानवः सुकृतस्य प्रभावेण सुखं वै-
ह परत्र च ७४ स्वस्थे सहस्रगुणितं मातुरे शतसंमितं मृतस्यैकगुणं प्रोक्तं तस्माज्जीवन्प्रदापयेत्
७५ यदि न्नेवं विधां धेनुं मृतेकः कस्य दास्यति दानधर्मं च हीनानां कृपणां जीवितं भुवि ७६ अस्थि-
रेणा शरीरेणा स्थिरं कर्म समाचरेत् अवश्यमेव यास्यन्ति प्राणाः प्राघुणिका इव ७७ अवश्यमे राम

63

६३

वमोक्षं त्वं ह्यातं कर्म शुभाशुभं इतीदमुक्तं तव पक्षिराज विधिं नं जंतुगणस्य सर्वं प्रेतत्वमोक्षाय पतयोर्ध्व
देहिकं हिताय लोकस्य शुभाशुभं च यत् ७८ सूत उवाच एवं विप्राः समादिष्टो विष्णुना प्रभविष्णुना ग
रुडः प्रेतचरितं श्रुत्वा तुष्टिमवाप्नुयात् ७९ ऋषयः सर्वमेतद्धि जंतूनां प्रभवाप्ययं मरणं जीमचतया तितं चापि
प्रेतत्वं चोर्ध्वदेहिकं ८० लाभस्तेषां जयस्तेषां कुतस्तेषां पराजयः येषामिंदीवरश्यामो हृदयस्थो ज
नार्दनः ८१ धर्मो जयति नाधर्मः सत्यं जयति नानृतं क्षमा जयति न क्रोधो विष्णुर्जयति नासुराः ८२ वि
ष्णुर्माता पिता विष्णुर्विष्णुः स्वजनबांधवाः येषामेव स्थिरा बुद्धिर्न तेषां दुर्गतिर्भवेत् ८३ मंगलं भ
गवान्विष्णुर्मंगलं गरुडध्वजः मंगलं पुंडरीकाक्षो मंगलायतनो हरिः ८४ हरिर्भागीरथी विप्रा वि
प्रा भागीरथी हरिः भागीरथी हरिर्विप्राः सारमेतज्जगत्त्रये ८५ अपवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थां ग ९५
तोपि वा यः स्मरेत्पुंडरीकाक्षं स बाह्याभ्यंतरः शुचिः ८६ श्रीभगवानुवाच इति सूतमुखोद्गीतां स
र्वशास्त्रार्थमंडनीं वैष्णवीं च सुधां पीत्वा ऋषयस्ते सिमासुपुः ८७ प्रशशंसुः स्तुत्यान्योन्यं सूतं सर्वा
र्थदर्शिनं प्रहर्षमतुलं प्रापुः शौनकाद्या महर्षयः ८८ सर्वेषां मंगलं भूयात्सर्वे संतु निरामयाः स

पे॰ ६७

चैमङ्गलानि पश्यंतु मा कश्चिद्दुःखभाग्भवेत् ॥ ९९ ॥ इति श्री गरुडपुराणे प्रेतखंडे प्रजानंरहितसुहितविवेकेसु
तत्पुत्रे गतसम्पर्कं किल जगति जनानां नैमिषेयमुनीनां श्रवणागतेन कुर्वन्न किंविजानाति मनुष्यः ९० इति श्री
-गरुडपुराणे प्रेतकल्पे ऽष्टादशसहस्रसंहितायां उत्तरखंडे विष्णुतार्क्ष्यसंवादे पंचत्रिंशोध्यायः ३५ संवत
संवत् १८०५ मीती पोषवसुदि द्वे बुधे च पोदपूर्णा लिखितं मिदं पुस्तकं मिती पाद्धिकेन ॥

राम ६७

64